

ב.ו.ל.ט.י.ן



ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 55 גליון מס' 396

מוסף עברי

יולי-אוגוסט 2008 ♦ שנה 55 ♦ תמוז - אב תשס"ח

www.jewsofchina.org

מפגש יוצאי סין בחיפה



ב - 16 ביוני 2008 במלון "נוף" בחיפה התקיים מפגש יוצאי סין המתגוררים בחיפה ובצפון הארץ

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631



"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)



עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין

חברי המערכת: יהודית ביין,

אורי ביין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל



מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	סין והיהודים
4		באיגוד יוצאי סין
5		ת.ד. 29786
6	מ. רינסקי	הגאוגרפיה של משפחת גלזמן
9	מ. גולדברג	זיכרונותיו של מרק
13	דר' א. קאופמן	רופא המחנה
17	י. כהן	מסעותיו של נוסע יהודי
23		קהילות יהודיות בביג'ין
24		מזל טוב
25	י. שרוני	הסינים מחכים לנו
26	מ. פוקשימה	יהודים שניצלו על ידי סיגוהרי
27	א. מייסטרובי	סמוראי עם מגן דוד
32	ה. סלע	אנחנו מאמינים בכלכלת שוק
33	ג. דויטש	רח' עמרמי בכפר סבא
34		חלוקת מלגות לסטודנטים סיניים
35	א. פפר	ג'ין ג'ין ונינה מקאיפנג עושות עלייה
36		מפגש יוצאי סין בחיפה
37		שגרירות סין בעמיקם
38		בבית הקברות היהודי בחרבין
39		לזכרם
40		60 שנה לישראל בשנחאי

בקהל באתר של איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

סין והיהודים

המשחקים האולימפיים יתקיימו השנה בחודש אוגוסט בבייג'ין, בירת סין. כך בא על תיקונו המשגה ההיסטורי, ולראשונה יתקיימו המשחקים האולימפיים במדינה האדירה הזו. משלחת הספורטאים הישראלית וספורטאים יהודיים מארצות שונות יחברו יחדיו עם תיירים יהודיים מישראל ומכל העולם ויגיעו בהמוניהם לבייג'ין.

כל המגיעים בחודש אוגוסט לסין, חייבים להכיר את ההיסטוריה היהודית הקצרה אך הבלתי שגרתית הקושרת את הענף היהודי עם זה שמאחורי החומה הסינית הגדולה.

עם תום מלחמת האופיום ב-1842 החלו להגיע לשנחאי יהודים מעיראק (בגדדים כך נהגו לכנותם). הם ייסדו בעיר קהילה של יהודים ספרדים, אשר התקיימה בין השנים 1842 עד 1963 והותירה מטען יקר ערך לבנייה ופתוחה של שנחאי.

במשך 65 שנה, החל ב-1898, עם תחילת סלילת מסילת הברזל הסינית המזרחית, ועד 1963, התקיימה ופרחה קהילה יהודית בעיר חרבין. גם בערים סיניות בצפון מזרח סין בשטחה של מנצ'וריה לשעבר נוסדו קהילות יהודיות נוספות.

בין סין לישראל עושה ממשלת סין רבות לשימור העבר היהודי בסין. שוחזרו מחדש בתי הכנסת בשנחאי ובחרבין, נשמר בית הקברות היהודי בחרבין. נערכות תערוכות המוקדשות להיסטוריה של יהודי סין בקהילות שנחאי וחרבין. יוצאים לאור אלפי אלבומים בשפה הסינית והאנגלית המוקדשות לחיי היהודים בסין, הוקמו מרכזים ללימוד ההיסטוריה היהודית בסין בננקין, שנחאי, חרבין, קאי-פנג וצזנאן ובמחוז שנדון. כל אלו הם עדות חיה על יחסה של סין ליהודים בעבר ובהווה.

הספורטאים היהודים, התיירים, ורבים אחרים אשר לראשונה יבקרו בסין, נוסעים למדינה, אשר לא ידעה מעולם פרושה של אנטישמיות, למדינה שקיבלה את היהודים בימים הקשים ביותר לעם היהודי. את זה חייבים לזכור לא רק ילידי סין או אלו שחיו שם בזמנו. זה חייב להירשם באותיות זהב בהיסטוריה של העם היהודי.

יש לזכור ולעולם לא לשכוח, את רוע הגזרה שפקד את עמינו באירופה בשנות הזוועה לשלטון הנאצי, אך צריך גם לזכור ולא לשכוח, מה היה באותו פרק זמן על האדמה שנתנה לעמנו מקלט. אדמתה של סין ועמה!

הגעתם של פליטים יהודים מאירופה במחצית השנייה של 1930 - מגרמניה, אוסטריה, פולין, ליטא, צ'כוסלובקיה וארצות שונות אחרות - גרמה להקמת קהילה יהודית שהתקיימה בין השנים 1935 עד 1949. קרוב לעשרים אלף יהודים מצאו מקלט בשנחאי, ולמעלה משלוש מאות - בחרבין ובטיניצ'ון.

הגעת היהודים לסין במשך 120 שנה, היו תוצאה של גלי פליטים יהודיים מרוסיה ואירופה, אשר מצאו מקלט בערים הסיניות. נהוג לחשב, שעשרים אלף פליטים יהודיים מצאו מקלט בסין ערב מלחמת העולם השנייה. זה נכון בחלקו. גלים של פליטים יהודיים הגיעו מדרום רוסיה החל מ-1904 כתוצאה מפוגרומים מקומיים, ושוב ב-1914 - כתוצאה מגרוש יהודים מקו הגבול עם תחילת מלחמת העולם הראשונה. ב-1917 הגיע גל נוסף של פליטים בעקבות המהפכה הרוסית, מלחמת אזרחים ופוגרומים אשר אורגנו לפרקים על ידי הרוסים האדומים והלבנים. על כן, מצאו לעצמם מקלט על אדמת סין כחמישים אלף יהודים מרוסיה. העם הסיני והשלטונות ששלטו בסין לאורך השנים מעולם לא פגעו ביהודים, לא בזכויותיהם האזרחיות ולא בדתם. כיום, עם כינון היחסים הדיפלומטיים

במקום פרחים לראש השנה

ידידים יקרים,

חג ראש השנה הולך ומתקרב, ואיגוד יוצאי סין, כמו בשנים שעברו, מוסיף להעניק לאלה המקבלים עזרה סוציאלית, סכום נוסף על תמיכה חודשית שהם מקבלים, כך נעשה פעמיים בשנה.

עפי' הנתונים ל-1 ביוני 2008 אנו מושיטים עזרה סוציאלית חודשית ל-87 יוצאי סין בישראל. ברוב המקרים מדובר בקשישים, גלמודים וחולים. וחלקם עולים חדשים שעלו ארצה מברה"מ לשעבר ושעזבו את סין עם פינוי עובדי מסילת הברזל הסינית-מזרחית וכן אחרי מלחמת העולם השנייה. מצבם של רבים מיוצאי סין אלה קשה מאוד, ובלי עזרת האיגוד, הם אינם יכולים לאזן את תקציבם.

כולנו יודעים שבשנים האחרונות התמעט מאוד מספר תורמים הן בישראל והן בחו"ל. בהתאם לכך התמעטו מאוד סכומי כסף המתקבלים לקרן העזרה הסוציאלית. עם כל זה, מספר הנזקקים נותר גבוה מהקודם. עזרה סוציאלית ליוצאי סין מתבטאת בסך של 100,000 דולר ארה"ב לשנה. אנו פונים אליכם בבקשה לתרום לקרן העזרה הסוציאלית במקום פרחים לחגים וכן במקום פרחים ומתנות לחגים אחרים, לימי הולדת וליובלות, לחתונות ולחגיגות משפחתיות אחרות. אנו נשלח הודעה מתאימה למי שהתרומה נעשתה לכבודו.

אנו סמוכים ובטוחים שהתורמים יקבלו סיפוק גדול מהשתתפות במעשה אצילי כל-כך - עזרה ליוצאי סין הנזקקים. פרחים נובלים מהר, ואילו מעשה עזרתכם מאפשר לקטט את ימיו של קשיש וגלמוד.

את תרומתכם אנו מבקשים לשלוח לפי כתובת:

איגוד יוצאי סין בישראל

ת.ד. 29786, תל-אביב 61297

בברכות נאמנות ובמיטב איחולים לחגים! שנה טובה ומבורכת!
בידידות,

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין

י"ר - ת. קאופמן

מ"מ י"ר וגזבר - י. קליין



אנשי שגרירות סין התארחו במושב "עמיקם"

(תל-אביב, רח' גולן 31), נערכו בחג הפסח תפילות חגיגיות. לפני החג, נערך שפוך הכרחי במקום, ניקיון יסודי של הבניין והגן. בדרך כלל, ניקיון יסודי של המקום נערך פעמיים בשנה - לפני ראש השנה ולפני חג הפסח.

ספרה החדש של המשוררת בת-שבע שריף

אוסף שירים חדש של בת שבע שריף "רגעי הזמן" יצא לאור בסין. זהו אוסף שני של שירים, שיוצא לאור בסין.

רוני ובוני פיין ב"בית פונבה"

רוני ובוני פיין מלוס אנג'לס ביקרו ב"בית פונבה" ונפגשו עם ת. קאופמן. הם תרמו בנדבות סכום של \$ 5,000 לקרן לעזרה סוציאלית של איגוד יוצאי סין.

רוני - בן לידידתנו דינה (פוניבלסקיה) ז"ל מחרבין ושנחאי ודוד פיין ז"ל משנחאי.

מפגש של יום א'

בפגישת יום א' המסורתית ב-2 במרץ הרכנו ראש לזכרם של הידידים שהלכו מעמנו ואלו הם - ליובה פריזן (פרז'נסקיה), ג'ולי פרג (סמברג) ואסתר לויטין מישראל. זלמן אגרן (זיאמה אגרנובסקי) וסם פרנק מארה"ב.

משלחת מחרבין אורחת של עיריית גבעתיים

בין ה-25 ל-28 בפברואר, הגיעה לגבעתיים משלחת מעיריית חרבין על פי הזמנת עיריית גבעתיים בישראל. כידוע, חרבין וגבעתיים הן ערים תאומות.

במשלחת השתתף המנהל הכללי מהמחלקה ליחסי חוץ של חרבין, מר צ'ז'אן ציאנבו, מנהל המחלקה לארצות אפריקה-אסיה גם הוא מהמחלקה ליחסי חוץ של חרבין מר סיו ינלין וממלא מקום מנהל המשרד לענייני כלכלה וקשרי מסחר של עיריית חרבין מר ציו מיין.

ב-25 בפברואר, המשלחת יחד עם יו"ר הוועדה לקשרי חוץ של עיריית גבעתיים מר יוסף זרז'בסקי ועו"ד אלון צדוק, מנהל החברה הישראלית "חרבין-ישראל", נפגשה עם הנהלת איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין, בהשתתפות ת. קאופמן, י. קליין, ר. ויינרמן, א. פודולסקי ויוסף זרז'בסקי בעל תואר כבוד של יועץ כלכלי לעיריית חרבין.

ותושבי עמיקם. אריה שרון, יו"ר המועצה פנה ליושבים באנגליה. הוא דיבר על קשרי ישראל עם סין, הדגיש את פועלה של עיריית חרבין בכל הקשור לשמור העבר היהודי בעיר. אחריו, הציג חבר המועצה ערן רוזן מצגת ובה קטעים מחרבין ומעמיקם תוך שהוא מסביר את תוכן התמונות המוצגות.

כמו כן, נשאו דברים גב' צ'ז'אן ותדי קאופמן. עם תום הפגישה באולם הספרייה עלו האורחים על אוטובוס שהוכן עבורם מראש וביקרו במוביל מים רומי עתיק וכן צפו בסרט המוקדש למקום היסטורי זה. האורחים ביקרו גם באביאל ובגבעת-נילי. כאן התכבדו האורחים בפירות העונה. הטיול ארך כשעתיים והסתיים בארוחת צהריים ב"קב זיכרון" בזיכרון יעקב. ת. קאופמן ברך בלבביות את המארחים א. שרון וע. רוזן על הארגון המוצלח של הארוע.

בשעה 16:00 שבו האורחים לעמיקם ומשם יצאו לתל-אביב.

היועצת צ'ז'אן ועוד שלושה מחברי המשלחת יחד עם ר. ות. קאופמן נסעו לחיפה והתארחו בביתו של רוני ויינרמן.

היה זה יום יפה להפליא, וכל חברי המשלחת הסינית הודו מקרב לב על הטיול המאורגן ועל הנאתם מהטיול. להתראות במפגש הבא בפסח 2009.

דיוקנו של מישה קוגן

דיוקנו של מישה קוגן ניתלה בבית איגוד יוצאי סין.

לפני 24 שנה, לאחר מותו של מישה, אלמנתו אסיה קוגו (טוקיו) ייסדה קרן לעזרה סוציאלית וקרן למלגות. קרנות אלו מהוות בסיס עיקרי לכסוי הוצאות תקציביות: קרן לעזרה סוציאלית - 20 משפחות. קרן מלגות - 50 סטודנטים.

דוקטור אירינה ולדימירסקיה ב"בית פונבה"

מתאמת התכניות בנושאי מדעי היהדות דוקטור אירינה ולדימירסקיה ביקרה ב"בית פונבה" ונפגשה עם ת. קאופמן וי. קליין בקשר לסמינר העומד להתקיים בין ה-18 ל-19 לאפריל 2008 בגרמניה באוניברסיטת היידלברג בשאלה העוסקת ברב לאומיות של חרבין.

בבית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין

בבית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין

מזה כמה שנים מארגנת אגודת הידידות ישראל-סין בחול המועד של חג הפסח טיול מסורתי עבור אנשי שגרירות סין בישראל. השנה, בשנית - אורגנה נסיעה לעמיקם - מושב שנוסד לפני 58 שנה על ידי חברי בית"ר מחרבין.

בטיול השתתפו 19 מאנשי השגרירות ו-19 חברים מאיגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין עם נשותיהם ונציגים של עמיקם. המושב הוא אחד משלושת ישובי אלונה (חוץ מעמיקם, נכללים במועצה הישובים גבעת-נילי ואביאל).

שגריר סין בישראל מר צ'ז'אן צ'ז'ון (Zhan Jun) הודיע ברגע האחרון, שנבצר ממנו להשתתף בטיול בגלל מחלתו. בראש חברי המשלחת הסינית הגיעה ממלאת מקום גב' צ'ז'אן סיונאן (Zhang Xiaonan). בין האורחים נכחו בעלי הדרגות הגבוהות של השגרירות, היועץ הפוליטי דוקטור צ'ז'ן לו (Jing Lu), הנספח הצבאי, אלוף משנה ליו סניו (Liu Xianyou), יועצים, נספחים ומזכירים ראשונים.

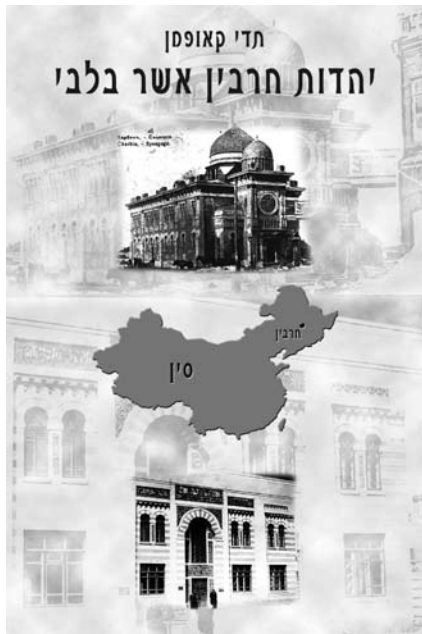
את איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין ייצגו ר. ות. קאופמן, י. קליין, א. ור. ויינרמן, א. פרדקיין, מ. ליכומנוב ובנו, צחי פיינברג ורעייתו, אסתר ונדל, מ. וד. פרידמן, ד. כתבן ובעלה, ע. ור. רשיניסקי, י. וב. דראל.

את מושב עמיקם ייצגו יו"ר המועצה האזורית אלונה-אריה שרון, חבר המועצה ערן רוזן (רזנוטשיקוב), המזכירה עדנה ודינה קידר (טריגובוב).

המשתתפים התאספו בשעה 9:30 ליד תחנת הרכבת של בנימינה ובשעה 10:00 נפגשו עם אנשי עמיקם ליד בניין המועצה, שקושת בדגלי סין וישראל. באולם הישיבות ברח את האורחים יו"ר המועצה א. שרון. הוא הגיש לגב' צ'ז'אן סיונאן דגל ומדליה של עמיקם. גב' צ'ז'אן סיונאן מצדה, העניקה ליו"ר המועצה של עמיקם תמונה מאלבום "יהודי סין".

מבניין המועצה עברו האורחים לבית הכנסת, שם נמצאים ספרי תורה, שהועברו בזמנו מבית הכנסת הראשי (הישן) של חרבין. בבית הכנסת פגש את האורחים הרב של עמיקם מרדכי וייצמן. הוא דיבר קצרות, ונשא תפילה להצלחתו של נשיא סין חו צ'ז'נטאו, וראש ממשלת סין חו צ'ז'ינבאו.

בהמשך ביקרו האורחים בספרייה ובאולם קריאה. ילדים מגן הילדים המקומי קיבלו את פני האורחים עם דגלי סין וישראל בידיהם. היועצת גב' צ'ז'אן סיונאן חילקה לילדים מזכרות. באולם הקריאה התאספו אורחים



שלום רב,
שמי אורית כנען, אני בתו של ד"ר יעקב (ישה) לנצי'צקי ז"ל שעלה לארץ מסיניזין וקודם לכן חי בחרבין.
לפני כשנה שוחחנו בטלפון טרם נסיעתי לסיניזין ואכן ביקרתי באזור הקולוניה האירופית, מלון "אסטור" אליהם הפנת אותי.
הייתה זו חוויה מרגשת אם כי להתחקות אחר הרחוב והבית במדויק לא הצלחתי היות ושמות הרחובות שוננו.
בידי תמונה של הבית עם כל המשפחה וכן תמונות של אבי מטפל באנשי העיר סיניזין בזמן מגיפת הכולירע.
כמו כן יש בידי תמונות ומסמכים נוספים....
אשמח להביא לך עותק ובמידת האפשר לבוא לביקור עם ילדי ע"מ ללמוד על העבר...
אשמח להיות חברה באיגוד עולי סין ולקבל מכם פרטים על החברות.
בברכה
אורית כנען

ביקור משלחת חרבין בגבעתיים
ביום ב' ה-19 במאי 2008, ביקרה משלחת בראשות ראש ממשלת חרבין, מר יו יוקסין (מקווה שלא שיבשתי את שמו) ואיתו פמליה של אנשי ממשל ואנשי עסקים. לגבעתיים כידוע ברית ערים תאומות עם חרבין.
הוזמנתי לאירוע ע"י ראש עיריית גבעתיים ששמע כי נולדתי בחרבין מאחותי אילנה בורשטיין, עובדת סוציאלית בעיריה. ראש העיר ביקש שאביא תמונות אוטנטיות מחרבין ואכן הבאתי מספר תמונות וכן תצלום של תעודת הלידה שלי הכתובה בסינית.
המפגש נערך בפארק החדש של העיר, הופגשתי עם מר יוקסין שהפגין התעניינות רבה בתמונות שהבאתי ובתעודת הלידה. לאחר מכן נערך טקס שכלל קטעי נגינה, נאומי ברכה, ו-2 דקות דומיה לזכר קורבנות רעידת האדמה בסין. אחרי הטקס יצאנו למוזיאון העיר ולאחר ארוחה חגיגית הוזמנו האורחים לאודיטוריום של המוזיאון לצפות בלהקות נוער של רקדנים וזמרים. וכן קטעי נגינה בפסנתר של מוזיקאים צעירים מהעיר.
למחרת השתתפו חברי המשלחת בוועידה כלכלית שנערכה במלון דן פנורמה בת"א.
מצרף מס' תמונות מהמפגש.
בברכה
אלכס נחומסון

5

מכתב מקנדה

ידידנו ג'ורג' פרנק מוונקובר, קנדה, מודיע, שיוצאי שנחאי השתתפו בארוחת ערב לכבוד השנה הסינית החדשה. הערב אורגן על ידי ידידנו פרנק אוגניסטוב. ומשרד החוץ הישראלי בירושלים.

"סין שלי"

שגריר סין בישראל בשנים 2004-200, צ'ן לונג יונג נתן הקדמה לספר. הספר אמור לצאת לאור לקראת משחקי האולימפיאדה הקרובים באוגוסט.

תערוכת צילומים סין וגואטמלה

בתאריך 19 ביולי תיפתח בבית יד לבנים ברחובות תערוכת צילומים של עמרם אולמרט בנושאי סין וגואטמלה. הצילומים שרובם יהיו מסין נותנים ביטוי מקיף ואוטנטי לסין על מורכבותה האנושית והאתנית.

טכנולוגי חקלאי ישראלי לסין. עמרם מתאר את שנות שרותו כדיפלומט בכיר בסין ונותן ביטוי מודגש ליהדות חרבין ולתפקידו של איגוד יוצאי סין בשמירת המורשת של יהודי חרבין וסין.
הספר פורש יריעה רחבה של נושאים שונים כמו מנהגים, מקומות ייחודיים לביקור, מפגשים עם סינים בעמדות השונות של הממשל והחברה, תאור פעילויות מבורכות של יהודים שונים בסין, הערכות לגישות העסקיות ולסכווי הקשרים העסקיים שבין סין לישראל ועוד.

עמרם אולמרט עומד להוציא לאור את ספרו "סין שלי". בספר זה מתאר עמרם את 90 שנות הקשר שבין משפחת אולמרט וסין שמתוכם הקשר הישיר של עמרם במשך כ-20 שנים.
הספר נותן ביטוי אישי ובלתי אמצעי למסכת קשרים ואירועים שחווה עמרם בשנות פעילותו הרבה בסין.
במהלך פעילותו של עמרם אולמרט בסין הוא הקים את חוות ההדגמה החקלאית הישראלית הראשונה בסין כמו גם את שתי החוות הנוספות ששימשו בסיס לייצוא

הגיאוגרפיה של משפחת גלזמן

מיכאיל רינסקי / מרוסית יהודית סנדל

אודסה-קנדה-אודסה-פלשתניה-שוב אודסה-חרבין-פלשתניה... זוהי גיאוגרפיה חיה על מסעותיו של דניאל גלזמן - אחד החלוצים - מראשוני העולים לארץ-ישראל.



לאון (יצחק אריה - לייב) גלזמן

למעשה מונופול ביצוא החיטה, בעלותם היו שבעה בנקים מתוך עשרה. רוב בעלי המכולת, הסוחרים הזעירים ובעלי המלאכה היו יהודים.



פרל גלזמן

עשירה, ולהם בתים לאורך רחוב שלם במרכז אודסה, ברחוב פוליצייסקי. הם השכירו דירות, חנויות, והיו בעלי חנויות משלהם. דניאל וליבה חיו היטב זה עם זה, שניהם משכילים, אוהבי תיאטרון, בעלי עניין משותף והבנה בעתיד המשפחה.

הבן הצעיר יוסף (במשפחה אוסיפ) נסע ב-1903 לגרמניה להמשך לימודיו. שם הפך למומחה בשטח הטכנולוגיה, דוצנט באוניברסיטה בברלין (Charlottenburg). בגרמניה נישא להלנה, נערה ממשפחה יהודית, ולהם נולדה בת תמר.

באותו זמן הקצינו האירועים באימפריה הרוסית ובמרכזן נמצאה העיר אודסה. הייתה זו עיר נמל, שמשכה אליה אנשים שונים, החל מסוחרים, אנשי אמנות וכלה באנשי העולם התחתון. גם יהודים הגיעו אליה מאחר והייתה אחת הערים הגדולות בהן תנאי ההגבלה במסגרת מקום מגורים היו קלים יחסית. על פי רשימות מ-1897 חיו באודסה 139 אלף יהודים - שליש מהאוכלוסיה הכללית. ב-1910 היה ליהודים

האגדה המשפחתית של מייסדי משפחת גלזמן, רואה בביילורוס את מקום מוצאם, לפני הגיעם לאודסה: גלזמן (שתרגומו מאידיש "איש הזכוכית"), שם משפחה שכיח במקומות שונים בבלורוסיה. וגם מקצועם של רוב הגלזמנים היה בזגגות, ונחשבו באותה עת לאנשים מכובדים.

מה ששייך להיסטוריה, גלזמנים הכניסו בה ועדיין מוסיפים אוצר לא מבוטל. בימים הארוכים ביותר של המהפכה ברוסיה, מזכירו של הבולשביק הפעיל טרוצקי, היה לא אחר אלא מיכאיל גלזמן, שסיים את חייו בהתאבדות ב-1924. יוצא בלורוסיה נוסף היה הסופר בשפת האידיש ברוך גלזמן. באודסה נולד מתמטיקאי מוכשר, ישראל גלזמן. כיום ליאוניד גלזמן - רופא ראשי של המחלקה לנוירוכירורגיה על שם בורדנקו במוסקבה. איסק גלזמן - מחבר ומוציא לאור של ספרי ילדים, הרב מרדכי גלזמן - מנהל חב"ד בלטביה. אחת מחברות הספנות הבינלאומיות הגדולות נושאת את השם: "גלזמן אינטרנשיונל טרייד בע"מ".

באודסה היו לא מעט גלזמנים, אנשים משכבות חברתיות שונות. ביניהם משפחת דניאל וברכה גלזמן, שעוד באמצע המאה ה-19 נחשבה לאחת המכובדות ביותר, היו להם חמישה ילדים. הבן של דניאל, לייב (לאון) היה בעל בית חרושת לצעצועים וחייילי בדיל ברחוב טירספולסקי ומחסן ברחוב דגטירנאיה, ברובע הנוצרי של העיר.

ללאון ולרעייתו פרל היו שני בנים ושתי בנות. דניאל, הבכור, נולד ב-1874, הצעיר יוסף - ב-1884, הבנות - אחת מניה, השנייה ברטה (ברכה). המשפחה התגוררה ברחוב טירספולסקי: בקומה הראשונה של הבית שכן בית החרושת שבבעלותם, בשנייה - דירת מגורים מרווחת של המשפחה. אף על פי שהחיים במשפחה היו בסגנון פטריארכלי ונשענו על הדור הישן, הילדים של לאון ופרל קיבלו לא רק חינוך דתי, אלא גם חינוך חילוני. יחד עם אידיש ועברית למדו הילדים שפות אירופאיות. הבן הבכור, דניאל יפה התואר, נסע בחופשיות בכל אירופה, כשהוא מתעניין בטכנולוגיה, ועושה קניות מפתיעות. לדוגמה: רכש מכונת קיטור.

דניאל נישא לליבה ברשנסקי ממשפחה



דניאל וליבה ביום נשואיהם

בעיר היו בניינים בעלי אופי ייחודי: שבעה בתי כנסת, בתי ספר יסודיים ותיכונים, החל מ"חדר". "תלמוד תורה" וישיבות, עד לבתי ספר מקצועיים תיכונים ובתי ספר למסחר. בתי חולים משלהם, ספריות ומוסדות רווחה שונים. התקיים איחוד ספרותי, יצאו לאור עיתונים, תיאטרון באידיש. ו - איך לא! - מפלגות פוליטיות וארגונים שונים.

בצמוד לעשירים כמו ברודסקי ואפרוסי, ועוד כאלפיים יהודים שחיו ברווחה, רוב האוכלוסיה היהודית חיה בעוני. אפילו בני המקום הוותיקים מצאו עצמם בחוסר ודאות תמידי לגבי יום המחר בגלל האיום התמידי של הפוגרומים להם הייתה נתונה העיר לעתים קרובות. הפוגרומים הראשונים - עוד ב-1821 וב-1859 - היו תוצאה של התארגנות של יוונים בני המקום, שבאותן השנים היו המתחרים העיקריים של היהודים. אחר כך, ב-1871, 1881 ו-1886 פרצו פוגרומים ביוזמת הרוסים והאוקראינים בני המקום. יתר על כן, שלטונות העיר לא רק שלא עצרו את הפורעים, אלא להפך, אסרו את אלו שניסו להתנגד מפניהם.

הפוגרום שגבה הכי הרבה קורבנות התרחש

באודסה ב-20-18 באוקטובר 1905, כאשר נרצחו 400 יהודים ו-50 אלף נותרו ללא קורת גג. ההתנגדות של היהודים דוכאה על ידי צבאות הצאר בעזרת חיל התותחנים, וכך נהרגו עוד 50 יהודים שהתגוננו מפני הפורעים. גם לאחר המצב המיוחד שהשתרר בעיר המשיכו מאות מ"ברית העם הרוסי" במעשי ונדלים.

בתקופת הפוגרומים ניוקו בית החרושת ודירת משפחת ליאון גלזמן. הם הצליחו להינצל הודות לעזרת העובדים שהגנו עליהם. לאחר הפוגרום

החליטה המשפחה לחפש לעצמה מקום אחר - סרבו להישאר בעיר, בה יכולה כל רגע לפרוץ להבה חדשה של אנטישמיות. ואכן קרו עוד מקרים דומים ב-1906 ובשנים הבאות.

ב-1903 נסע דניאל גלזמן לקנדה. שם קנה חלקת יער בנסיון להקים משק, אך הסתבר שגדיעת העצים הייתה עסק יקר ומפרך. דניאל נאלץ למכור את החלקה ולשוב לאודסה.

זמן קצר הוא נשאר בעיר בה עדיין סערו רוחות אנטישמיות. הוא, רעייתו וילדיו

החליטו לנסוע לפלשתינה. באותו זמן היו להם שלושה ילדים, כולם בנים: חיים, איליה ודוד. בפלשתינה רכש דניאל קרקע במקום לא מיושב באותה עת, כיום - זהו אחד האזורים של פתח תקווה, ושמו עין-גנים. באנציקלופדיה העברית מוזכר יסוד עין-גנים ב-1908 על ידי ארגון חובבי ציון מאודסה. בעיר פתח תקווה זוכרים את דניאל גלזמן כאחד ממייסדי עין-גנים.

לא קל היה לדניאל להתקיים במקום החדש, אך עם עבודה מרובה ועם חלוצים כמוהו הצליח להקים מושבה חקלאית. ב-1908 נוספה למשפחה בת ברוריה (ברטה). באותו זמן הייתה פלשתינה תחת השלטון העותומני התורכי, ב-1914 לאחר תחילת מלחמת העולם הראשונה, גרשו התורכים את היהודים מפלשתינה למצרים, ובתוכם את דניאל וליבה גלזמן וארבעת ילדיהם. לדניאל לא נותר דבר אלא לשוב לאודסה.

באותו זמן, גם ליאון גלזמן, לא הצליח לשקם את עסקיו בבית החרושת לאחר הפוגרום ועל כן הבין שאין עתיד והסכנה לחיים באודסה מרובה. בנוסף - המלחמה נמשכה, האנשים לא נזקקו לצעצועים, באוויר חשו בקרבתה



דניאל וליבה (במרכז) בחוג המשפחה ב-1937 בתל אביב. משמאל לצידם חיים עם בנו אריה, איליה עם בנו עמי ואשתו לידיה, מימין - דוד, אחותה ברוריה ופביאן פדוביץ'. בשורה השלישית משמאל הוריה של לידיה ורבקה אשתו של חיים, יוסף אחיו של דניאל ואשתו הלנה עם אמה. מימין - רבה אשתו של דוד עם הוריה ואחיה. מקדימה יושבות תמר, בתם של יוסף והלנה (במרכז), פנינה בתם של דוד וריבה ולינה בתם של ברוריה ופביאן.

של המהפכה, ובמהפך קיצוני העומד לבוא. על כן לא נשאר דניאל זמן רב באודסה. הוא יחד עם אשתו וילדיו נסעו לחפש את מזלם במזרח, מקום לשם נסעו אלפי יהודים, מאחר והדרך למערב הייתה חסומה בגלל המלחמה. הם החליטו לנסוע לעבר המסילה הסינית המזרחית, לחרבין, עיר שהתפתחה בקצב מסחרר, ונסיעה לשם אושרה על ידי השלטונות. הם לקחו עימם מכשור מבית החרושת וכמות גדולה של בדיל, בתקווה שיוכלו להקים בחרבין בית חרושת לחיילי בדיל ולצעצועים אחרים.

הדרך הארוכה שחצתה את כל סיביר, בקרונות ספוגי פית, בתחנות קרות ללא נוחיות - סיפורים על כל הסבל הזה עברו במשפחה מדור לדור כאחד מזוועות החיים. לצאצאים סופר מקרה נוסף - כאשר הבנים דוד וחיים עשו דרכם באחת התחנות להביא מים רותחים. הרכבת זזה, והילדים אינם! ההורים המודאגים כבר החלו במחשבתם להיפרד מהבנים אך הם קפצו בזריזות לעבר המדרגות של הקרון האחרון שעדיין נסע לאיטו, ולאחר שחצו את הקרונות הגיעו בפתאומיות עם הקומקום אל ההורים המיואשים.

בחרבין, ברחוב ארטיילריסקיה מס' 7 במחסן הקים דניאל עסק לייצור חיילי בדיל אך העסק ספג הפסדים: לפליטים, שמילאו את העיר לא היה עניין בצעצועים. דניאל המשיך לחפש מוצא - הוא ניסה להקים בחרבין תיאטרון יהודי, בו שימש ככמאי - כתוצאה, הופיעו בעיתון דברי שבח. גזרי עיתון נשמרו זמן רב במשפחה, אך הדרך לאמנות הבמה לא פתרה בעיות כלכליות. הבנים הצעירים נאלצו לצאת לעבודה. הבן דוד זכר כל חייו את הזמן הלא רב שעבד בבית חרושת

למשי בו עבדו סינים בתנאים איומים, כשהם מאבדים את בריאותם ומתים בגיל צעיר מכולירע, שפרצה לעתים קרובות בסין. לדניאל עוד נותרו לא מעט משאבים, אך המטבע מתקופת הצאר ברוסיה שהיה ברשותו איבד מערכו. אמנם משפחת גלזמן הצליחה לרכוש לעצמה מקום מכובד בקרב הקהילה היהודית, אך לאודסאים הגאים חסרה עצמאות בשטח הכלכלי ובטחון ביום המחר. ולא עוד, אלא לעבר מסילת הברזל הסינית המזרחית הושטו ידיהם של הבולשביקים ושל

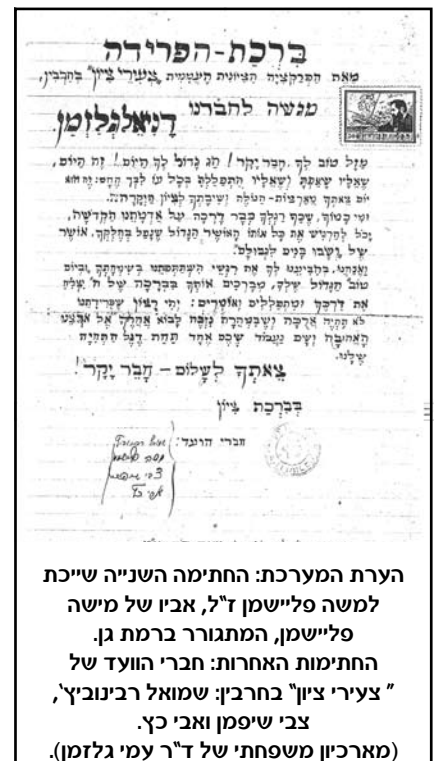
יפן. באותו זמן עברה פלשתינה מהשלטון העותומני התורכי לידי המנדט האנגלי, ציוני כל העולם - והגלזמנים בשורה הראשונה - נדבקו באווירה החדשה. דניאל וליבה החליטו לשוב לארץ-ישראל.

על כך, כיצד נפרדו בחימוות מדניאל גלזמן ידידי הציונים, אפשר לשפוט על פי המילים שנכתבו עליו בכתב עת של קבוצת "צעירי ציון". ב-1919 הדרך מסין לפלשתינה לא הייתה פשוטה. דרכי הים עברו את יפן, היה צורך באשרה יפנית. משגברו בהצלחה על

הקשיים הביורוקרטיים, הם עשו דרכם בים כשהם לוקחים איתם בין השאר גם בדיל. אך הכסף הרוסי חסר הערך הספיק עד מצרים. באלכסנדריה נאלצו ללוות כסף, מיהודים מלווים מקומיים, וברגע הגיעם לישראל - למכור את המשק בפתח-תקווה ולהשיב את הכסף שלוו.

בכסף שנותר קנו בית בתל-אביב ברחוב הגדוד העברי, באזור של התחנה המרכזית הישנה. אז - פאתי העיר, היום - מרכז. באותו בית בנה דניאל בית קולנוע השני בתל-אביב בשם "אורניה", אך העירוניים קראו לו "אולם גלזמן". קולנוע באותם זמנים היה עניין חדש, הוא הביא לרווחים אך צנועים למדי. דניאל נאלץ לנסוע עם המסרטה הניידת ברחבי המזרח הקרוב, שבאותו זמן לא היו לו גבולות מדויקים.

באותן שנים, ציונים ומתיישבים לא רבים, החלו במלחמה נגד המנדט הבריטי על מנת לקבל אוטונומיה עצמאית, וכדי לקבל הכרה



בזכות יהודית לשוב לפלשתינה. המחתרת היהודית הייתה פעילה ביותר. תפקיד חשוב היה לקבלת מידע מאירופה ובייחוד מאנגליה על מנת להקדים את הפעילות של השלטון המנדטורי. על אף האיסור של השלטונות, הוקם בבית משפחת גלזמן רדיו אלחוטי שקלט תשדורות מלונדון, לפני שהגיעו למנהל האנגלי. כאשר השלטונות עלו על מיקומו של הרדיו, הם פשטו על ביתו של דניאל. אך הם לא יכלו לגבור על ההסבר ההגייוני הפשוט של בעל הבית, שעל מנת להחזיק במכשיר מסוג זה יש צורך באנטנה, ובבית היא לא הייתה קיימת. אכן,

קשה היה לשער, שגג הבית שימש כאנטנה מכוסה בבדיל. זוהי דוגמא אחת מהמצאותיו הטכניות של דניאל גלזמן.

אישתו של גלזמן, ליבה, קבלה שם חדש בהגיעה לישראל - אהובה. היא עסקה בחינוך ארבעת ילדיה הגדלים. אישה משכילה, אהובה שלטה היטב בשפה הרוסית, לימדה את ילדיה ונכדיה את השפה, המבוגרים שבהם עד היום מבינים רוסית. כל הילדים קבלו השכלה גבוהה.

ב-1922 הגיעו מאודסה ההורים, לאון ופרל גלזמן. הם הגיעו עם בריאות רעועה, סחוסים מהפוגרומים ומרעב של מלחמת האזרחים, כאשר אודסה עברה מדי פעם מיד ליד, וכל שולט חדש סחט, ופשוט שדד, והחרים מכל הבא ליד. הזקנים הלכו לעולמם תוך זמן קצר: לאון נפטר בסוף 1926, פרל נפטרה בפברואר 1927. הם קבורים בבית הקברות הישן במרכז תל-אביב, ברחוב טרומפלדור. בשנות חייהם האחרונות הצליחו ההורים לראות את בנם הצעיר יוסף, אשר הגיע לפלשתינה ב-1925 יחד עם רעייתו הלנה ובתם תמר. קרוב לוודאי, שהדוצנט המוכשר נאלץ לעזוב את משרתו המכובדת בגרמניה בגלל התגברות הנאציונליזם, אשר כעבור מספר שנים הביא לשלטון את היטלר. מצא את עצמו האיש המוכשר ברחוב מונטיפיורי בתל-אביב, הוא ייסד מכון טכני שם לימדו טכנולוגיות בתחומים שונים.

לא הרחק מהמקום בו מתנשא היום "מגדל שלום מאיר", הייתה גימנסיה "הרצליה". התלמידים של הכיתות הגבוהות למדו במקביל מדעים טכנולוגיים בבית הספר של יוסף גלזמן, או לעתים קרובות פשוט עברו ללמוד אצלו. ביתו של מנהל בית הספר היה מעל לכיתות הלימוד.

אם בשטח הפדגוגיה הצליח יוסף מעל ומעבר, הרי בנישואיו לא ראה נחת: אישתו הלנה נטשה אותו עם אחד הרבנים ולקחה עמה את הבת. יוסף נותר לבדו ונפטר בעקבות התקף לב ב-1950. בכניין בו היה בית ספרו - נמצאת היום מסעדה סינית. בתו של יוסף, תמר, נישאה למהנדס מוינה אוטו (איתן) רודיך. תמר עזרה רבות לעולים מברית המועצות. שני בניה ומשפחותיהם חיים היום בישראל.

לפלשתינה הגיעה אחת מאחיותיהם של דניאל ויוסף, מניה, בעלה נותר ברוסיה. לצערנו, הלכה מניה לעולמה מוקדם עקב מכת חום.

אך נשוב למשפחתו של האח הבכור. תל-אביב גדלה וצמחה, נבנו בתים חדשים וציבוריים, ביניהם גם בתי קולנוע. ל"אורניה" היה קשה להתחרות בהם, ודניאל, אדם לא צעיר התקשה לתמוך בו. דניאל נפטר ב-1945. בניין הקולנוע הפך לבית חרושת לעפרונות "מולדת", והיה בבעלות של חתנו של דניאל, מהנדס של חשמל ומכונות פביאן פדוביץ'. הוא - הוא הביא את הרדיו הראשון

בארץ מגרמניה, חיבר לגג עשוי מתכת ומכר את האינפורמציה לעתונים. הביוגרפיה שלו מעניינת לכשעצמה. בזמן המהפיכה, התעשיין לשעבר מלודג' נלחם בצבא האדום. הוא אף שוחח עם לנין אודות הציונות. לנין אמר, שאינו מבין, כיצד יתכן שלוחם יהודי-בולשביקי יהיה קשר לציונות. הדבר פגע מאד בציוני פביאן פדוביץ' ורז את החלטתו לעלות לפלשתינה. תרחיש זה שמע הכן גדעון מפיו של אביו פביאן פדוביץ'.

כיום על מקומו של בית הקולנוע "אורניה" על שטח שכאילו שומר על זכרו, עומדים שני דקלים, הנראים מרחוק על רקע בתים לא גבוהים של הבנייה הישנה. את עצי הדקל שתל דניאל במו ידיו עוד ב-1920, כיום גילם מעל ל-70 שנה, ועל כן הם נחשבים כעצים שמורים מטעם המדינה. אך לבנין לא נותר זכר: בית החרושת עבר להרצליה. עם הזמן עבר בית החרושת תהליך מודרניזציה, והיום זהו בית חרושת לפולימרים (מולקולות ענקיות) בניהולו של גדעון פדוביץ' ובנו אילון. אחיו של גדעון נתנאל מתגורר עם משפחתו בפתח-תקווה.

כל שלושת בניו של דניאל הצליחו בחייהם. חיים היה מהנדס חשמל, עבד בישראל ובבלגיה. איליה - מנהל בית ספר תיכון בתל-אביב, בנו עמי - מרצה בטכניון בחיפה. בבית הספר התיכון של איליה לימד גם האח הצעיר דוד.

פעם בשנה, בחג החנוכה מתכנסים מאות מיוצאי סין, ילדיהם, נכדיהם וניניהם לפגישה חברתית באווירה חגיגית, ו"ר איגוד יוצאי סין בישראל מר תאודור קאופמן ואנשי ההנהלה של האיגוד מחלקים מלגות לסטודנטים - צאצאי יוצאי סין. בתוך סטודנטים מקבלי המלגות בשנים 2006-2007, ניניהם של דניאל גלזמן: שני בניו של גדעון ובת של נתנאל פדוביץ'. הם ממלאים את תפקידם בהגנה על המדינה הצעירה, אשר נבנתה על ידי אבותיהם תוך עבודה קשה.



זיכרונותיו של מרק

מרק גולדברג

המשך מגיליון 395

פרק ה' - התחלת הכיבוש הרוסי

ואז נפלה הפצצה האטומית על הירושימה והשנייה על נגסקי. לרוסים היה חוזה אי-התקפה עם יפן לעשרים שנה, ובכל זאת תפסו את ההזדמנות שהאריה כבר לא נושם ואז נגסו ממנצ'וריה. היום הראשון של הופעת החיילים והמלחים הסובייטים היה יום ככל הימים. אחרי כמה לילות ללא שינה בגלל טיסות מטוסים אדומים מעל עירנו וקצת בומים של פצצות רחוקות, נודע לנו שהופיעה שייטת כלי שיט צבאיים על נהר סונגרי - הנהר שעליו שוכנת חרבין, וכולנו רצנו לחוף הנהר.

השייטת נקראה "שייטת מס' כך וכך" של "פלוטילה" (פלוט ברוסית - צי) של נהר אמור. זה הנהר שמהווה גבול בין רוסיה וסין ונשפך לאוקיינוס השקט מערבה ובחלקים דרומיים יותר של הגבול עובר נהר אוסורי. שם בסוף שנות הששים ותחילת שנות השבעים נלחמו הסינים והרוסים על כמה איים באמצע נהר אוסורי. הנהר שלנו, נהר סונגרי שעליו שוכנת חרבין, נשפך לתוך אמור והוא זורם מדרום לצפון.

כשרצנו לחוף עינינו ראו כמה אניות די גדולות, אפורות, עם תותחים עומדות לא רחוק מהחוף ויש כבר חיילים על החוף. חלקם הגדול היו במדי חאקי - אלו ה"דינסט" (יחידות נחיתה). קבוצת חיילים עמדה ומסביבם בחורות רוסיות נחמדות והקשבת לאיזה שוויצר שהיה "מלדשי לייטנט" (סגן משנה ברוסית), שסיפר איך השתתף בקרבות קשים נגד היפנים. הוא הוציא מהנדן סכין קרבית מלאת כתמי חלודה ואמר שאלו כתמי דם שהתייבשו ועוד לא ניקה אותם. ואיך שאני משחרר את האוזניים לשמוע יותר טוב, נשמע צרור יריות. על ידינו עמדה עוד קבוצה של חיילים ובחורות ואצל אחד החיילים היה מאחורי הגב תת-מקלע פ.פ.ש - כזה עם מגן מסביב לקנה ועם חורים מאורכים ומחסנית ל-70 כדורים בצורת דיסק שמן. בקיצור ולעניין, איזה ילד רוסי נגש לחייל הזה מאחורה ולחץ על ההדק. תת-המקלע היה דרוך ולא נצור ונפלט צרור שפגע לבחור באחת מרגליו.

מיד רצו אליו המלחים שבקהל, הורידו אותו במדרגות ישר לסירה וישר לאוניית בית-חולים. לא חבשו אותו ולכן טיפות הדם נשארו על המדרכה ועל מדרגות האבן. לאחר שניות ראיתי חייל עם סמרטוט ועם דלי מים מנקה את כתמי הדם. מהר, ללא

איבוד זמן, לא נשאר זכר לתקרית, לפצוץ ולכתמי הדם - נשאר רק ריח של אבק שריפה באוויר. איזה מזל בישי לעבור את הקרבות ולהגיע לסוף המלחמה ולעמוד עם בחורות, ולבסוף להיפצע בגלל שטות. מזלו של המלח שאוניית בית החולים "אמור", הגדולה באניות השייטת, עמדה קרוב לחוף והוא כנראה קיבל טיפול מתאים. התפללתי עבורו.

כנראה שיש חוק בלתי כתוב בטבע: איפה שיש נשק יש מלחמות, תאונות, דם והרג. חוף הנהר היה רחוב מוגבה עם גנים צרים לאורכו, והדופן שירדה לנהר הייתה מכוסה אבנים מסותתות בגס ומתואמות. זו הייתה עבודה של היפנים שהגביהו את החוף לאחר הצפה איזמה של העיר ב-1932. ברצועת הגנים עמדו פסלים וירדת לסירות בכמה מקומות במדרגות. בקיצור מקום מאד יפה ששימש לאנשי העיר טיילת בקיץ וגם בחורף ביקרנו בו כי היינו יורדים לנהר הקפוא, ובמקום הסירות נסעת במגלשות גדולות, כאשר אתה יושב על הספסל קדימה, מכוסה בשמיכת פרווה, ומאחורה עומד הסיני הכל-יכול ודחף את המגלשה במוט עץ ארוך שבקצהו אנקול שייטפס וייתן אחיזה בקרח לדחיפה - הפטנט של חרבין! קראו למגלשות האלו יחד עם הסיני "טולקאי-טולקאי" (דחוף-דחוף ברוסית). נסעת באוויר הצח כעשרים דקות לצד השני של הנהר, שם טיילת כחצי שעה - ובחזרה על ה"טולקאי-טולקאי".

בקיץ התחברה הייתה בעזרת הסירות. גם כן לקח 20 דקות לחצות את הנהר, אולם הפעם כח המניע היו דווקא בחורים יהודים, רוסים וגם סינים.

בקיץ גרנו מעבר לנהר ב"דצ'י" - (בתי קיץ ברוסית) שלרוב היו שייכים לרוסים, והיינו משכירים את ה"דצ'ה" אצל משפחה שהיו להם עיזים. אני הייתי אלוף שתיית חלב עיזים טרי ובריא וחם שרק יצא מטיני העז. מאד אהבתי את החלב הזה והייתה סברה בעיר שזה מחסן נגד שחפת והתקררויות.

"רפואה מונעת" לקראת החורף הקשה. אותו הדין הייתה חתיכת "שינקה" כל בוקר עם לחם, אבל אצל היהודים "שינקה" זו הייתה חתיכת שומן כבש שמולאה בחתיכות שום וישבה במקרר.

המקרר שלנו היה מחסן בחצר הבנוי מלבנים ובתוכו עצים ופחם להסקה, עיתונים וספרים ישנים. ברצפה הייתה דלת מעץ וקש מסביבה שדרכה ירדת לבור מרובע שמולא בחורף בבלוקים גדולים של קרח

שנלקח מהנהר בחורף. הקרח הזה החזיק עד החורף הבא.

את השינקה (היהודית) אכלתי בחורף - לחיזוק הגוף כי הייתי רזה ורבע עוף בריבוע. תמיד הייתי מתקרר בחורף עד שהוציאו לי את ה"פוליסים" מהאף ואת ה"גלנד" (שנקראים שקדים) מהגרון, ואז נגמרו הנזלות וההתקררויות וגם נגמר לי הסיכוי להיות נער גבוה כי למעשה הוציאו את בלוטות הגדילה. זה מה שאני קראתי בנושאי רפואה.

בהמשך לסיום המלחמה - לאחר כמה שבועות הרוסים ערכו מצעד ניצחון ברחובות העיר. יצאנו לראות את המצעד אך ראינו מרחוק כי המצעד עבר ברחובות הסמוכים. מאוד התרשמתי מהטנקים העצומים ט-34 ו-"קוו" על שם קלים וורושילוב - אחד המרשלים הוותיקים של ברה"מ - ותותחי שדה ענקיים שנגררו ע"י טרקטורים - והכמויות בלי סוף.

היו תותחים יותר קטנים שנגררו ע"י משאיות אמריקאיות "סטודיבקר" שהסיעו גם את חיל הרגלים. עוד היו משאיות שלושה רבעי טון "דודג", ומשאיות "גז" תוצרת רוסית שלמעשה היו משאיות פורד משנת 1934 ממפעל שהקים פורד ברוסיה בשנות השלושים. עוד היו להם רכבים אמפיביים מתוצרת "ויליס" - יצרן הג'יפים המהוללים - שזה היה ג'יפ עם גוף של סירה עם פרופלור מאחור. כמו כן ג'יפים רגילים במאות. בקיצור צבא אדום אדיר עם שפע של חיילים ו"טכניקה" (ביטוי רוסי לטנקים, תותחים, משאיות וכו') - דבר כזה לא ראינו אצל היפנים.

ובאוויר טסו מטוסים רוסיים: מפציצים דו-מנועים "פטיליאקוב" עם זנב כפול, מפציצי "טופולב", מטוסי קרב והפצצה, משוריינים לסיוע צמוד בשדה הקרב, "סטורמוביקים" של איליושין, מטוסי קרב של מתכננים מפורסמים: יעקובלב, לבוצ'קין, מיקויאן (השותף לשם "מיג" - מיקויאן - גורביץ' של מטוסי סילון מתקופה יותר מאוחרת). עשרות רבות של מטוסים, חגיגה לעיניים במיוחד שטסו נמוך! וכל זה לעומת היפנים שמטוסייהם הצבאיים כמעט לא טסו בשמי העיר.

פעם אחת טסו שני מטוסי קרב נמוך מעל הבית כשעמדתי במרפסת וראיתי את ראשי הטייסים כי החופות היו פתוחות!

הפאר וההדר של הנשק הרוסי מהר מאד דהה בעינינו בגלל ההתנהגות הפרועה של החיילים הרוסים בעיר. אם הלכת בערב או בלילה עם מעיל חורף טוב ושעון יד עליך,

היה סיכוי טוב שהחיילים הראשונים שתפגשו בדרכך ישחררו אותך ממעמסות פעוטות אלו. האנשים הפסיקו ללכת במעילי חורף טובים והתחילו ללבוש מעילים מהוהים ולא ענדו יותר שעונים. ולעומתם פגשת חיילים רוסים שבשעת בדיחות דעת היו תופסים אותך הצידה ושואלים: "נו, מה דעתך על האוסף שלי?" - והרימו את השרוולים של "גימנסטיוורקה" (חולצה צבאית), והיית נדהם לראות אוסף שעוני יד המולבש לאורך שתי זרועות של החייל. "זה מברלין" הרבה פעמים שמעת את זה, גם אם החייל בילה את כל שנות המלחמה בסיביר על גבול מנצ'וריה. "זה מבודפשט" או עיר אחרת מאירופה, אבל אתה ידעת שקציר השעונים כולו היה מחרבין!

מעילי פרווה הלכו טוב מאד, במיוחד מעילי נשים. ולא היה מומלץ לאישה ללכת ברחוב בליה ללא לזוי של כמה גברים. וגם זה לא תמיד עזר.

פעם חזרנו ממסיבה כמה ילדים מהכיתה, ביניהם מניה פיאסצקי שהייתה החתיכה של הכיתה. עצרו אותנו כמה חיילים והתחילו לשאול: "מי אתם?"

הרגשנו שהעסק לא כשר וכוונותיהם אינן טהורות. מניה לא חיכתה הרבה והתחילה לרוץ כאילו אחזה בה הרוח. ממש פחדה! היום היא אחות, נשואה לרופא וגרה בחיפה. והחיילים הרוסים היו פורצים לבתים באיומי נשק, כמו שניסו לפרוץ לדירת הקולונל היפני, והיו לוקחים כל דבר. פעם ירד חייל, בצהרי היום, ממדרגות בית באמצע רחוב "קיטאיסקאיה". ידיו היו עמוסות שמיכות, כריות וכלי מטבח. נפל ממנו כלי שדמה לסכין עבה שהיה עשוי מעץ אדום. הרמתי אותו ונשאר אצלי כל זמן היותי בחרבין.

בדרך כלל לא לקחו מהסינים (לא היה מה לקחת) אבל לקחו מהיהודים היפנים והרוסים. אם נטפלו לבחורות סיניות לא היו יוצאים מהעסק בחיים. הסינים היו מחסלים אותם בשקט, ולך חפש את החייל בשכונות הסיניות - כך למדו לא להתעסק עם סיניות. לשתות אהבו כל דבר. כשנגמרה הוודקה היו אוספים בקבוקונים של בשמים והיו שותים. אם היו שותים כוהל מטילי (שהיה בצבע סגול לאזהרה) היו יכולים להתעוור.

הלכו עם כף אוכל בתוך המגף. החלק העליון של המגף היה עשוי מבד אוהלים "קרזובי ספוגי" (מגפיים). בתרמילים היו קופסאות שימורים של בשר חזיר ותפוחי אדמה מאמרקה - מנות קרב. היו פותחים בעזרת סכין קומנדו את הקופסא ואוכלים בעזרת הכף. על מזלג וסכין אוכל רבים מהם לא שמעו. בית השימוש בבתים שלנו נראה להם משונה מאד. היו רגילים לבתי שימוש של בורות בחצרות. היו נכנסים לדירות ושואלים כמה אנשים גרים בדירה. היינו עונים שאצלנו אנו ששה אנשים בדירה. היו עונים שבדירה כזאת אצלם גרים אולי

שלושים איש. "נחמד, אתם חיים "קולטורנו" (בצורה תרבותית).

אחת ההוראות הראשונות של שלטונות הצבא האדום הייתה למסור את הרדיו, המקלט הביתי. דווקא את המקלט נתן לי אבא במתנה. אהבתי את המכשיר כי שמענו חדשות מקומיות בו - יותר לא קלט.

דוד דויד ודודה מרה היו אוכלים צהריים אצלנו בבית כי היה לנו טבח סיני. דודי עבד עם סבא בחנות אך לא גרו איתנו. כשהייתי חוזר הביתה ושומע שהם פתחו את הרדיו, דבר ראשון הייתי סוגר להם את המכשיר. למה? ככה! לא סבלתי שנוגעים בדברים שלי! גם כיום אני רב עם הבן שלי כשהוא נוגע בדברים שלי!

אמנם המכשיר עמד בחדר האוכל וכולם יכלו לשמוע רדיו, דרשתי שיבקשו רשות. ואם הייתי בביה"ס, פירוש הדבר שלא ביקשו רשות!

פעם ביקרה קבוצת קצינים מחיל האוויר בביתנו, ואמרתי שאני רוצה להיות טייס. פניהם הרצינו ואמרו לי: "לא כדאי לך. אתה יוצא משדה התעופה והרבה פעמים לא חוזר. אמנם אתה נקי ושבע וישן במיטה אבל הסיכון לא לחזור או להיפצע הוא גדול". ואלו היו דברי ותיקי מלחמה. ההילה של להיות טייס נעשתה פחות מבריקה כתוצאה מדבריהם. עד היום אני זוכר אותם. וגורל טייסי חיל האוויר הישראלי מאשר את דבריהם. אחד מהקצינים היה ארמני עם פה מלא שיני זהב - כנראה איבד אותם בזמן נטישת המטוס!

היהודים של חרבין קלטו כל חייל או קצין יהודי. נתנו להם לישון בביתם, הזמינו אותם לארוחות, וכאשר היו צריכים לחזור עם יחידותיהם הרעיפו עליהם מתנות. רובם היו קצינים - נדמה לי שהיה רק טוראי יהודי אחד בכל חרבין! סופר עליו שברח מהצבא, הסתתר, התחתן עם יהודיה ועלה לארץ.

דודה נדיה - אלמנת בנו הבכור של סבי קלטה מנתח יהודי. הוא היה קטן קומה, עגלגל ודי קרח. "מאיר" (רב סרן) בדרגתו. הוא התאכסן אצלה, אכל אצלה ואני זוכר אותו כאמפרטור קטן: ראש תמיד למעלה, בטוח בדיבורו, מצוחצח בלבושו, אדיב וחיכני. אינני זוכר שסיפר הרבה סיפורים על מה שקרה איתו במלחמה.

אימי קלטה גם כן רב-סרן - מוסי" (משה) מוסייביץ' מוגילבסקי. הוא היה קצין תחבורה של דיביזיה (אוגדה). הייתה לו אישה וילד באיזה מקום ברוסיה והוא לא ראה אותם 5 שנים. הוא היה חבר טוב שלי. פעם הלכתי איתו ל"באניה" (בית מרחץ). האישה היה רגיל לשרוף את עצמו באמבטיה חמה חמה. גם לי ארגן אמבטיה חמה חמה. יצאתי מעולף לגמרי. דאג שיביאו לי כוס מים קרים ואחרי ששתיתי, נחתי והתאוששתי, זו הרגשה נהדרת לצאת לאוויר הקר של חורף חרביני לאחר רחצה בבית מרחץ רב סרן

מוגילבסקי היה חבר של אמי כל התקופה ששהה בחרבין. הייתה אהבה רבה ביניהם. למעשה זה היה הגבר היחיד שידעה מאז שעזבה את אבי, ואם אני סופר, כנראה היה הגבר היחיד שידעה אותו, חוץ מאבי, עד יום מותה. גם הוא לא סיפר הרבה על המלחמה. עושה רושם שאנשים שעוברים את אסונות המלחמה, לא מספרים אחר כך סיפורים - הכל אצור אצלם.

למעשה הייתה לנו אמבטיה בבית, אבל הפחם נעלם מהשוק כי הועמס ונשלח לרוסיה. לכן הלכנו ל"באניה". הסקנו את התנורים בשאריות של אגוזי סויה שהשמן נסחט מהם. השאריות האלו נדחפו לצורת דיסק גדול עם חור באמצע. לאחר שרוסקו, הדיסקים שמשו במקורם למספוא לסוסים של הצבא היפני. על הדיסקים הייתה מוטבעת כתובת יפנית - כנראה רכוש הצבא. בצעם היה צהוב מחוספס, כמו קש דחוס.

לאחר שהצבא היפני הלך לעולמו, נתגלו כמויות גדולות של הדיסקים האלו במחסני הצבא היפני ונמצא שהחומר בוער ומחמם. מהר מאד הוא הופיע בשווקים כתחליף לפחם. אמנם החום שנתקבל לא היה רב, אבל היה יותר טוב מכלום. התנורים היו בפינות החדרים. כל תנור כמו פינה הפוכה שעלתה מהרצפה עד התקרה, מצופה באריחים של קרמיקה עם גלזורה. תמיד עמדנו ליד הקירות החמים האלה וחממנו את הגב וכפות הידיים.

סך הכול התקופה שהרוסים היו בחרבין הייתה תקופה שמחה. תחת היפנים הרגשנו מועקה. הצבא האדום שיחרר אותנו מפחד היפנים וגם גמר המלחמה תרם למצב הרוח. בבית נערכו הרבה מסיבות - אמנם החימום לא היה מבריק וגם מצב האוכל לא היה הכי שפיר - אבל זה לא גרע ממצב רוח טוב.

החנות של הסבא, בהנהלת הדוד דויד ואמי עשתה עסקים טובים. הקצינים הזמינו מעילי עור - זה היה אצלם באופנה. קראו למעילים אלו "קוז'נקה" (מעיל עור). גם קנו נעליים ותפרו חליפות בהזמנה.

הרוסים שילמו בכסף "צ'רוונצי" - כך נקרא הכסף שלהם כמו שנקרא באוקראינה בזמן הצארים. הרבה סוחרים רצו מיד להחליף את הכסף הזה בדולרים או בכסף כיבוש. דיברו שאסור להשתמש ב"צ'רוונצי" והשלטונות הכריזו שמותר להשתמש רק בכסף כיבוש. מעט סוחרים ובתוכם הדודים שלי לא האמינו בזה. "מה, הכסף של רוסיה לא טוב?" לקראת סוף הכיבוש הרוסי החליפו את המטבע ברוסיה ואנו נשארנו עם קופסאות נעליים מלאות ב"צ'רוונצי" שלא היה מה לעשות איתם, אולי טפטים. התרוששנו ואיבדנו סחורה יקרה מפז כי אי אפשר היה להשיג אחרת. מחוץ לגבולות רוסיה לא ניתן להחליף את המטבע במטבע החדש. זה

היה עוד שוד של הרוסים במנצ'וריה. הם טענו שמכיוון שסבלו כל כך מהגרמנים, מותר להם לשדוד בארצות שכבשו בגמר המלחמה בכדי למלא את החסר ברוסיה עד כמה שאפשר!

פרק ו' - מות סבי

סבי נפטר באוגוסט 1944. לבסוף גילו שסבל מסרטן הקיבה. תמיד התלונן על כאבים ושתה איזה חומצה עם האוכל (דרך צינורית מכופפת כדי לא לקלקל את השיניים), אבל אז לא היה כל המכשור של היום לגלות מחלות, רק היה רנטגן, והרופאים לא כל כך השתמשו בו. הדיאגנוזה של הרופא התבססה על מישוש הגוף בכדי לגלות מה קורה באברים הפנימיים. כנראה בסוף גילו במישוש את הגידול.

עם מות סבי האהוב, ניהול החנות עבר לילדיו בראשות הדוד דויד. אם סבא היה חי לא היינו "נדפקים" עם ה"צ'רוונצים" כמו שקרה. היה לו חוש מסחרי בהרבה יותר מפותח מאשר לילדיו.

מותו גרם למחלוקות קשות בתוך המשפחה. היה צריך לחלק את הרכוש שהיה כולו מורכב מבדים לחליפות ותכולת החנות (שהייתה בשכירות).

מצאו אדם נאמן על כולם. שמו אדון אבקין (בתו חיה בארץ). הוא חילק את הבדים למנות. לדוד דויד הסכימו כולם שיקבל שתי מנות כי ניהל את החנות. דוד דויד בנדיבות ליבו רצה להעביר אחת מהמנות שלו על שמי כי טען שהייתה אהוב ליבו של הסבא. כך היה יוצא שאמי הייתה מחזיקה בשתי מנות. אבל אשתו, דודה מארה, לא הסכימה תוך צעקות. בקושי הסכימו שדודה נדיה תקבל מנה - לה בכלל לא רצו לתת. אמנם הייתה חביבתו של הסבא אבל כולם שנאו אותה כי הייתה מתסיסה וגורמת לריבים קשים בין האחים. לאחר מות סבא הרגישה שאין לה מה לעשות בדירה המשותפת והלכה והשכירה דירה. כולם נשמו לרווחה.

הריב שהתפתח בינה לבין האחים ובמיוחד עם אמי גרם שלא ידברו כל ימי חייהן - חוץ מדודה חיה - אשתו של דוד אברשה.

עכשיו, כדי לתפעל את החנות, כל השותפים החזירו את הבדים לחנות ומהם תפרו חליפות לקצינים הסובייטים. כשנפל הגרזן עם החלפת הכסף הרוסי - כולם התרוששו. אבל הגרוע מכל שאי אפשר היה באותם הימים להשיג בדים חדשים. מרוסיה אי אפשר היה לקבל סחורה דומה - היא לא הייתה קיימת. (כי מה שהיה להם קודם היו בדים משובחים מתוצרת יפן או אנגליה מלפני המלחמה).

הרוסים שלחו לחרבין המון ספרי קריאה וקצת כלי מיטה והלבשה תחתונה שאיכותה ירודה. אין פלא שהקצינים התלבשו כמו שצריך בחרבין. ואנו היינו מנותקים לא רק מארצות אחרות

חוץ מרוסיה, אלא גם מערים אחרות בסין. כמו שכתבתי, תקופת הכיבוש הרוסי הייתה תקופה שמחה. היו מסיבות - במסיבות האלו הצטיינה בת דודתי האהובה רוזה (שושנה) בתם של חיה ואברשה. היא הייתה בת ארבע - חמש באותם הימים וידעה לשיר את כל שירי המלחמה שהביאו איתם הרוסים, למשל: "סיני פלטוצ'יק" (מטפחת כחולה), "קזצ'יק" (הקוזקים הקטנים), "קפיטן, ק" לפי ספרו של ז'ול וורן שהיה סרט הרפתקאות ומסעות באוניית הקפיטן" (רב חובל מהסרט הרוסי "ילדי הקפטן גרנק מפרש לארצות רחוקות).

ועוד שירים שאת שמם אני זוכר אבל המנגינות תמיד שמורות בזיכרוני, וכשאני שומע אותן אני נזכר בימים הרחוקים ההם וליבי מתמלא בחום.

לרוזה היה חוש למוסיקה, קול נעים ושמיעה כמעט אבסולוטית. אבל מכל מיני סיבות לכשרון הזה לא ניתן להתפתח - הסיבה העיקרית עלייתנו לארץ. גם אני לא יכולתי להמשיך בפסנתר מאותה סיבה. לפני עלייתנו ארצה מכרנו את הפסנתר שלי לנציגי הארמייה השמינית של מאו שנכנסה לעיר עם הסתלקות הרוסים.

יש לי עוד בת דודה, אחותה של רוזה, צביה - על שם הסבא - צבי גריגורי. כשנולדה, העברתי חלק מאהבתי מרוזה לצביה ועשיתי את רוזה למסכנה. אבל הגורל והאופי השונה של הבנות קבע שעם רוזה שאר ביחסים קרובים יותר וצביה התרחקה ממני. את הבנות הייתי "מפציץ" בזמן ארוחת הצהריים במרק: הייתי ממלא קצת מרק בכף, אוחז את ידית הכף קדימה ביד אחת, ואז באצבע של היד השנייה לוחץ על קצה הכף המלא במרק. הכף הייתה פועלת כבליסטראה והטיפות החמות היו מתיישבות לבנות על הפנים והשיער - היה שמח.

כשדודה חיה הייתה בהריון עם צביה הייתי מעצבן אותה וקורא לה "לאיה" - עיוות של חיה. באיזה שהוא אופן צורתה המנופחת הרגיזה אותי ולכן עצבנתי אותה. אחרי צביה היא הייתה עוד פעם בהריון אך עשתה הפלה וכמעט נפטרה מזיהום. אהבתי את דודה חיה כאהבת בן, עד סוף ימיה!

פרק ז' - התרבות בזמן הרוסים בחרבי

אני זוכר היטב את הסרטים שהציגו הרוסים. מאותה תקופה נשארתי בזיכרוני כמה: 1. אגדת עם רוסי "מלחיתובה שקטולקה" (קופסה מאבן אילת) בצבע. הסרט מספר על מלכה יפיפייה והקורות אותה בזכות הקופסה המופלאה. בסרט הראו אגרטל עצום כולו בצבע של אבן אילת שהיום מוצג במוזיאון ה"הרמיטג' בלנינגרד (סנט פטרסבורג).

2. "אוני סרז'ליס זה רודינו" (הם נלחמו למען המולדת). סרט רחב יריעה. הגיבור ואשתו עובדים בפרויקטים של בנייה בשנות

השלושים. והם נפגשים עם סטלין בקרמלין ב-1940 בזכות עבודתם המצויינת. בפגישה ההיא סטלין מדבר על המלחמה בעתיד נגד הגרמנים. הגיבור יוצא לקרב ב-1941, ואשתו נשארת תחת שלטון הגרמנים באוקראינה. יש קטע מזעזע כאשר מוציאים אותה להורג אחרי עינויים קשים כי היא שיתפה פעולה עם הפרטיזנים. רואים בסרט שדה מחוץ לכפר. תוך סערת שלג כשהיא בהריון, היא פוסעת קדימה עד שנופלת שדודה.

3. סרט המלחמה הגדול מכולם במשחקו ובתוכנו לפי ספרו של קונסטנטין סימונוב "דני ונוצ'יק" (ימים ולילות). על אהבה בין קצין וחובשת צעירה תוך קרבות התופת של סטלינגרד.

4. אני זוכר את שמו של הסרט הרביעי, גם כן על קרבות סטלינגרד. אבל הפעם על חיי הגנרלים שניהלו את קרב בסטלינגרד. חיי הגנרלים שניהלו את קרב בסטלינגרד. הקטע שנחרט בזיכרוני הוא שהגנרל שולח את נהגו הנאמן לחפש את הנתק שנוצר בכבל הטלפון בשדה מופגז. הנהג זוחל עם קצה אחד של הכבל בפיו, מוצא את הנתק, מחבר את שניה הכבלים ע"י נגיסה בשיניו וכך מבצע את המשימה תוך שהוא נפצע מספר פעמים ולבסוף נהרג. תמונה אחרונה: הנהג שוכב הרג עם שני קצוות הכבלים בפיו ושלווה על פניו.

5. עוד סרט ששמו לא זכור לי, על צוות מטוס הובלה דו-מנועי - עותק של די.סי.3 האמריקאי, שמשתתף במבצעים של הצנחת אספקה מעבר לקווי הגרמנים לפרטיזנים, ונוחת ביערות ובשדות כדי להעמיס נוסעים-פצועים. שולבו בסרט קטעי זמרה, שהשחקן הראשי הוא ז'רוב, שחקן זמר קצת מבוגר, שהיה כוכב של הקולנוע הסובייטי בשנות שלושים.

6. סרט גרמני, על זוג שחקני קולנוע, הוא גרמני והיא יהודיה. הנאצים מתנכלים להם ולבסוף הם נאלצים להתאבד יחד. כנראה מבוסס על סיפור אמיתי.

7. סרט גרמני על הרפתקאות של קבוצת אנשים במאה ה-19, הגונבים פולי קפה טריים מברזיל כדי לשתול אותם בארץ אחרת. לפי הסרט, גניבה כזו באותם הימים גררה אחריה עונש מוות!

8. והאחרון, המזוויע והמרשים ביותר, הנמצא מחוץ לניסיון אנשי רגיל, הוא הסרט שהרוסים צילמו בהיכנסם למחנה אושוויץ. שמו היה פשוט "אאושווינצים". הלכתי לראות את הסרט עם אמו של דודי מרק (מארה), בעלה של דודתי גניה. האישה המבוגרת לא הפסיקה לבכות, חרישית, חרישית. הייתי בן 11-12 והבנתי במין דם קר שמה שהמצלמה מראה על המסך הוא אמיתי. לא הוצאתי הגה. נפרדתי מאמו של דודי ליד בית הקולנוע. זה היה בשעות הצהריים כי ההצגה הייתה יומית. הקולנוע היה ברחוב "פקרניה" (מאפייה). חזרתי הביתה, עשיתי שיעורים. בלילה כשנכנסתי למיטה אמרתי

לאמי שאינני מרגיש טוב. היא מדדה את חומי - אני קדחתי! הסרט עשה אותי חולה במלוא מובן המילה! - לקח לי כמה ימים להתאושש. זו לא הייתה שפעת, התקררות, או דלקת ריאות. זו הייתה מחלה שנגרמה ע"ז שצפיתי במראות הזוועה של אושוויץ! הרופאים בטח לא יאמינו שאפשר לקדוח מחום לאחר שרואים זוועות.

צריך לציין רק שבסרט הזה לא הוזכרה אף פעם המילה "יהודי". לפי הקריין, הושמדו באושוויץ רק אזרחים וחיילים סובייטים ותו לא! אולי מה שלא הבנתי שרוב החפצים שנשארושם היו חפציהם של יהודים שנרצחו. לאחר שהתאוששתי והבנתי את הסרט, הצטרפתי רק שאת הפצצות האטומיות זרקו האמריקאים על היפנים ולא על הגרמנים. לאחר זמן, כשנודע לנו על רצח היהודים באירופה וברוסיה, השתכנעתי שלגרמנים היה מגיע לחטוף את הפצצות ולא ליפנים. ברחוב שגרנו, מעבר לווילה של הסיני העשיר, הייתה קונסוליה גרמנית. בנין בן קומתיים, צבוע בצהוב, עם תורן על הגג ועוד אחד נטוי קדימה לתליית דגלים נאציים. בבניין היו משרדים, ספרייה, אולם לנשפים וגם היה בו בית-ספר לילדי הסגל. הנאצים הקטנים תמיד הגיעו לבית הספר במכוניות גרמניות מצוחצחות: מרצדס, וולקסווגן, אופל. בהרבה הזדמנויות לבשו מדים חומים, במיוחד הנוער המתבגר.

בלילה שבו נודע על מות הנשיא רוזבלט, כל הגרמנים עשו משתה גדול - מת האוייב האמריקאי הגדול. הגרמנים היו סגורים בתוך עצמם ולא באו במגע עם אוכלוסיית העיר. היו להם משרתים סיניים. איפה גרו ואיפה קנו לא ידענו. כל בוקר היו מגיעות לבית הספר מספר מכוניות כך שניחשנו שמספר הגרמנים האלו היה מועט. הייתי נאלץ להתמודד עם מראה של דגל נאצי כל פעם שעברתי ברחוב שלי. על היפנים לא הייתה להם כל השפעה - עובדה שנשארנו בחיים אצל היפנים.

עם כניסת הרוסים כולם נסעו לסיביר ל"בית-הבראה" של סטאלין כדי לעבוד במכרות כנראה כי הם נעלמו ביום אחד כאילו האדמה בלעה אותם. כשהייתי עובר ליד הבניין והנאצים הקטנים היו יוצאים מבית הספר, היו קוראים אחרי "אבררשה, אבררשה". זיהו אותי כיהודי וזאת הייתה תגובתם.

אבל למעשה, זכיתי לתגובות הרבה יותר אנטישמיות וחריפות מילדי הרוסים הלבנים. מצד אחד היו לי חברים ברחוב. ומצד שני לפעמים היו מגיעים לרחוב פרחחים משכונה סמוכה "נחלובקה" - שבה גרו רוסים עניים שרובם התעסקו בעבודות משק, פרות ועבודות מזדמנות. הפרחחים האלו היו תופסים אותי, ואת חברי אלק פימן, ונתנו לנו מכות - לו יותר - כי נראה יותר יהודי ממני!

היה ילד רוסי אחד שהיה "צד" ילדים יהודים. ידעתי שיומי יגיע ולכן הצטיידתי בחתיכת צינור מעוך מבית המלאכה של אבי. ובאמת, תפסו אותי, עשו מעגל מסביבי והתחילו להרביץ. לצערי, מרוב לימודים הזנחנו אמי ואני את לימודי הספורט שלי ולא הייתי "פייטר" ולא התגוננתי כמו שצריך. אפילו לא הצלחתי להוציא את הצינור מהתיק שהופל מידי.

הסינים שהתקבצו מסביב לראות את המחזה הפרידו בינינו ונתנו לי להסתלק מהמקום - כנראה חוש הצדק גבר בהם כשראו את יחסי הכוחות ואת השלומיאליות שלי בקרב האגרופים. הבדיחה בכל התקרית הייתה, שחברי לכיתה "אבקה לרמן" שיתף פעולה עם הילדים הרוסים וגם נתן לי מכות. המזל שלבשתי מעיל חורף מוצק וכובע פרווה עם אוזניות ואלו ספגו את מירב המכות. קצת הרגשתי כאבים בלסת התחתונה אבל לא נורא.

למה ידעתי שתורי הגיע? כי הילד הרוסי פעם אחת תפס אותי בפניה, לא עשה הרבה רק הזהיר שירביץ לי מכות. לכן הצטיידתי בצינור והשתדלתי להתחמק מהצרה. רק שהפעם, אבקה לרמן הוביל אותי מבית הספר תוך כדי שיחה אל פינת הרחוב ששם חיכתה לי כל הכנופיה.

אבא לרמן תמיד התעסק עם כימיה. כשהיינו בקיץ ב"דציה" הייתה לו בחצר פינה עם "מעבדה", ושם שיחק עם כימיה. מזל שלא שרף את פרצופו ולא התעוורר. בארץ גמר כימיה באוניברסיטה בירושלים ונדמה לי שהפך לפרופסור. לא ראיתי אותו אחרי שעזבנו את סין.

הצרה היא שהתקרית הזאת לא הובילה אותי למסקנה שצריך להתעסק בספורט כדי לחזק את שרירי וגופי. כל הזמן רציתי להצליח בלימודים, באנגלית, בפסנתר ולא הקדשתי לגוף כל מחשבה.

הבילוי העיקרי שלי היה קריאה. בכל חופשה אפשרית הייתי עורם סביבי ספרים והייתי קורא. קראתי מילדות מוקדמת. זוכר שגמרתי פרק על אסטרונומיה מתוך אנציקלופדיה לנוער והמשכתי לקרוא עוד ספרים על אסטרונומיה. ידעתי הכל על הכוכבים, כוכבי הלכת, על אסטרואידים וקומט. על אסטרונומים כמו גלילאו, קופרניקוס, טיכו ברהה, פטולומי ואחרים. חשבתי באותם הימים שאגדל ואהיה אסטרונום.

אחר כך, בשלב יותר מאוחר, עברתי לספרי הרפתקאות: פנימור קופר, קארל מאי, בוסנר, ז'ול וורן, רודיאד קיפלינג ואחרים. את חלקם הרוסים הוציאו מהספרייה כי לא התאימו לריאליזם הסוציאליסטי ונכתבו ע"י "בורגנים קפיטליסטים". תמורת זה מלאו את החנויות בספרים שנכתבו בזמן מלחמת העולם השנייה. אני הייתי הקונה הנלהב של ספרים אלו. הייתי נכנס לחנות כל-בו גדולה "צ'ורין"

- בוחר ערימת ספרים, אומר שישמרו לי אותם, ואז רץ לאימי לבקש כסף. כך אספתי לי ספרייה ענקית. כמובן שלא יכולנו להביא את הספרים האלו לארץ ועד היום אני מצטער על כך.

פגשתי את הסופרים האהובים עלי כמו קזקביץ', שולוחוב, סימונוב, קטייב ואחרים בספריות של רינו, נבדה ובספרייה של סטנפורד וקראתי בספריהם, וזה היה כמו לפגוש מכרים אהובים משכבר הימים.

ספר אחד נקרא "אוגני (אורות) ה..." של אנה...? שבו מסופר על מפעל פלדה וייצור טנקים באורל (שעבר מאוקראינה) שבו אנשים עובדים בתנאים לא-אנושיים, והמתכנן הראשי תמיד מנגן בערב בכינור. למפעל מביאים טנק שלל גרמני כדי ללמוד את סודותיו, ואחת הנשים, אלמנה, מנסה לשרוט אותו בציפורניים ונפולת מתעלפת. הספר נתקע לי בראש להרבה שנים ואולי זאת הסיבה שהפכתי למטלורג (מהנדס מתכות) בהמשך הקריירה המקצועית שלי. הבדיחה שכאשר קראתי אותו לאחר הפסקה של 46 שנים, מצאתי שהוא כתוב בשפה קשה, שמדובר בפועלים ופועלות אסירות, שאין בו חן וגדולה ורק קור, רעב ועבודה ממיטה.

המשך בגליון 397

סטודנטים נותנים

שמי רועי גת ואני סטודנט לרפואה באוניברסיטה העברית בירושלים. ברצוני להודות לכם על מלגת הלימודים המכובדת אשר הענקתם לי. מלגתכם משמשת אותי כבר בימים אלו במימון שכר הלימוד, המגורים והוצאות המחיה השונות ומסייעת לי רבות ברכישת ההשכלה הגבוהה ובהשקעת כל מרצי בלימודי. אני מודה לכם על שאתם מסייעים בידי להרחיב אופקי כסטודנט להתפתח, ומאמין שבעתיד הרחוק אוכל לתרום בעצמי לסטודנטים צעירים. ברכה רועי גת

שלום, שמי אביב גולדשטיין ואני סטודנט שנה ב' באוניברסיטת תל אביב בחוג ללימודי מזרח אסיה. במסגרת הלימודים אני עורך מחקר על יהודי שנחאי בתקופת מלחמת העולם השנייה. אני אשמח מאד אם תוכלו לעזור לי ולתת לי מידע רלוונטי לנושא זה. תודה מראש אביב גולדשטיין

רופא המחנה - 16 שנה

גברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 395 מתוך ספרו בשם זה

פרק אחד עשר

א'

ספאסק מחנה גדול הוא ומספר העצורים בו מגיע ל-14-13 אלף, רובם "פוליטיים", מהם כ-2000 נשים, וכן כמה מאות פושעים פליליים, רובם רוצחים, אלא שאף הם נידונו להיכלא במחנה "בעל משטר מיוחד" ומשום כך הובאו לספאסק.

משהגיע ה"אטאפ" שלנו לספאסק התחלתי לחפש את מפקדי המחנה, שכן המפקחים לא ידעו דבר על בואם של הילדים ולא הכינו עבורם מקום. רק בשעות הערב סודרו הילדים בבית הילדים והאמהות באחד הצריפים. אותי שיכנו בחדר הרופאים שבבית החולים.

משסיפרתי למנהל המחלקה הרפואית, כי מהמחנה בקנגיר עתידים להגיע עוד 80-90 ילדים, לא היה גבול להתמרמרותו על שלא הודיעו להם על כך מראש, שכן אין להם מקום לשכן בו את הילדים ואף חסרים להם רופאים, ולי אמר: "אין אתה חוזר לקנגיר... תישאר כאן ותעבוד בבית הילדים..."

מקץ כמה ימים תקבלה הוראה מהנהלת המחנות האזורית לשכן בלי כל טענות ומענות את הילדים שהגיעו ואף את אלה העתידים להגיע. המקום בבית הילדים המגודר בתיל דוקרני היה צר מלהכיל את כולם: הילדים התגוללו בפרוזדורים, בחדר הכניסה, ובאין מיטות ישנו על הרצפה. האמהות המיניקות צובאות יום תמים על הגדר, פורצות דרכה ופולשות מדי פעם לבית פנימה. אף הגברים חוזרים לשטח כדי להיפגש עם הנשים. הזקפים מגרשים אותם ועל רקע זה אין פוסקות השערוריות. ופעמים מגיעים הדברים לידי תיגרת ידיים. תוך עשרה ימים הגיעו שאר כל הילדים מקנגיר. ומקום לשכנם - אין. האמהות משתהות שעות ארוכות בבית וגורמות אי-סדר. מנהלת בית הילדים, "חופשייה", אף אינה רוצה לבוא לבית. יום אחד הופיעו כמה קצינים ממפקדת המחנה ובראשם סגן אלוף והתחילו חוקרים אותי על מצבם של הילדים, על הסיבות, הצפיפות ועל נוכחותן של הנשים. משאמרתי להם, כי אין אני מנהל בית הילדים, וכי האחריות לליקויים שמצאו - מוטלת על הנהלת המחנה, לא נשאה תשובתי חן בעיניהם. "כל אחד מסיר מעצמו

את האחריות ומטילה על האחרים..." הפטיר המפקד ברוגזה.

"הנני רופא הבית ומחובתי לטפל בצד הרפואי, אולם אינני אלא אסיר בין אסירים וידי קצרה מלהושיע..." המפקד לא השיב דבר, פנה והלך.

מקץ שבוע הועבר בית הילדים למקום אחר. גם הבית החדש גודר בגדרי תיל, תוגברו המשמרות ופרט לאמהות המיניקות אין נותנים לאיש להיכנס.

מספר הילדים בבית מגיע ל-200, כולם בגיל למטה משנתיים. צריף עץ קטן הותאם לצרכי בית החולים ובצריף זה הוקצה לי קיטון קטן למגורי. התחלואה בקרב הילדים הייתה גדולה מאוד. כרעתי תחת עומס העבודה ולא עבר לילה בלי שיעוררוני כמה פעמים. ובמשך היום מטרידים אותי אנשי השלטון.

בזה אחר זה באים הם לבית, חוקרים ובודקים. אך אין כל זה אלא למראית-עין. אמנם חוששים הם פן יבולע לילדים, שכן היו אלה ילדים "חופשיים" והאחריות לשלומם מוטלת עליהם, אולם משהייתי מפנה את תשומת ליבם לטיפול הגרוע מפאת מחסור בעובדים ולתזונה הגרועה - היו מנפחים בידיהם כלאחר ייאוש וממהרים להסתלק.

כארבעה חדשים שימשתי רופא בית הילדים, ולאחר מכן, לשמחתי הרבה, הוטל עלי לשמש רופא במחלקה הפנימית של בית החולים... בית החולים, הנמצא באזור מיוחד, כולל 9 צריפים ובהם קרוב לאלף מיטות.

היו בו שלושה מחלקות פנימיות, שלוש מחלקות לחולי שחפת, מחלקה כירורגית, מחלקה לחולי עצבים ומחלקה לטיפול בנכים. בנוסף לכך - מרפאה, מעבדה, חדר רנטגן ומרפאת שנים. גם באזור הנשים היה בית חולים קטן ובו מחלקה פנימית ומחלקה לחולי עצבים. בבית החולים שבאזור הגברים עובדים עשרה רופאים אסירים, וחמישה חופשיים, ואילו בבית החולים באזור הנשים - ארבע רופאות אסירות. הרופאים החופשיים משמשים מנהלי מחלקות, אין הם מטפלים בחולים ופעמים אף לא עובדים בכלל, אף על פי כן מקבלים שכר גבוה. כמנהל המחלקה הפנימית, בה עבדתי, מונה רופא צעיר, שאך לפני זמן קצר בלבד סיים את לימודיו במכון לרפואה. עם שהופיע בפעם הראשונה במחלקה אמר: "לא נעים לי להיות מנהל של רופא ותיק ובעל ניסיון כמנכ"ל... האמן לי,

כי הנני רוצה ללמוד ולקנות דעת ואודה לך אם תחלוק לי מניסיוןך... ובקשה לי אליך, אל תקרא לי "אזרח מנהל" - אנא, פנה אלי בשמי..."

עד מהרה שכח את דבריו. אף יום אחד לא "למד", לא גילה עניין בחולים וברפואה, ובמשך שנה לא נתלווה אלי אלא פעם אחת, או פעמים, שעה שערכתי ביקור חולים. רוב זמנו היה מבלה במשחק השחמט עם מנהל בית החולים. ב-1953, בזמן משפט הרופאים היהודים הידוע לשמצה, נתגלה כאדם שפל.

ב'

בין רופאי המחנה היו חמישה יהודים ואף בין האסירים לא מעטים הם היהודים. עם שהגעתי למחנה והשתכנתי במחלקה הפנימית התחילו באים אלי הרופאים להתוודע. הם שמעו וידעו עלי מפי אנשים שהיו מגיעים ב"אטאפ" מקנגיר לספאסק. אחד מהם היה מנתח שהכרתיו באחד המחנות ואף כאן היינו נפגשים תכופות. בעבר שימש סגן שר הבריאות של ברית המועצות ויושב ראש הצלב האדום הרוסי. מנעוריו נמנה עם המפלגה הקומוניסטית. לא עמד לו עברו ואף הוא נאסר ונידון לעשר שנות מחנה. עיקר אשמתו - קיום קשר עם משרד הצלב האדום הבין לאומי בז'נבה שלרגל תפקידו עמד עמו בחליפת מכתבים. אחת ההאשמות שהוטחה כלפיו, משעשעת למדי. בחזקת יושבראש הצלב האדום בברית המועצות עמד בראש משלחת לאנגליה. רעייתו של צ'רצ'יל אשר שימשה ראש הצלב האדום באנגליה ערכה בביתה קבלת פנים לכבוד המשלחת הרוסית והעניקה לו למזכרת את תמונתה עם הקדשה שפתחה, כמקובל במילים "לד"ר... היקר..." תמונה זו נמצאה בזמן החיפוש שנערך בביתו והמלה "היקר" שימשה יסוד להאשימו ב"קונטר-רבולוציה", "סגידה למערב" וכדי לפסוק לו עשר שנות מחנה עבודה...

בין האסירים היו גם שני פרופסורים לרפואה ואנשי מדע רבים אחרים. רובם לא נטלו חלק בחיים הפוליטיים של ארצם ואין איש מהם יודע על מה נידון ועל שום מה הוגלה. בין האסירים היו בני לאומים שונים: אוקראינים, רוסים, גרוזינים, ארמנים, בילורוסים, יהודים, אסטונים, ליטאים, לטים, ובני אזרבייג'אן -

אינטרנציונל ממש. רובם מדברים רוסי, רק בין הקאזאחים והאוזבקים היו שלא הבינו ולו גם מילה אחת ברוסית. הם חיו בשקט ובשלווה בכפריהם ועסקו בגידול בקר, אולם זרועה הארוכה של הצ'קה הגיעה גם עדיהם, ועל לא עוון בכפם נאסרו והוגלו - במסגרת "מכסת" המאסרים.

עם האסירים היהודים נפגשתי תכופות והרבינו לשוחח בעניינים יהודיים. כעשרה מהם נידונו על פעולה ציונית במוסקבה ואודיסה, וכן סופרים, משוררים ועיתונאים ואף אחד מעורכי העיתון היהודי הקומוניסטי "איינהיט" ושני מנהיגי "בונד" ותיקים.

עוד בימים הראשונים לבואי למחנה ניגש אלי אדם כבן 45, הושיט לי את ידו וברגשת לב אמר לי בקול רועד: "באתי לבקש ממך סליחה ומחילה", דמעות עלו בעיני ולא יסף. הדבר היה תמוה בעיני. מעולם לא נפגשתי עם איש זה ולא מובן לי על מה מבקש הוא את סליחתי. משהתאושש קמעה, הוסיף ואמר: "הנני אחד מחברי הקוסומול הרבים שהיו מלשינים על הציונים, מעלילים עליהם, עוקבים אחריהם ומסגירים אותם לשלטונות... כך לימדונו וכך נצטוונו לעשות... לא אחד מהציונים נשלח לארץ - גזירה ונאסר בגללי ובגלל חברי... והנה גם אתה בין אסירי ציון... גם סבלך רובץ על מצפוני... אנא, סלח לי, אמור לי, במה אוכל לעזור לך... כאן במחנה הנני משמש מנהל המתפרה... שמא נחוץ לך בגד כלשהו... אמור ואעשה למענך..." ובטרם היה סיפק בידי להשיב לו דבר, פנה ונעלם. אין זאת שלא רצה כי אראהו בוכה... במרוצת הזמן נפגשתי עמו רבות. הוא היה אזרח קבוע בפגישות ה"יהודיות" שהיינו עורכים ואף השתתף בשיחות שהיו בחדרי על נושאים יהודיים וציוניים שונים. מקץ שנה וחצי ריצה את תקופת המאסר, שוחרר מהמחנה והוגלה לקראגאנדה. ב-1956 כשהגעתי אף אני לשם וביקשתי לדעת מה עלה בגורלו, סופר לי כי איבד עצמו לדעת. אין זאת כי כליותיו יסרוהו על מעשיו בעבר, ההווה העיק עליו ולא האמין בעתיד... לא עמדו לו כוחותיו...

לימים מונה מנהל חדש בבית החולים, מיר בשירות רפואי. אישר-לבוגסרוח זה התחיל רודה בעובדים. עם כניסתו לתפקיד זימן את כל הרופאים האסירים והודיע, כי מהיום ואילך אין הם רשאים לפנות אל הרופאים החופשיים בשמותיהם, אלא אך ורק בלשון "אזרח מפקד". אשתו, אף היא רופאה, היתה יהודיה, העלמיה את הדבר. יחסה לרופאים ולאסירים היה הוגן. פעם אחת בשיחה עמי הפליטה שלא במתכוון כמה מילים באידיש. שאלתי בהרכנת קול:

"בת איזה לאום את?..."

היא הטילה בי מבט ערמומי, נתחייכה והשיבה:

"יווניה - וכי לא רואים בי?"

בין האסירים היהודים ישנם אנשים רבי עניין.

אחד מהם ד"ר מ', הוא מומחה למחלות עצבים, אלא שכאן במחנה עמד בראש המחלקה לחולי שחפת ומילא תפקידו בהצלחה מרובה. משחר נעוריו הצטרף לתנועת המהפכה והיה חבר במפלגת הסוציאל-דמוקרטים - מנשביקים. עוד בימי הצאר היה עשר שנים בגירוש ולאחר המהפכה, ב-1924 - נאסר על ידי השלטון הסובייטי וזה 27 שנים מתגולל הוא בבתי - כלא ובמחנות עבודה סובייטיים. בסך הכל, איפוא, יושב הוא בבתי סוהר ובמחנות 37 שנים. בין היתר היה גם במחנה קולימה. רבות עבר עליו, הרבה סבל אך שמר על צלילות דעת, על תום לבו, כושר חיות, חוש הומור, ואף לא איבד את התקווה בעתיד טוב יותר.

יום אחד הגיע למחנה אחד מבעלי השררה הממונים על ענייני הבריאות במחנות. התחלואה במחננו הייתה גבוהה מאוד, בית החולים מלא עד אפס מקום, והתמותה גבוהה אף היא. יום יום נפטרים 10-8 חולים. האורח שאל לסיבות התמותה הגבוהה. הכל החרישו ולא ענו דבר. או אז השיב ד"ר מ': "רבים הם חולי השחפת והסובלים מתת תזונה, המגיעים הנה מקולימה, ואלה בעיקר המתים כאן..."

למשמע דברים אלה נתקף האורח חמת זעם:

"דעתך היא, אפוא, כי במחנות הסובייטיים מרעיבים את האסירים ומפאת זה נחלים האנשים ואף מתים... אין זה נכון, מנת המזון במחנות שלנו מספיקה די והותר..." עם הכרזה חגיגית זו נסתיימה הפגישה והרופאים נצטוו לצאת מן החדר. למחרת היום "שוחרר" ד"ר מ' מתפקידו במחלקה לחולי שחפת, פונה מצריף בית החולים והועבר לצריף הכללי, בו התגוררו כ-900 אסירים, ומקץ כמה זמן אף חדלו להעסיקו כרופא והוא נשלח לעבודה במחצבה...

ג

רוב בעלי השררה במחנה היו אנטישמים. והרגישו בכך לא רק האסירים היהודים, אלא אף ה"חופשיים" מבין היהודים שעבדו במחנה, ואף שני הקצינים היהודים אשר שירתו כפקיד המחנה. לעתים תכופות, כשאיש לא הבחין בדבר, היה אחד מהם נפגש עם האסירים היהודים ונכנס עמם בשיחות על נושאים יהודיים ועל מדינת ישראל. יום אחד שאל אותי:

"ולי יתנו לעלות לישראל?.. הלא חבר המפלגה אני..."

קצין זה, ככל שיכול, היה עוזר לאסירים היהודים ומנסה להקל על גורלם. הדבר לא נשאר בגדר סוד. מישהו הלשין עליו והוא נקרא ל"אופיר". הלה הזהירו לבל יתחבר עם היהודים, אך לא הסתפק בכך ומקץ כמה זמן העבירוהו למחנה אחר. כזאת עלה גם גורלו של הקצין היהודי השני. אחד הקצינים

הרוסים הטיח בפניו הערה אנטישמית פוגעת. היהודי סטר על פניו. קמה שערורייה, אולם מפקד המחנה, שלפניו הובא העניין, ביכר להשתיקו בנימוק כי הקצין הרוסי היה בשעת מעשה שיכור, ואת הקצין היהודי העבירו למחנה אחר...

העצירים היהודים היו עורכים מדי פעם בפעם פגישות. היו ביניהם שלושה תושבי מוסקבה שנאסרו בעוון פעולה ציונית. ב-1948, עם קום מדינת ישראל, היו בין היוזמים לעריכת תפילה הודיה חגיגת בבית הכנסת המוסקבאי. אחד מהם סיפר לי כמה פרטים על העניין. הם פנו לשלטונות וביקשו רישון לעריכת התפילה, אולם שום מוסד שאליו פנו לא העז להוציא את הרישון. העניין הובא לפני סטאלין עצמו ובסוף ניתן הרישון. עם שנתקבל, פנה בן שיחי עם אחדים מחבריו, לכמה יהודים "בעלי עמדה" והזמינם לבוא לתפילה. בין היתר פנו גם לארנבורג. הלה השתומם להזמנה ולא נעתר לקבלה. "מה לי ולכל העניין? ועוד בבית כנסת! איזו המצאה היא זו?" הוא סירב לבוא. מקץ כמה זמן לאחר עריכת התפילה בבית הכנסת נאסרו היוזמים ונידונו לעשר - חמש עשרה שנות מחנה.

עם אחד האסירים היהודים קשרתי קשרי ידידות. בעבר היה איש צבא והגיע לדרגת גנרל, שימש נספח צבאי בשגרירות ברית המועצות בסין, השתתף במשלחת סובייטית לארצות הברית, היה חבר מערכת העיתון "הכוכב האדום" וראש המחלקה הפוליטית של הצבא האדום. איש חכם היה, בעל ידיעות רבות בשטחים שונים. כשנפגשנו בספארק היה מרצה את תקופת העונש השנייה. הוא נאסר בתקופת יז'וב, פסקו לו עשר שנים ולאחר מכן הוגלה לחבל פטרופלבובסק, אך מקץ כמה חדשים קצבו לו עשר שנים נוספות. שנים אחדות שהיתי יחד עמו במחנה. נפגשנו לעתים תכופות ושוחחנו רבות. לא אחת היה אומר לי:

"על מה כלאורך? על פעולתך למען העם היהודי, למען זכויותיו ותקומתו... מה חטא בזה? ואילו אני - בדיון אסרוני... ראוי אני לכך... תמיד הייתי נאמן למפלגה... כמו ידי הקדחתי התבשיל..."

ב-1955 חלה, ומשום שבגילו ובתנאי המחנה לא ניתן היה לרפאו - שוחררו אף הוחזרו לו זכויותיו ואותות ההצטיינות. הוא נתקבל חזרה כחבר למפלגה והשתכן במוסקבה... 19 שנים היה כלוא במחנות עד שזכה לכך. ב-1956, כאשר אף אני שוחררתי מהמחנה ושהיתי זמן - מה במוסקבה, היינו מרבים להיפגש וקשרי הידידות בינינו גברו. אחרי עזבי את ברית המועצות החלפנו מכתבים ותמיד ביקש לדעת על החיים היהודיים. יהודי טוב היה...

ב-1951, בערב יום הכיפורים, התכנסו האסירים היהודים בקיסונו של אחד הרופאים הרוסים מידידני. לפני התיבה עבר אחד

א
ו
ג
ו
ד

ו
ו
ו
א
ו
ס
ו
ו

האסירים - רבי אהרן מביאליסטוק. דבר הלמד מענינו הוא, כי התפילה נערכה בחשאי ולפני הדלת עמד "זקיף" משלנו. החזן התפלל בהנמכת קול את תפילת "כל נדרי" וכולנו החרינו החזקנו אחריו. החזן לא יכול היה לעצור בעד דמעות ואף עיני כולנו היו רטובות מדמע. מעניין היה לראות מי ומי היו בין המתפללים: גנרל סובייטי; מי שהיה מנהיג המנשביקים; רופא עצבים ידוע ממוסקבה; מנהיג ידוע של "בונד" לשעבר; פרופסור לכלכלה באוניברסיטת לנינגרד, ממתנגדי הציונות; אני ועוד כמה יהודים מדרי הצרף. הסתכלתי בפני המתפללים ובעיני רוחי ראיתי את האנשים בספרד המקיימים בחשאי ובחירוף נפש את מצוות הדת היהודית. הסתכלתי בפני האנשים החדשים הנושאים תפילה לאלוהי ישראל בתוככי מחנה סובייטי והרהרתי בליבי: "נסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה..."

לאחר מותו של סטאלין יצאה הוראה לבלי לנעול למשך הלילה את צרפי האסירים, ומאז תכפופגישותינו היינו מתכנסים בחדרי שליד בית החולים לשיחות בנושאים יהודיים שונים, ומפעם לפעם היה אחד מאתנו, על פי רוב אני, מרצה על נושא כלשהו. בנובמבר 1952 קראתי ב"איזבסטיה" ידיעה שסודרה באותיות פטיט על "פטירתו של נשיא מדינת ישראל ה. וייצמן".

לבי נתכווץ בקרבי - חיים וייצמן איננו... בשנות 1903-1905 עת התגוררתי בשוויץ. ישבתי בחדרי ונפשי מדודכת עלי. כעבור שעה קלה בא אצלי אחד האסירים - עיתונאי יהודי: "קראת? חיים וייצמן נפטר!.." הוא נשאר אצלי ואף הוא היה שרוי בעצבות. לא עברו אלא רגעים מעטים ולחדרי פרץ אסיר יהודי אחר, קצב ממוסקבה. זקן הצרף בו התגוררו היה אוקראיני, עמו היו מקיימים יחסי למעלה מעשרה אסירים והקדשנו את היום לזכרו של המנוח הדגול. העליתי זיכרונות על חיים וייצמן הצעיר ועל מאבקו לתחיית העם היהודי. שעות ארוכות התייחדנו עם זכרו. עם ערב החלו האנשים להתפזר, אולם לפני כך קם יהודי זקן מהומל ובקול רועד פתח: "יתגדל ויתקדש..."

בחגים - בחנוכה, פורים ושבועות - היינו עורכים סעודות משותפות ובהן נאמרו דברים מוקדשים לחג ובענייני דיומא.

ב-1954, ביום השנה החמישים למותו של הרצל, ערכנו אסיפת זיכרון. בשעה אחת אחרי הצהריים, עת מפקדי המחנה יוצאים לארוחת הצהריים, התכנסנו באחד המחסנים, מנהל המחסן, יהודי מהומל, שניידן בעוון פעולה ציונית לעשר שנות מחנה, אמר "אל מלא רחמים" ואני אמרתי קדיש. לאחר מכן התכנסו 22 איש לסעודת צהריים שנערכה על ידי הציונים האסירים ממוסקבה. זקן הצרף בו התגוררנו היה אוקראיני, עמו היו

מקיימים יחסי ידידות והלה העמיד לרשותנו את חדרו, כביכול, לחגיגת יום ההולדת של אחד החברים. ליד הדלת מבחוץ עמד זקיף שלנו וכל מחצית השעה היה בא אחר במקומו, כדי שכל אחד יהיה נוכח במסיבה. הרציתי הרצאה מקיפה על הרצל ופעלו ולאחר מכן נישאו נאומים. מבין 22 משתתפי המסיבה היו 7-8 ציונים, ואילו האחרים - קומוניסטים ובונדאים לשעבר. במסיבה נוכח גם עיתונאי יהודי ידוע מאוסטריה, סוציאלי-דמוקרט, אשר סיים את נאומו הנלהב במילים: "תחי מדינת ישראל!.." כך צויין על ידי אסירים יהודים במחנה סובייטי יום השנה החמישים לפטירתו של הרצל.

ד

אין סוף ואין קץ ל"אירועים" במחנה. שערוריות ותגרות הן מעשים של יום-יום ופעמים קורים אף מקרי רצח. אחד האסירים, שעסק בהעברת ה"כתיבות" לאזור הנשים, נכשל שעה שניסה לזרוק את הצרור, והפתקים נפלו לתחום האסור - שטח ברוחב של שלושה מטרים מעבר מזה ומזה של החומה המפרידה בין אזור הנשים לבין אזור הגברים. בטרם הספיק האיש להרים את צרור ה"כתיבות" השגיו המפקחים בדבר והן נפלו לידיהם. השלטונות התחילו חוקרים מי הכותב, למי מיועדת ה"כתיבה", אלא שאין הן חתומות בשמו המלא של השולח ואין לדעת דבר אף על פי כן נאסרו ונכלאו כ-20 איש על קיום קשר עם אזור הנשים.

שערורייה רבת קמה מקץ כמה ימים. כ-15 בחורים מאזור הגברים טיפסו על החומה ועברו לאזור הנשים. הזקיפים שהשגינו בדבר באיחור זמן, הזעיקו את הקצינים, אולם הבחורים כבר נסגרו באחד הצריפים ובילו בנעימים עם חברותיהם.

הקצינים שהגיעו בראש פלוגת חיילים תבעו מהם לצאת מן הצרף, אולם הם מיאנו למלא את הפקודה. השלטונות לא הרהיבו עוז להוציאם בכוח, שכן ידעו כי בידי הבחורים סכינים ופגיונות, וכי הם מסוגלים לכל. עם שחר חזרו באותה דרך לאזור הגברים ושם נאסרו, אולם גם בבית הסוהר בני בית הם, ואין מוראו עליהם. גם הסוהרים מתייראים מפניהם ואינם מכבידים עליהם את עולם.

מקץ שבועיים עברו את החומה כמה בחורות לאזור הגברים וחזרו עם בוקר. נוכח מקרים אלה החליטו השלטונות למתוח מעל החומה חוטי חשמל במתח גבוה ושוב לא העז איש לעבור את החומה...

רבות הן אי ההבנות וההתנגשויות בין שלטונות המחנה לבין בני הכיתות הדתיות השונות שבין האסירים. רבות הן הכיתות הללו: "שומרי שבת", "אדבנטיסטים", "חוקרי יהוה", "חובבי ישו" ועוד כיתות מכיתות שונות. היו ביניהם גם "נוצרי ציון" שקראו לעצמם "ציונים". אחד מאנשי הכיתה הזאת ביקר אצלי ושעה ארוכה סיפר על עקרונות

אמונתם. דבריו היו מבלבלים ופשטניים ביותר: האמת תצא מציון, מהארץ בה חי והסוף ישו, בני-ישראל יחזרו לציון, וכל האנושות, לרבות היהודים, יקבלו עליהם עולה של הדת הנוצרית.

כל אנשי הכיתות הדתיות הללו נרדפו עד צווארם. בלי שים לב להתנגדותם היו נוטלים מהם את הצלבים, והדבר גרם שערוריות ומהומות. משניטלו מהם הצלבים חרתו על חזיהם את סימן הצלב בכתובת קעקע. בחגים הנוצריים לא היו הדתיים יוצאים לעבודה ובעוון זה היו כולאים אותם בצניוק.

"שומרי שבת" לא עבדו בשבתות. היו גוררים אותם בכוח, אולם הם היו משתרעים על האדמה וצוקים "לא אלך". אף אותם היו אוסרים וכולאים בצניוק. במרפאת בית החולים עבד כחובש אחד מ"שומרי שבת" אלה. הוא נידון לעשר שנות מחנה בעוון פעולה "נגד מהפכנית". זקנו שירד על פי מידותיו היה למורת רוחם של מפקדי המחנה והם גילחוהו בכוח. חובש זה לא היה עובד בשבתות והרופא הממונה על המרפאה התעלם מכך. לימים נודע הדבר למנהל המחלקה הסניטרית והלה ציוה לכלוא את החובש לעשרה ימים. לאחר שיצא מבית הסוהר חזר לעבודה, אך בשבתות לא הסכים לעבוד בשום פנים ואופן, ומקץ כמה זמן נשלח לעבודה קשה במחצבות. לא אחת נפגשתי עם "שומרי שבת" אלה. רובם היו בני סיביר, אולם היו ביניהם גם אנשי רוסיה המרכזית, צאצאיהם של ה"מתיידיים" שהיו ברוסיה עוד במאות ה-17 וה-18 ונרדפו על ידי השלטון הצארי. אולם גם עכשיו, תחת שלטונם של אלה אשר הכריזו על חופש המצפון, לא שפר חלקם.

בית הסוהר הפנימי של המחנה קטן היה ולא הכיל אלא 26 אצטבות-משכב, וכיון שעם הזמן גדלורב מספר הנאסרים במחנה, הוקם ב-1954 בית סוהר גדול יותר. העצירים קראו לבית הסוהר החדש "מבצר פטרופבלוסקי". משהיה אחד הכלואים בו חולה במחלה קשה היו קוראים לי, היו מתלווים אלי רופא חפשי ומנהל המחלקה הסניטרית. הייתי בודק את החולה וקובע אם יש צורך להעבירו לבית החולים והמנהל היה מחליט. זכות ההחלטה לא הייתה בידי, שכן גם אני הייתי אסיר וחשוד בעיני בעלי השררה, שמא אחליט לפי מידת הרחמים. לא אחת נקלעתי משום כך למצב קשה. רבים היו המתחזים והמשימים עצמם חולים, בייחוד מקרב הפוליטיים. התנאים בבית הסוהר היו איומים. זוהמה, פרעושים, עכברים. 300 גרם לחם ומים ליום ופעמיים בשבוע חמיצת כרוב - זה כל מזונם של האסירים. יום אחד הוזמנתי לבית הסוהר ונתלווה אלי, כרגיל, מנהל המחלקה הסניטרית, חובש במקצוע. עשרה מבין האסירים הודיעו כי הם חולים ותבעו לקרוא לרופא. מפקד בית הסוהר החליט כי רק שלושה מהם זקוקים לבית חולים, ואילו

אחרים אינם אלא מתחלים. העצירים הקימו שערוריה גדולה. אמרתי למנהל המחלקה הסניטארית, כי מן הדין לבדוק את האחרים שמא חולים, "מפקד בית הסוהר אומר, כי מתחזים הם... דבר לא חסר להם, סתם בודים מלבם..."

אף על פי כן בדקתי את החולים ושנים נוספים, אחד מהם חולה צהבת מידבקת, הועברו למחלקה שלי בבית החולים. מפקד המחנה מטיל עלי את האחריות למקרה אם יברחו מבית החולים. השיבותי, כי אין עומדים לרשותי מפקחים וסוהרים, כי איני יכול לקבל עלי את האחריות וכי מתפקידי לרפא את החולים ולא לשמור עליהם. אותו יום חזרתי ואמרתי גם למנהל בית החולים, כי איני יכול לשאת באחריות שהוטלה עלי. מקץ שבועיים הודיעוני, כי אחד החדרים במחלקה שלי יותקן לשמש חדר כלא. איש לא שעה לדברי, כי במחלקה מאושפזים חולים במחלות מידבקות. באחד החדרים התקינו דלתות כפולות עם שכבת ברזל, חלונות עם סורגים, בריחי ברזל ושני מנעולים כבירי מידות על הדלת והוא הפך חדר כלא לכל דבר. למחרת היום הועבר אליו אחד הפליליים, אוקראיני, שהיה כלו בבית הסוהר של המחנה שלנו ושם חלה. הוא הועבר לבית החולים לפי דרישות חבריו בתא בית הסוהר, אשר השתוללו וצעקו כי חברים החולה "גוסס". המפתח מחדר הכלא היה בידי אחד המפקחים, ושלוש פעמים ביום היה פותח את החדר כדי להביא לאסיר מזון, ובהזדמנות זו אף הייתי בודק את החולים. ובהזדמנות זו אף הייתי בודק את החולים. למחרת היום דרש ממני מנהל המחלקה לבלי להחזיק את החולה בבית החולים ולו גם יום אחד מיותר. ואילו החולה עצמו משתולל בחדר הכלא ודורש בלי הרף שאבוא אליו, שכן "מידת חומו עלתה ל-40 ועוד מעט וימות". אין זה נכון כלל וכלל. חומו נורמאלי בהחלט וברור גם לי כי הוא משים עצמו חולה. אולם אותו יום באו אצלי שניים מראשי הפליליים, אף הם אוקראינים, קראו לי מהצריף, הושיבוני ביניהם, ואחד מהם פתח ואמר:

"עניין לנו אליך, דוקטור... אל תמהר להוציא את חברנו מבית החולים... מוטב כי ישהה אצלך עוד כשבועיים... כך צריך. הבינות?!" הנני מסביר להם, כי למעשה אין חברים חולה כלל וכלל, וכי המפקדים דורשים ממני להוציא ויהי מה מבית החולים.

"מה אוכל לעשות, הלא אף אני אסיר כמוכם..."
"לא בשמנו בלבד מבקשים אנו", הייתה התשובה, "כי אם בשם כל האסירים האוקראינים... דברים בגו... הבינות?"

המחלקה הסניטארית: "אם כך הדבר, אבקשך לרשום בטופס 'ולדות המחלה', כי מוציאים את החולה לפי הוראותיך..." המנהל לא השיב דבר ובלי להביט עלי יצא מהחדר. אשפזתי את החולה שבוע נוסף וכל העניין גרם לי דאגה רבה.

עומס העבודה המוטל עלי גובר והולך. נתמנתי לשמש רופא פנימי ראשי ויועץ בית החולים כולו. יום יום קוראים לי למחלקות השונות והנני משתתף מדי יום ביומו בכמה התיעוציות רופאים. גם אל מחוץ לאזור בית החולים קוראים לי מדי פעם בפעם. והמחלקה שלי - למחלות מידבקות - אף היא מלאה עד אפס מקום. ובנוסף לכל זה שוב החלו חקירות. יום אחד נפלה הברה במחנה, כי "ענייניהם" של כל העצירים ופסקי - הדין נבדקים מחדש וכל מצפים ומקווים, כי ייחקר מחדש גם עניינם וכי צדקתם תצוץ כשמן על פני המים והם ישוחררו. אחד הימים קרא ה"אופיר" גם לי והתחיל הכל מבראשית: היכן נאסרת, לפי איזה סעיף, היכן גרתי, מה הייתה עבודתי, באיזה בתי ספר למדתי ועם איזה מפלגות פוליטיות נמנתי. כארבע שעות ארכה החקירה. לשם מה כל זה לאחר שזה שבוע שנים הנני כלוא בבית סוהר? החוקר קרא לי עוד כמה פעמים. פעם אחת שאל על אחת מאנשי חברי. החוקר מעוניין לדעת פרטים על פעולתו "האנטי-סובייטית".

איני יודע דבר על כך... ענית. החוקר אינו שבע רצון, אך רושם את תשובתי. פעם אחרת שאל על איש אחר ועל פעולתו בארגון החבלה והריגול של "ברית-טרומפלדור". גם הפעם ענית כי לא ידוע לי דבר על כך וכי "ברית טרומפלדור" לא עסקה בכל המעשים הללו המיוחסים לו. על שום מה ולמה נזכרו לאחר שנים רבות כל כך באנשים אלה? האומנם נאסרו?

המשטר במחנה הולך ומחמיר. מדי שבועיים עורכים בצריפי האסירים ובבית החולים חיפוש כללי, מחטטים ונוברים בכל מקום, בייחוד מקפידים בחיפושים הנערכים לפני החגים, ב-7 באוקטובר וב-1 במאי. מחפשים נשק, סכינים, ברזל. בכל חדר וחדר נועצים את הדקר ברצפה שמא יעלה דבר מה בקצהו. לפני החגים נוטלים מהאסירים כל חתיכת זכוכית, בקבוקים, אולרים מתוצרת עצמית ומזלגות. סכינים אינם בנמצא במחנה ובבית הסוהר, אף מזלגות אינם, ולכלואים בהם ניתנת כף בלבד. באחד החיפושים נטלו מהרופאים אף את ספרי הרפואה שהיו בידיהם. לאחר הסכסוך עם טיטו התחילו בודקים את כל הספרים והחבורות ולתלוש מהם את הדפים בהם נזכר שמו. בספריה הדלה של המחנה היו מכסים בדיות את שמות המחברים שנאסרו. כך, למשל, בספרו של פרופסור פליטניב "מחלות לב", נמחק לאחר שנאסר, שמו של המחבר ונשאר "פרופסור" בלבד.

מקרי הרצח במחנה תוכפים והולכים. יום אחד נרצח "זקן" אחד הצריפים. רווחו שמועות כי מלשין על האסירים, והם רצחוהו נפש. מקרה רצח מזעזע קרה במחלקה שלי בבית החולים. בצהרי יום הופיעו בבית החולים שני גברים ופנו למחלקה. התורני, יוני זקן, שניסה למנוע בעדם מלהיכנס. נדחף על ידיהם הצדה והם נכנסו לאחד החדרים בקול רם:

מי כאן ל? משנענה ל, קרב אליו אחד הבאים והתחיל דוקרו בסכין בכל חלקי גופו עד שנפח נשמתו, ואילו השני עמד כל הזמזעל המשמר בפתח הדלת. משסיימו את מלאכת הדמים יצאו לפרוזדור כשבידי האחד סכין נוסף דם. הפרוזדור היה מלא אנשים, אולם הכל היו אחוזים אימה ופחד, ולא משו ממקומם. בחצר נתקלו הרוצחים במפקחים, בסוהרים, בקצין התורני, אולם אף הם ברחו מפניהם והתחבאו. אחד הרוצחים ברח, ואילו השני פנה לבית המפקדה והודיע, כי רצח את ל'. בחקירה התברר, כי הוא ביצע את הרצח לפי פסק דין של ארגון אוקראיני שהוקם במחנה. גם הנרצח היה חבר בארגון זה אך בחשאי פעל נגד אנשיו והם דנוהו למות. על אף מאמצי השלטונות לא עלה בידם לגלות את זהותו של השותף לרצח, ואילו הרוצח נידון ל-15 שנות מאסר. אותו זמן לא היה קיים בברית המועצות עונש מוות. כמה זמן הונהג מחדש עונש מוות, וכל אחד מאלפי האסירים במחנה אישר בכתב, שהובא לתשומת לבו, כי בעתיד יוטל עונש מוות על כל מי שיימצא אשם ברצח.

בקרו באתר של איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחוואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

רשימות מתייחסות למסעות דרך הקהילות היהודיות במזרח הרחוק, אשר ערכתי בשנים 1920-1921 מתוך מטרה להסביר ליהודים המתגוררים הרחק את פירושה של הצהרת בלפור וכדי לאגור משאבים על מנת ליישם את המסמך. בנוסף, נתן לי המסע אפשרות להכיר את תנאי המחיה של יהודי המזרח הרחוק ולאסוף מידע, אשר יכול לעזור עניין בחוקרים את גורל העם היהודי וההיסטוריה של התרבות העכשווית.

אחרי שעברתי כ-5,000 ק"מ, הגעתי למסקנה, שהיהודים, למרות השפעות הסביבה בה הם נמצאים, שומרים על כשרון האחדות, כבעבר מנהלים אורח חיים יהודי, ולא משנה היכן הם נמצאים, הם שומרים על מסורת ומנהגים. בכל מקום בו עברתי בדרך נודד, ראיתי את גודלה של התרומה היהודית בפיתוח הכלכלה, המסחר- גם בינלאומי, ובחיזוק שיטות הממשל הנהוגות בארץ בה הם מתגוררים.

ללא הבדל במקום מושבם, רוב היהודים ממשיכים לטפח את אהבתם ונאמנותם לעריסה היהודית בה נולדו, וכל זה בלט על רקע תשובותיהם לשאלותי.

עזבתי את ארץ-ישראל ויצאתי למסעי, על מנת להבין טוב יותר את מצבם הנפשי של אלו הגרים כה רחוק, ואם יהיה צורך, להבעיר אש בלבבות השומעים. מסעי נמשך תשעה חודשים, ולכל אורך הדרך השתדלתי לרשום ביומני את כל ההרפתקאות שנפלו בחלקי, כל הרשמים, המחשבות שהתעוררו בעקבות הפגישות עם האנשים, התנהגותם, וכן ספקות, אכזבות, אמונות, נכונות להקרבה עצמית, רגשות עמוקים, סבל ומצב חומרי. בענוה אומר, שהצלחתי, ולו בשמץ, לתרום לחקר הגורל של העם היהודי.

הונג-קונג

האניה "טנגו מרו" עשתה את דרכה במשך 18 יום מהעיר האוסטרלית בריסבן עד הונג-קונג, שפגשה אותנו בערפל ובעננות כבדה. מקרה מוזר אירע: עזבתי קולוניה בריטית אחת, אוסטרליה, אשר שם המתינו מדי יום לבואו של המושל ממוצא יהודי, והגעתי לקולוניה בריטית אחרת. בהונג-קונג נודע לי, שסר מתיו נתן, אשר עד לא מכבר אחז כאן בידיו במושכות השלטון, מונה כעת למושל אוסטרליה. בבריסבן דובר רבות על המושל החדש, על פעילותו ועל כך שהיה מקובל בחברה. סר מתיו נתן אכן הצליח לעשות רבות בתקופת כהונתו, ובמיוחד יש לציין את בניית מסילת הברזל לקאלון. הגעתי להונג-קונג כמעט בה בעת עם הרב נ.

הירש, אשר הגיע מאנגליה באניה אחרת. הוא עזב את הקהילה שלו ועשה את דרכו לשנחאי דרך הונג-קונג. משנודע, שהרב יומד להמשיך בדרכו עם בוקר, ערכה הקהילה המקומית לכבודו קבלת פנים חמה. שנינו הוזמנו למועדון היהודי, שהיה ממוקם על גבעה. כשעברתי דרך רחובות העיר, שמתי לב למספר רב של הולכי רגל, אך לא נשמע רעש רחוב. בעיר לא הייתה תחבורה מלבד הריקשות, שנהגים השריריים והשתקנים היו קשורים אליהם. למועדון הובילה דרך תלולה. כאשר הגענו למעלה ליד הבנין היפה של המועדון, נגלה לעינינו נוף המרהיב של הנמל. צבע המים הזכיר את אגמי שוויץ. איים קטנים נראו כטובעים בים של צמחיה, ספינות עגנו במזח, וסירות דיג קטנות של הסינים.

בניין כה יפה לא ראיתי מימי. כאן היה אולם רחב ידיים עם פסנתר כנף, שולחן ביליארד, בר בו הגשו קוקטיילים שונים, ספריה מעולה, באולם הקריאה ניתן היה לעיין בעיתונים יהודיים ידועים. ליד המועדון נמצא מגרש טניס. בניין המועדון נתרם על ידי סר כדורי, יליד בגדד, נדבן ידוע, אשר תמך בקהילה היהודית לא רק במזרח הרחוק אלא גם בארץ הקודש. רוב יהודי הקהילה היהודית בהונג-קונג ביקרו במועדון כמעט מידי יום, בשעות אחר הצהריים. הפגישות כאן היו מעניינות יותר מאשר בבית הכנסת הסמוך.

כששוחחתי על ספלי תה עם יו"ר הקהילה, אדוארד אארוי והגזבר דוד גובאי, נודע לי, שהפעילות הכלכלית של חברי הקהילה החלה עם בואה של משפחת ששון, צאצאי המשפחה הספרדית אבן-שושן מתקופת פרדיננד ואיזבלה. מייסד המשפחה העשירה הזו היה דוד ששון. הוא נולד ב-1792 בבגדד, ובגיל 40 עבר להודו, ובבומביי ייסד את החברה "דוד ששון ושות'". במשפחת ששון היו שמונה בנים וארבע בנות. הודות לילדים, אשר עם הזמן הפכו לבנקאים ולסוחרים בקנה מידה גדול. ייסד ששון אימפריה כלכלית אדירה. כאן ניתן לראות דמיון להיסטוריה של האחים רוטשילד, אשר גם הם ייסדו אימפריה כלכלית, אך במערב.

לאחר שפתח מחלקה לחברה בכלכותה, דוד ששון שלח את בנו אליאס לסין וליפן, על מנת לפתוח שם סניפים נוספים לחברה. אליאס הצליח להקים סניף לחברת ששון בקנטון, הונג-קונג, שנחאי, יוקהאמה ונגסקי. המחלקה בקנטון נפתחה עוד בטרם הפכה הונג-קונג לקולוניה בריטית. שנתיים לאחר מות האב, נטש אליאס את החברה והקים חברה משלו בשם "אליאס דוד ושות'", כשהוא פותח סניפים באותם המקומות בהם כבר

עבדו סניפי אביו המנוח. עובדי החברה היו יהודים שהגיעו אליו מהודו ומבגדד. הם ייסדו קהילות יהודיות ראשוניות בערים בהן עבדו, התפללו בבתי הכנסת שנבנו על ידי משפחת ששון, שהייתה ידועה באדיקותה, ביחסי כבוד לזקני הדור, ושמירה על מסורת ומנהגים של יהודי המזרח ובמתן תרומות נדיבות. מאבותיהם ומהוריהם למדו את השפה הערבית ובה שוחחו במפגשים משפחתיים. למרות, שרבים מהצאצאים שהגיעו לשנחאי מבגדד ומהודו, נולדו בסין, מעטים ידעו סינית. סיפרו לי, שכאשר הוקמה החברה של ששון, כל ההתכתובת העסקית וספרי הנהלת חשבונות נוהלו בתערוכת של ערבית ועברית. היום, רוב אנשי הקהילה שולטים באנגלית ומסוגלים לדבר בסניית.

לאחר שתיית התה ביקרנו בבית הכנסת הסמוך למועדון, אשר נבנה בכספי סר ג'ייקוב ששון, בנו של אליאס, ואחיו סר אדוארד. חזית הבניין מקושטת בשני מגדלים, המזכירים פגודות. בפנים חלל גדול ללא כסאות, דבר האופייני לבתי כנסת במזרח. הקהילה מונה כמאה איש ובזמנו לא היה להם רב או אישיות דתית אחרת. את התפילה נשא מר גובאי. לאחר מכן מר עזרא אמר מספר מילים חמות מטעם הקהילה לרב הירש, אשר מצדו הביע תקווה, שבעתיד יוכל להגיע להונג-קונג משנחאי.

מר גובאי הראה לנו גווילי תורה, אשר נמצאו קודם במוזיאון, ועוד לפניכן, היו שייכים כנראה לקהילה היהודית בעיר קאי-פנג שבסין. לגבי הקהילה הזו שנעלמה נותרו זיכרונות בלבד. הגווילים נשמרו בקלמר מתכת סגור היטב בצורת גליל לשימור בפני לחות. בבית הכנסת ספריה בעלת אופי דתי. מר גובאי ומלווים אחרים הופתעו, כאשר מצאתי בין הספרים את הברית החדשה בתרגום לעברית. איש לא ידע כיצד הגיע הספר למקום קדוש זה, אך הם הבטיחו לי, שאיש מעולם לא נגע בספר, וכמובן גם לא קרא בו. מיד שמו את הספר בצד, כדי להעביר אותו מאוחר יותר לספריה הנושאת אופי נוצרי.

חוץ מאלו שעבדו אצל משפחת ששון, והיו חברי הקהילה היהודית בהונג-קונג היו יהודים שהגיעו לכאן מאירופה ומאמריקה, ובכשרונם ובפעילותם תרמו לפתוח הכלכלה בקולוניה הבריטית. סר אליאס כדורי, אשר בבעלותו המלון "הונג-קונג" הטוב ביותר במזרח הרחוק, וכן המלון "רפולס ביי" תרם מכספו להקמת בית ספר נפלא לבנות אנגליות "אלן מיי" שבעיר, וכן בית ספר לסינים ולהודים. סר אליאס כדורי נפטר ב-1922. הוא הותיר אחריו לממשלת בריטניה 100 אלף לירות שטרלינג

לבניית בית ספר בפלשתינה ובארם נהריים. מחצית מהסכום נוצל לבניית האוניברסיטה העברית בירושלים, והמחצית השנייה לבניית בית הספר החקלאי לערבים בתול-כרם. בנוסף, השאיר סר אליאס 120 אלף לירות שטרלינג לאגודה האנגלית-יהודית לעזרת הנזקקים לרכישת השכלה, ואילו הכומר י.ר.בליליו הקים בעזרת התרומה של סר כדורי בית ספר לבנות-אנגליות.

הופעתי במועדון, לאחר מכן בבית הספר "אלן מיי". המושל סר רדג'לנד טבס שנכח במקום, לא רק תמך בפנייתי, אלא גם תרם בעצמו, שלא כשאר הנוכחים הרשמיים לקרן פלשתינה.

המסע מהונג-קונג לשנחאי ארך שלושה ימים באניה, ועד סינגפור - חמישה ימים, אך יהודי הונג-קונג לא חשו את עצמם מנותקים. המרחק - מכשול רציני, על כן תמיד היה מקום לביקורים מתחלפים ולפגישות.

בהונג-קונג פגשתי קבוצה של יהודים רוסיים, שחקנים בקרקס נודד, אשר נדדו עם חיות מאולפות. בקבוצה היו גם ליצנים וספורטאים. אחד מאנשי הקרקס רצה שלבתו התינוקת יתנו שם בבית הכנסת. בטכס נכחו הורי הילדה - אם פרשית ואב-ליצן. לבת ניתן שם אלישבע. החגיגה נמשכה במועדון עם שתייה וברכות. קבוצה זו של יהודים מרוסיה עשתה דרכה מהונג-קונג למנילה, ומשם תכננה להגיע לאמריקה.

סיפור לי, שעד מלחמת העולם הראשונה הגיעו להונג-קונג באופן קבוע מפלשתינה ומארם-נהריים מתרימים לבתי ספר, בתי חולים ולבתי כנסת. היה להם נתיב קבוע: בומביי, סינגפור, הונג-קונג, שנחאי ובחזרה. הבאים מארץ הקודש היו אנשים משכילים, נשאו עמם מכתבים מרבנים מירושלים וספרים מיוחדים בהם חתמו התורמים. על פי רוב, התגורר המתרים מספר חודשים בעיר אליה הגיע, הופיע בבית הכנסת, לימד עברית. המתרימים מבגדד היו למעשה קבצנים, והקהילה סילקה אותם במהרה. אך כעבור זמן מה, החלו אנשי קהילת הונג-קונג להתייחס בחוסר אמון לבאים, מאחר ולא היו משוכנעים, שהכסף שנאסף אכן מגיע למקורות המיועדים. הם פנו בבקשה לא לשלוח אליהם מתרימים, והבטיחו להעביר את הכסף ישירות. הסכם זה נשמר במשך שנים עשרה השנים הבאות.

שנחאי

את הדרך מהונג-קונג לשנחאי עשיתי באניה "שניה מרו". שכני לחדר אוכל היו שני אמריקנים צעירים, אשר הוריהם היו רוסיים. הם הכירו זה את זה רק עתה. אחד מהם נולד בארה"ב, סיים את אוניברסיטת קורנל ועבד בשגרירות האמריקנית. שאלתי אותו, האם אמת הדבר, שסטודנטים אמריקניים בזמן חופשתם עובדים כמלצרים, סקחים ועוד, על כך ענה בחיוב. התברר, שהוא עצמו

עבד כמלצר לא רק בזמן החופשות אלא גם בעיתות פנאי מזדמנות. אחרת לא יכול היה לקבל השכלה אוניברסיטאית. הצעיר השני עבד בחברת מחקר אמריקנית בסיביר. הוא עשה את דרכו לעבר אגם בייקל, על מנת לנסות להגיע להסדר מסחרי עם האזור העשיר הזה. לעתים נפגשנו על הסיפון, סיפרתי להם על פלשתינה. בתשובה, הבטיחו לי שני הצעירים הנכונים והחסונים, שיבקרו פעם בארץ הקודש, אך בינתיים היו שניהם עסוקים בפתרון בעיותיהם.

בנוסף לשלושתנו, הסב לשולחן האוכל קברניטי גמלאי של הצי הבריטי. נדמה היה לי, שהוא מתייחס באהדה ליהודים, ואמנם לא טעיתי. לפני המלחמה הוא שירת כקברניטי על אוניה שעשתה דרכה בין אנגליה לנוורבגיה. הוא שם לב שהנוסעים מתייחסים בקרירות לקבוצת יהודים על האניה. מאז החל לגלות תשומת לב לנוסעים יהודיים, רקד עם הנשים, הרים כוסות יין עם הגברים ובסופו של דבר הצליח לגרום לכך ששאר הנוסעים יתייחסו כמוהו ליהודים. באותה קבוצת יהודים היה סר ג'וזף לייאונס, אשר העניק לקברניטי לאות תודה את כתובת משרדו בלונדון והזמין אותו לבקר אצלו ולבקש את עזרתו לפי הצורך. פעם, בהיותו בלונדון, לא הצליח הקברניטי למצוא לעצמו חדר במלון והחליט לפנות לסר ג'וזף לייאונס. האיש סידר הכל במהרה והקברניטי מצא עצמו בחדר יפהפה באחד המלונות המוערכים ביותר בבירת אנגליה, והם אף סרבו לקבל ממנו כסף. את סיפורו סיים הקברניטי במילים הבאות: "אתם, היהודים אנשים מאד אצילים".

כעבור שלושה ימים הגענו לשנחאי. עברתי מהאניה לסירת מנוע, כדי להגיע לחוף סביבי המון סירות קטנות. עד שהגעתי לחוף הספקתי לקרוא בעיתון מודעה על אופיו הידידותי של מסעי. בחוף חיכתה לי קבוצת ידידים ובראשה מר מ'י.ב. עזרא, מזכירה המכובד של התנועה הציונית המקומית. לידו יעקב פרנד, צעיר יהודי ממוצא רוסי, אשר התגורר בזמנו בוורשה ועבד בעיתונות יהודית. האדם השלישי בחבורה היה שחקן, שדיבר אידיש. מיד הוברר לי, ששנחאי - עיר בינלאומית ויהודים התאספו בה מכל קצוות העולם. הרוב היו יהודי מזרח, או ספרד, יוצאי הודו וארם נהריים. היהודי הראשון שהגיע לשנחאי היה אליאס דוד ששון, אך באותה עת התגוררו בעיר גם יהודים ממערב אירופה ומאמריקה. הם מנו כחמישים איש ורובם עסקו במסחר. הייתה להם קהילה משלהם עם בית כנסת, בית ספר ובית מחסה. לאחר מלחמת העולם הראשונה הגיע לעיר גל מהגרים יהודים מרוסיה, והיום מספרם מגיע לאלף איש, הם עוסקים במסחר זעיר, אומנות, ועבודה שכירה.

שנחאי, או "פריז של המזרח" כפי שרבים מכנים אותה, מלאה שמחת חיים, ואני לתמונה, פגשתי יהודים אורתודוקסים,

שאנים מוותרים על חוקי היהדות. בעקרון, זהו דור זקן, היודע היטב את התלמוד, כפי שאנו יודעים היום על הבורסה ועל המסחר. ביום שישי אחר הצהריים, ערב שבת וכל יום שבת עברו עלי תוך מילוי חוקי היהדות, בערב הלכתי לבית הכנסת בומפו רוד, ומשם לבית כנסת בו התפללו יהודים-רוסיים.

ד. סולומון הזמין אותי לביתו של דוד ששון. בבית נמצאה ספריה מקסימה, חלק גדול ממנה ספרות מערבית. סולומון, אדם דתי ומלומד, שהיה רבות בספריה ולמד קבלה. הוזמנתי לארוחת ערב. התפריט היה מסורתי, רק הלחם נאפה בצורה של לביבות גדולות. הסבירו לי, שלחם מסוג זה נהוג בבתי היהודים האורתודוקסים המזרחיים. ואמנם ראיתי לחם מסוג זה ברנגון, סינגפור, כלכלתה. לשולחן הוגשו מאכלים בנוסח בגדד והמזרח וכן פירות מסוגים שונים.

עוד שני אורחים הסבו לארוחת הערב. אחד מהם, גבר בגיל העמידה, ישב בשתיקה והתפלל ללא הרף. בזמן המנוסה מרוסיה איבד האיש את אישתו ואת שלושת ילדיו, היום הוא מלמד עברית.

ביורפיה של אורח נוסף, ג'וזף וונג בן ה-67 הייתה בהחלט בלתי שגרתית. הוא הגיע לשנחאי לפני 4 שנים, ושלט בסנינית בניב הטורקיסטני. ברור, שבשנחאי איש לא הבין אותו. לאט אימץ לעצמו את הניב המקומי. הסתבר, שהוא יהודי מאזור קשגר שבסין. את הקהילה נהג לבקר רב אחת לשנה, שהיה מגיע מדרום רוסיה. למשפחה היה עדר צאן ועופות לרוב. אך המלחמה שינתה את חיו. הוא ואמו נאלצו לנדוד מספר שנים במדבר, במקומות זרים. כלו כוחותיה של אמו בת ה-90 והוא נאלץ לשאת אותה על ידיו. בדרך נשדדו. בידעו, שבקאי-פנג התגוררו פעם יהודים עשה את דרכו לשם כשהוא משאיר את אמו בידי מכרים. יהודים בקאי-פנג לא מצא, האם בינתיים הלכה לעולמה, והוא שב ויצא לדרך, הפעם בכון שנחאי. עברית לא ידע, חוץ מכמה משפטים, אך שמר בקנאות על חוקי היהדות וביקר באופן סדיר בבית הכנסת. במשך שנתיים מיסיונרים נוצרים ניסו להטות את לבו לנצרות, אך הוא סרב שוב ושוב.

אני, סיפרתי לו בתורי על מסעותי. את הסיפור תרגמה לו אחת מבנותיו של מר סולומון. הוא הביט בי בתחינה וביקש רשות להשתתף באחת מהרצאותי.

עלי להודות, שכאן עמדה לרעתי האמונה העיוורת. ג'וזף וונג היה שומר של אחד מבתי הכנסת, ואיש לא הטיל ספק ביהדותו. אך מאוחר יותר התברר, שהוא מוסלמי שעוסק באסוף תרומות למען מוסלמים, כביכול להקמת מסגד. על כך סיפר לי מאוחר יותר הרב הירש. כך נהרס בן רגע עוד ספור מרתק מחיי המזרח הרחוק.

מר סולומון סיפר לי, שעסק בחקר הקהילה של יהודי קאי-פנג, אורח חיהם ואף הביא מקא-

פג לשנחאי שמונה אנשים ששניים מהם נותרו בעיר. הם עבדו בחברה יהודית, אך התברר שהם מתבוללים ואין להם ולאמונה היהודית ידע כלשהו. על פי דעתו, היעלמותה של הקהילה העתיקה הזו הייתה שאלה של זמן. היה מידע, שבנקין, מתגוררים כביכול סינים בעלי תווי פנים יהודיים, אך אנשים אלו אינם שומרים על מצוות. כמו כן, לא נעשו כל מחקרים בנושא השתייכותם לצאצאי הקהילה היהודית העתיקה.

למחרת בבוקר, עשיתי שוב את דרכי לבית הכנסת. התפילה הראשונה החלה בשבע בבוקר, כפי שנהוג במזרח. כאשר ניגשתי לבימה נשמעו קריאות "כבוד" וכן "כבוד ויקר", ועם גמר התפילה ברכו ב"חזק וברוך". שמת לב, שבזמן קריאת התורה מספר אנשים הקשיבו בעמידה. הסתבר, שקריאת התורה נעשתה על ידי קרוביהם, אשר עם סיום הקריאה ניגשו לרב ונגעו בטלית שכיסתה אותו בזמן התפילה.

לא נאמרו שום תפילות ברכה לאנשים ולמשפחות המובילות ברשויות הממשלתיות. התפילה הסתיימה בשעה 8:45 דקות בדיוק בזמן בו יהודי אשכנז התחילו את תפילתם. ליד בית הכנסת ראיתי מספר ריקשות. אמרו לי, שהרב החדש יצטרך להחליט האם אפשר להשתמש בריקשה בשבת. מספר יהודים אורתודוקסים התגוררו בקרבת בית הכנסת. מאחר וליהודים אסור להשתמש בכסף בשבת, את הכסף לריקשה שילם סיני שעבד בבית הכנסת.

מר סולומון שוב הזמין אותי ל"קידוש". לארוחת הבוקר הוגשו תפריטים קרים, ארוחת צהריים הוגשה לאחר חמש שעות. סולומון שמר בקפדנות על מנהגים מזרחיים, האומרים שמרגע ששבת נכנסה (ביום ששי בערב) ועד ליציאתה יש להסב לשולחן שלוש פעמים. עם זאת, נהג בסובלנות כלפי הצעירים, שדבקו במנהגים מערביים. אקדים את המאוחר למוקדם ואומר, שמר סולומון הלך לעולמו ב-1922.

עוד לא הספקתי להגיע וכבר שמעתי תלונות על כך שגל המיתון הגיע למזרח הרחוק ופגע קשות בכלכלה. מספר אנשים חשבו, שהיה עלי להגיע שנה מוקדם יותר, בתקופת הפריחה הכלכלית. ערך הכסף הסיני, ין או טאל ירד כפליים, שוק הכותנה ניזוק קשות. על כך נאלצתי לענות שיש להתגבר על מצב העסקים, אך עלי לפתור את בעיות האישיות בכל מקרה.

בפעם הראשונה הופעתי בביתו של איל הון, יו"ר התנועה הציונית אדוארד עזרא, אשר הזמין דרך מודעה שנתן בעיתון לפגוש את הרב הירש ואותי. התאספו כחמש מאות איש. הבית הענק של בעל הבית, אשר הזכיר ארמון ערבי, וסביבו גן על שטח של 242 מ"ר נשמר על ידי תריסר שוטרים במדים כחולים וקסדות מפקק. בגן עם צמחים אקזוטיים רבים טיפלו 16 גננים. מוחץ לצמחים מיוחדים, היה

משטח טניס, באולינג, כדורת, אגם עם סירות משיטות וכן ביתן סיני, יפני ואיטלקי.

באולם ריקודים רחב ידיים ניגנה תזמורת ג'ז, החלו ריקודים, לאחר מכן פנינו לבר, שם תריסר ברמנים במדים לבנים בוהקים שרתו את הנוכחים. כאשר השמחה הייתה בעוצמה, פסקה המוסיקה לפתע, ולבימה עלה מר עזרא. הוא הודה לרב הירש על החלטתו להגיע למקום כה מרוחק כמו שנחאי, ממש בסוף העולם, וברך את הקהילה במנהיגם הרוחני החדש. הרב הירש, בתורו, הודה על קבלת הפנים החמה וקרא לשיתוף פעולה, לאחר מכן הציג אותי בפני הבאים. דברי היוו ניגוד למצב הרוח המרומם של הנוכחים. דיברתי על הקשיים האדירים הקשורים לתקומת מדינה יהודית בפלשתינה, על בעיות הדורשות פתרון מידי. מחיאות כפיים קידמו את הודעתו של מר עזרא על תרומתו בסך 1,000 לירות שטרלינג.

הכירו לי את האורחים, סוחרים עשירים, יוצאי בגדד וארצות המזרח, יהודים רוסיים, אשר פקחו על שוק הכותנה, יהודי צרפתי - חבר העירייה, אנשי עסקים אמריקניים, רופא יהודי מהונגריה, אשר מצא עצמו בשבי בסיביר, ובהיותו שם החליט לא לשוב למולדתו, יהודים איטלקים, שהצטיינו בקרב ליד טריפולי, משורר רוסי צעיר, וצעיר לבוש בבגדים סיניים שהיה נציגו של השלטון הסיני. כאן גם נכח יהודי מנגסקי, אשר הודיע לי, שבעירו נותרו ארבעה יהודים בלבד, ובית הכנסת סגור כבר מספר חודשים, וברצונו להביא את גווילי התורה לשנחאי.

למארח היו שלושה בתי מלון בשנחאי ועוד אחד בפקין. כמו כן היה בבעלותו אחד מעיתוני שנחאי ומספר בניינים בעזרא רוד תחת שם אחיד "הגוש של אדוארד עזרא" עם הרבה משרדים. שוב, בהקדימי את המאוחר אציין שמר עזרא נפטר ב-1922.

בין האורחים, שצינו לשבח את התרבות הסינית והתפעלו מהאמנות שלה, לא פגשתי איש, שראה את עצמו כסיני, והמתיימר בדת היהודית. גם האיש, הנשוי לסינית שתתם כסף רב לבתי ספר סיניים ובתי מחסה, לא חש עצמו כסיני. הסינים נמצאו ביחסים כלכליים עם יהודים ואף עזרו להם לפתור בעיות שונות. למשל, ההוצאה לאור "Celestial" הוציאה לאור ספרים בעברית עבור הקהילה היהודית בסיביר.

כעבור יומיים נקבעה פגישה נוספת, הפעם באחד מבתי המלון, שבבעלותו של מר עזרא. באולם נוכח שגריר בריטניה פרייסר וחבר בית המשפט העליון של ארה"ב מר לובינז'ר. שניהם תמכו בקרן למען פלשתינה. הפעם הצלחנו לאסוף תרומות בסך 7000 לירות שטרלינג. בנוסף, תרמו עוד 1000 לירות שטרלינג החברות "ששון ושות'", "האחים שחמון" ומר טולדנו.

לא כל המוזמנים נענו להזמנה, על כן נאלצתי לבזבז לא מעט מזמני ומכוחי על

ביקורים במשרדים של חברות שונות. כמו כן, נודע לי שבבעלותו של יהודי-רוסי נמצאות רוב הריקשות בעיר. בביקורים עדינים אלו התלווה אלי מר עזרא, מייסד העיתון הציוני "Israel's Messenger". בסופו של דבר הצלחתי לאסוף עוד 120 לירות שטרלינג.

לאחר חודש ימים בהם ביקרתי באזורים אחרים של סין ויפן שבתי לשנחאי, ונשארתי בביתו של סוחר צעיר עזרא שחמון. בזמן המלחמה הוא ברח מבגדד מפני התורכים, ובשנחאי התמזל מזלו. בשבת ביקרנו יחדיו בבית הכנסת אשר לא מזמן בנה סר ג'ייקוב ששון לזכר אישתו. בית הכנסת נמצא ליד בתי מגורים על שטח גדול יחסית. בבניה השתמשו בשיש אפור ובעץ אלון. באולם הראשי מקום למאה איש, אך רק כשליש מהמקומות היו תפוסים. ספרתי עשרים גברים ואישה אחת. במבואה נותר קיר חשוף לזכר חורבן בית המקדש, ובחצר באר עמוקה אליה יכולים יהודים אורתודוקסים להשליך את חסאיהם שנאספו לקראת השנה היהודית החדשה.

רצונו של מר י.ס. כדורי להעניק ליהודי שנחאי אולם נוח ולפתוח בו מועדון התקבל בהבנה ובתמיכה. על פי התכנית רצו לבנות אולם גדול, מרפסת מרווחת, מטבח כפול להכנת מאכלי חלב ובשר ועוד. הבנייה כמעט והסתיימה, כאשר פרצה שרפה שפגעה קשות בבניין. התכנית איבדה את תמיכת הקהילה, ומר כדורי נאלץ להחליט בעצמו על גורל הבית.

להקת תיאטרון באידיש מורכבת כולה מיהודים רוסיים שתקעו יתד בשנחאי לאחר המלחמה ולאחר המהפכה הרוסית. ההצגות הוצגו שלוש פעמים בשבוע וזכו להצלחה. השחקנים קיוו לשוב לרוסיה לאחר מיגור הבולשביקים וראו את עצמם כתושבים ארעיים. נכחתי באופרה של אברהם גולדפגן "עקדת יצחק". התפאורה הייתה דלה, נראתה כעומדת ליפול. מתא הלחשן נשמע לחש, שהפריע להקשיב לשחקנים. אברהם היה לבוש טוגה ואילו שרה נראתה צעירה ובעלת מרץ לאישה בת 90. את תפקידו של יצחק מילאה אישה עבת בשר, וישמעאל הזכיר ליצן, שהתלוצץ עם אליעזר על עושרו של אברהם. בסוף האופרה נראה אברהם כשהוא קושר זרדים לגב החמור, אך לאחר פגישתו עם השטן לבוש שחורים פסק מלהאמין בו. לפני העקדה הופיע מלאך עם כנפיים מנייר. בסוף נראית המשפחה מאוחדת מחדש יחד עם צלילים מוסיקליים חגיגיים. כאשר ירד המסך, הופיע שחקן בשם אליעזר מטעם הלהקה, הודה לנוכחים על תשומת לבם והזמין להצגה הבאה ששמה "כוחה של אהבה". אך אהבתי לדרמה באידיש לא הייתה כה עמוקה כדי להישאר בשנחאי ולחזות בה. עוד חיכתה לי תקופה ארוכה של מסעות.

יפן - קובה

על אניה יפנית לא גדולה שעשתה דרכה

לקובה מצאתי עצמי, אירופאי יחיד בין סינים ליפנים. רב החובל וצוותו שלטו בשפה האנגלית. חוץ ממני, נמצאו בתא עוד שני נוסעים: יפנים צעירים, שניהם בקימונו, שוחחו ביניהם בתוך עשן סיגריות. מזג האוויר היה קר וסוער.

ביום השלישי הגענו לנמל מודז'י. החלטתי להישאר על סיפון האניה, כדי להגיע עד קובה. גשם עז ניתך, השמיים כוסו עננים. פגשו אותי, בנו של מנהל הקולג' היהודי אדולף בוצ'לר עם מטרייה צהובה גדולה. לקחנו ריקשה ועשינו דרכנו לעבר המלון.

בקובה התגוררו כ-200 יהודים, אך הקהילה לא הייתה מאורגנת. מחציתם היו אנשי עסקים מאנגליה, אמריקה, בגדד, אחרים היו פליטים מרוסיה, שחיכו לאפשרות לחזור לרוסיה או לקבל אשרה לארה"ב.

ליו"ר הקהילה נחשב מר יברוב. הוא הביא עמו סמובר, אשר שימש אותו בנאמנות במקום החדש. בביתו שכחתי שאני נמצא ביפן. דברו באנגלית, רוסית, אידיש. הגישו מנות מהמטבח היהודי. הכרתי פרופסור שב שיער - מוסיקאי, אשר נתן שיעורים במוסיקה והופיע בקונצרטים.

על אף חוסר הביטחון לגבי היום הבא, היהודים ארגנו מועדון לא גדול, ובו יכלו להיפגש ולהעביר את הזמן. המועדון היה למעשה חדר ארוך בקומה עליונה של בית פרטי. בקצה החדר עמדה במה, אשר הוצגו הצגות, שרו ורקדו. את הערב הראשון ביליתי במועדון בחברת שני חברים מלונדון האחים גולדמן. הם התפעלו מיפי הנוף, אך עצבנה אותם שנאת הזרים מצד היפנים. על הבמה הועלו שתי הצגות של מערכה אחת בלבד, אחר כך שרו ורקדו שחקניות. באמצע החגיגה נשמעה יללת רוח עזה, הבית רעד, ולזמן מה ככה האור. הסתבר שזהו טייפון המשתולל בקרבת מקום. אך הנה נדלק האור, והשחקנים המשיכו לשחק.

בלתי אפשרי היה לאסוף תוך פרק זמן קצר קבוצה קטנה ובלתי מאורגנת של אנשים ולקיים אסיפה. החלטתי לתת ליהודים המתגוררים בקובה זמן להתכונן, ובינתיים עשיתי דרכי ליוקוהמה, אך לפני זה, במשך מספר ימים ניסיתי לאסוף כסף לקרן למען פלשתינה, כשאני מבקר במשרדים יהודיים וקורא להם לתרום. ההיענות הייתה דלה. אחד הסוחרים אמר לי ישירות: "פלשתינה נמצאת הרחק מאתנו", ואני עניתי: "זה אמנם כך, אך אני עשיתי את הדרך הארוכה הזו על מנת למלא את חובי".

כל מי שפגשתי, נתן לי כתובת של עוד שניים-שלושה יהודים, תוך בקשה לא לנקוב בשם הנותן. נוכחתי לדעת, שהקהילה היהודית בקובה נמצאת למעשה בהסגר. יהודי אחד נשוי ליפנית, להם ילד ששתק כל הזמן והיה שקט מאד. אביו של הילד אמר, שלמעשה הוא מתגורר באנגליה, ולכאן הגיע לעסקים. יהודי אחר היה אב אנגלי ואם יפנית. היה

לו שם יהודי, אך הוא דיבר במבטא זה: "אבי יהודי, אך אני איני יהודי, אני יפני, חפשי בדעתי, ואיני מסכים עם שליחותך. דת - זוהי קללה. אם היית לדוגמא אוסף כסף למלחמה בה, הייתי שמח לעזור". מחשבה חופשית זו, לא התייחסה כלל לליברליזם. כעבור חדשיים פגשתי בברם את אביו. הוא היה יהודי טיפוסי מווסט-אנד, אשר עזב את לונדון לפני שלוש שנה. אך משפחות יהודיות-יפניות ביפן היו מעוט.

למחרת בואי הגיע אלי מפקד המשטרה המקומית. על שאלתי, כיצד נודע למשטרה דבר בואי, ענה, שהמשטרה מקבלת מידע על בואם של אישים חשובים.

מפקד המשטרה, נמוך קומה, במדים שחורים, קד קידות כל הזמן. באנגלית דיבר לאט אך נכון. הוא התעניין במטרת בואי ליפן. ניסיתי להסביר לו למה אני כאן, אך מאוחר יותר השתכנעתי, שלא היה לו כל מושג על חיי היהודים ועל היהדות. שעה שלמה סיפרתי לו על ההיסטוריה היהודית ועל הגלות שנכפתה עליהם בעולם כולו, דיברתי על לאומיות יהודית, על הסבל שנפל בגורל העם היהודי. הוא הקשיב לדברי והוסיף: "אה, נזכרתי! פלשתינה נמצאת בפולין!". נאלצתי לקחת מפה ולהראות היכן נמצאת ארץ הקודש. הוא בחן את המפה כמו קולומבוס. משהשתכנע שציונות אינה בולשביזם, והוא כנראה חשש מזה, בקש ממני מפקד המשטרה לספר לפי הסדר על מסעי, על פגישות, שהיו לי לאחר שעזבתי את לונדון. הוא התעניין בכל הפרטים הקטנים הקשורים בביקורי ביפן, כמו מספר הרכבת שאסע בה ליוקוהמה, שם המלון שבו אשהה, זמן שהותי ביוקוהמה, באיזה ערים אני צריך עוד לבקר ומתי אני מתכנן לחזור. משרשם הכל, הלך כשהוא מותיר אחריו על השולחן את כל אשר רשם. משראיתי, שאינו שב, קרעתי את הנייר לפיסות זעירות וזרקתי אותו.

יוקוהמה

הנסיעה ליוקוהמה ארכה לילה שלם. בבוקר חיכו לי נעליים מצוחצחות למשעי ובגדי נתלו על קולב. את פריחת הדובדבן ופרחי החרציות ניתן היה לראות רק באביב, אך בחורף מחלון קרון הרכבת נראתה אדמה מכוסה שלג.

ביוקוהמה היו יותר יהודים מאשר בקובה: קרוב לשלוש מאות, מחציתם אנשי עסקים מארצות שונות. זקן הקהילה היה יהודי מאנגליה, ואשר חי כבר 50 שנה ביפן. הייתה לו אישה יפנית ובן. יהודים רבים ברחו מרוסיה דרך ולדיבוסטוק. הארגון היהודי "ג'וינט" פתח אכסניה למהגרים תוך הושטת עזרה לנזקקים. באכסניה היה חדר אוכל, חדר קריאה, ובית כנסת קטן ובו גווילי תורה. בסוף 1920 רוב הפליטים עזבו לאמריקה, פעילות ארגון ה"ג'וינט" למעשה פסקה, ראש הארגון עזב, והדאגה לפליטים הנותרים נפלה על כתפי אנשי קהילה אמידים. עם חלק

מהפליטים נפגשתי במלון "גרנד", במסעדה או במבואה. מכאן נראה המזח והאניות העוגנות בו. כאן ניתן היה להאזין לתזמורת שבין חבריה היו יהודים.

הגעתי לעיר ביום שישי, ואת הפגישה עם הקהילה החלטתי לקיים ביום ראשון. לשם כך היה צורך לקבל אישור מידי ולציין את מקום המפגש. השגריר האנגלי הסכים לעזור בהעברת הבקשה למשטרה במהירות מרבית. הוא גם נתן מודעה בעיתון "Japan Gazett" ו-"Japan Advertiser".

ביום ראשון בבוקר, עוד לא הספקתי להסתדר כראוי, הופיע שוטר עם הודעה, שמפקד המשטרה ממתין לי במשרדו בשעה 11. סולומון גולדברג, אח לציוניסטים ידועים יצחק ובוריס גולדברג, הודיע לי שהשוטר התעניין אצל התורן בבית המלון על מטרת האספה, וליווה אותי למפקד המשטרה.

מפקד המשטרה, איש בעל גוף מלא, במשקפיים, מדים רשמיים רקומים זהב, היה מנומס, אך לא היה לו מושג מהי ציונות. נאלצתי להסביר לו, לשם מה הגעתי ולמה אני מזמין את כל הקהילה לאסיפה. בחדר, בו ישבנו היה קריר. שתינו תה והקשבנו איך מעלינו, בחדר שבקומה העליונה, נשמעו צעקות, רעש, נקישות ויריות. נראה, ששם נאבקו, או יתכן עינו מישהו - מחשבה זו עברה במוחי.

המפקד רשם את כל תשובותינו. ביפן חששו מחדירת רעיונות סוציאליסטיים ומבולשביזם. הצלחתי לשכנע את מפקד המשטרה, שציונות אינה שייכת לשום רעיון זה או אחר, והוא אישר את קיום האסיפה אך בנוכחותם של שני נציגים של יפן. הזמנתי גם אותו להשתתף עמנו, אך הוא חיך וסרב בנימוס. כאשר יצאנו לרחוב, סולומון גולדברג הסביר לי, שהרעש ששמענו מהקומה העליונה - זהו אמון של שוטרים בירי ובהאבקות.

תקוות רבות תליתי באסיפה, אך לא התמזל מזלי. גשם עז ניתך. בבית הכנסת הקטן של האכסניה לפליטים היהודיים והמקושטת בשלטים בעלי אופי ציוני, התאספו כחמישים איש, בהם שני שוטרים ושני עיתונאים יפניים. חלק מהבאים היו פליטים מרוסיה, האחרים היו דוברי אנגלית, וגם כמה נוצרים.

זקן הקהילה, יהודי מאנגליה, המתגורר ביפן כבר 50 שנה, סרב להציג אותי בפני הנוכחים - במקומו עשה זאת אדם אחר. פתחתי את האספה באנגלית, ואחר כך עברתי לאידיש. ברגע שדיברתי על הצד החומרי של העניין כשאני פונה לקהל בבקשה לעזור לקרן למען פלשתינה, קם ממושב זקן הקהילה ויצא במהירות מהאולם. הצלחתי לאסוף 200 לירות שטרלינג, מאוחר יותר, בביקורים פרטיים אספתי עוד 100 לירות. דיירי האכסניה היו אנשים עניים ולא יכלו לתרום, אך היו מוכנים לעזור בכל דרך אפשרית, חוץ מחומרית. אחד מהם, מנהל לשעבר של בנק גדול, היה מוכן לעבוד למעני כעובד פשוט מהשורה.

יחד עם גולדברג הלכנו לבתים, מבקרים את אלו שלא הגיעו לאסיפה. נסענו בריקשות. סולומון גולדברג לימד אותי כיצד לנהוג עם כל מי שעמדנו לבקר. הפגישה עם זקן הקהילה לא נשאה פרי: הוא הודיע, שהוא תורם לעזרת הפליטים היהודיים בעיר, והראה לנו מסמך - עותק של ארגון התרמה יהודי ביוקוהמה, שנוסד עשרים שנה לפני שיחתנו הנוכחית (דרך אגב, האיש נהרג בספטמבר 1922 בזמן רעידת אדמה). יהודי אנגלי אחר, אשר אביו היה חבר בקהילה האורתודוקסית בלונדון, הודיע מפורשות, שהוא חופשי בדעותיו ושגורל ארץ הקודש וארץ ישראל לא מעניינות אותו כהוא זה, אך מתוך כבוד וזכר לאביו, שהיה אדם דתי, נתן לנו סכום כסף לא גדול.

כאשר באנו לאדם צעיר מרוסיה, אשר עליו היה ידוע שהוא ספסר כספים, בעל המשרד הראה לי על ארגז בו היו מונחים שטרות צבעוניים מארצות שונות, החל מלירות שטרלינג ועד לרובלים רוסיים חסרי ערך, אחר כך הניח את הארגז בכספת, נעל אותה והביל אותי לחדר אחר. שוחחנו, אך רק נגעתי במטרת ביקורי, הוא יצא מיד מהחדר. לאחר מכן שמעתי, שהוא פותח את הכספת וכעבור דקה חזר ובהבעת פנים של שביעות רצון הושיט לי שטר של 5 ין (באותו זמן 15 שילינג), באומרו שאינו יכול שלא להיענות לבקשתי. צדקה עלובה! זה היה פשוט עלבון. זרקתי לו את השטר על השולחן ויצאתי החוצה.

פגישה נעימה הרבה יותר הייתה לי עם מיסיונר-נוצרי הכומר סט. מפורסטור. הוא הראה לי טבעת עם אבן ירוקה, שהייתה שייכת לסבא של אישתו. על הטבעת הייתה כתובת "שאלו שלום ירושלים", ו"חפשו שלום בירושלים". על שאלתי מי היה האיש, פורסטור ענה: "מייקל סולומון אלכסנדר, הכומר האנגלי הראשון בירושלים. ודאי שמעתם את שמו. חייו היו מלאי רומנטיקה. הוא נולד בפוזנן בסוף המאה ה-18, הרוי היו מאמינים אדוקים. בנעוריו התגורר באנגליה, שם הקים קהילה יהודית בפלימוט, מאוחר יותר התנצר עם אישתו. הוא התמנה לראש הכנסייה האנגליקנית וההולנדית בירושלים והפך למנהיג נוצרי במזרח הקרוב. חי בירושלים, אך נפטר במצרים, בדרכו למולדתו."

משפחת פורסטור הזמינה אותי לארוחה. הבית נמצא בגבולות העיר, אך ליד הים. ראש המשפחה עסק במיסיונריות בקרב האוכלוסיה הסינית. שלא כמו אישתו, לא היו לו שורשים יהודיים, אך הוא ספר ברצון שהוא אחינם של האחיות המקסימות - לידי ברדפורד ולידי צ'סטרפילד, בה היה מאוהב בנימין דה יזרעאלי לאחר שהתאלמן. שתי הגברות גילו התעניינות רבה במצב בפלשתינה ובגורל העם היהודי. גברת פורסטור ענדה תליון עם מגן דוד, והתגאתה באבותיה. לאוזניה הגיעה שמועה על העריצות

ליהודים ברוסיה הבולשביקית, והיא רצתה לדעת כיצד מתייחסים היהודים לבולשביזם. אורח נוסף, נוצרי, שנכח בארוחה, הביע את אהדתו לעם היהודי. וגברת פורסטור תרמה לקרן פלשתינה 10 לירות שטרלינג.

לאחר מכן, סוכנות המברקה קוקסאי הודיעה על האסיפה שהתקיימה והפכתי לנושא בעיתונות המקומית. בהודעה שהסתמכה על העיתון "טוקיו אסח" נאמר: "אמש במשרד הארגון היהודי ביוקוהמה הייתה אסיפה של יהודים המתגוררים בארץ, שם נידונה שאלת הקמת מדינה בפלשתינה. באסיפה, שבה נכחו כמאתיים איש, נכח מר ישראל כהן. לאחר דיון הגיעו להסכמה בשאלת הקמת המדינה..." לאחר מכן נכתב: "לא הוחלט, מי ממאתיים הנוכחים באסיפה יעמוד בראש המדינה".

נאלצתי להיפגש עם העיתונאים, אשר הגיעו למלון, כנראה על מנת להוציא ממני מידע סודי. לצערי, הם שלטו בקושי באנגלית, ואני לא ידעתי יפנית כלל. אחד מהם פנה אלי ברוסית, ואני מיד חשדתי בו שהוא שוטר, אשר רוצה לדעת האם אני שליח של לנין או טרוצקי. אחר, כמעט וחסף ממני ניירות שהוצאתי מכיסי, אך אני לקחתי אותם מיד בחזרה.

בערב, זמן קצר לפני נסיעתי הגיע שוטר. אני סגרתי את המזוודה, נעלתי את הדלת של החדר וירדתי למבואה. לאחר בקשות סליחה חוזרות ונשנות ביקש ממני השוטר לומר לו מהו סכום הכסף שאספת, ושמות התורמים. כאשר נקבתי בסכום, הוא התפלא, ועל השאלה מי התורמים, עניתי ששלחתי את הרשימה ללונדון. השוטר נקב בשמות משפחה ושאל האם אני זוכר כמה תרם כל אחד מהם, על כך עניתי שהאנשים האלו לא מוכרים לי. נראה שהמידע אותו רצו לקבל היפנים היה קשור לסכומי מס שניגבו מאותם אנשים.

סוקיו

כבר לא נותר לי זמן בכדי להישאר בטוקיו למעלה מיממה. בבירת יפן לא היו יהודים, והיהודי היחיד, עורך של עיתון אמריקני, עזב לארה"ב. אך אני רציתי להיפגש עם השגריר הבריטי ולראות את העיר. בנסיעתי בעיר התלווה אלי יפני. מששמע, שאני מר כהן עליו כתבו בעיתונים, אמר, שזהו כבוד גדול עבורו להעניק תשומת לב לבן-דודו של המלך האנגלי. כאשר הבעתי את השתוממותי, הסביר: "העיתונים כתבו, שאתם מתכננים להקים מדינה עצמאית עם מדיניות משלכם, אך מאחר והשטח שייך לבריטניה, העיתונות רואה בך בן דוד של המלך האנגלי".

כאשר הגענו לארמון הקיסר, השומר שעמד בכניסה אסר לצלם. סביב ארמון הקיסר חומה בגובה 6 מטר, ובחזיתו תעלת מים. הלכנו לעבר פרק שיבו. שם בין עצים רבים ואגם

עומדת פגודה ומקדשים. באחד המקדשים הבודהיסטים שמעתי הסבר מפיו של נזיר בודהיסטי.

בשגרירות בריטניה נפגשתי עם השגריר סר צ'רלס אליוט וספרתי לו על מטרת מסעותי. נגענו בשאלת ההגירה לפלשתינה של היהודים הרוסיים הנמצאים ביוקוהמה. השגריר התעניין בידיו היהודים בהונג-קונג, שם לימד באוניברסיטה. אחד מעובדי השגרירות מר סטרקי, ידע את תיאוריית הציונות, ואף הכיר את סר מייק סייקס. שניהם עבדו יחדיו בימים המתוחים ומלאי הדאגה, כאשר סייקס, אידיאליסט פוליטי, השתתף בתכנית של הצהרת בלפור.

מהשגרירות פנינו למוזיאון הקיסרי, אך הוא כבר נסגר באותו זמן. סיפרו לנו בקצרה על הארכיטקטורה המיוחדת של הבניין. משם הלכנו לחנות הגדולה מיצוקושי בבניין הבנוי בנוסח הרנסנס. למבקרים היפנים הוצע להוריד את נעליהם העשויות עץ ולנעול נעלי בד, כדי לשמור על הרצפות שבלאו הכי היו מכוסות מחצלות. ראיתי אישה שהיניקה ילד גדול. הסתבר, שהיפניות מיניקות את ילדיהן עד גיל שלוש. היום הסתיים בטויל בפרק אסקוזה ובביקור בתיאטרון הקיסרי. באותו יום הייתה הצגה שהחלה בשעה 4 אחה"צ והסתיימה ב-11 בלילה, אך אני החזקתי מעמד רק 90 דקות.

בדרך לתחנת הרכבת משך את תשומת לבי ילד, שמכר עיתונים. הוא ענד חגורה עם פעמונים, אשר צלצלו כאשר הלך או רץ. קנינו עיתון, וראיתי את עצמי בתמונה בזמן ביקורי ביוקוהמה.

קיוטו

לאחר לילה ברכבת, הגעתי לבירתה העתיקה של יפן - קיוטו. עיר בה ארכיטקטורת בניינים עתיקים מצטלבת היטב עם בניינים בני זמננו. מקדשים מופלאים, מוקפים גנים, מזכירים את מקדש השמים בפסין.

נכנסתי לשני מקדשים. באחד מהם היה נזיר, ראשי כנראה, הוא התפלל והאחרים חזרו אחריו על התפילה. במקדש השני נישאה דרשה, שאחרי כל פסקה נשמעה הקשת תוף. הצצתי לחדר המלאכה, שם הכינו מזכרות. קבלתי תה ריחני, ואני התבוננתי באיזה ריכוז עבדו בעלי המלאכה, כשהם מכסים בלכה תיבות עץ. התעורר בי הרצון לקחת עמי דבר מה למזכרת, וקניתי כמה מזכרות.

למעשה, הגעתי לקיוטו, על מנת לפגוש בגברת, ששלחה לי מכתב דרך מערכת עיתון "Japan Chronicle". היא כתבה, שידידה משכבר היה עורך העיתון ל.ד. גרינברג והיא מתעניינת בציונות מאז, מאחר ולפני שנים רבות התוודעה לדעותיו של הרצל. "אני אמנם אינני יהודיה - היא כתבה - אך שנים רבות השקעתי בתעמולת הרעיון הציוני ואני מאמינה, שהעם היפני הוא אחד השבטים האבודים של ישראל. הקריאה "בשנה הבאה

בירושלים! צריכה לחדור לחיים, ואנו צריכים לעורר בקרב היפנים את שאלת מקורם".

גברת י.א. גורדון, אישה לא צעירה, חיה שנים רבות בסין. היא ידעה יפנית וסינית, ובחנה מנהגים ושמות במטרה להוכיח שהיפנים הם אחד מעשרת השבטים הישראליים האבודים. איני מצדד בתיאוריה זו, אם כי גב' גורדון, ניסתה לשכנע אותי וספרה לי, שלפני מספר שנים פרופסור מאוניברסיטת וסד כתב ספר, שבו הביא הוכחות לטובת התיאוריה הזו. שוחחנו ארוכות, לפרידה נתנה לי שני ספרים עם הקדשה: "עם איחולים לבכיים להצלחת הציונות מהמחבר. קיוטו - עיר השלום". באחד הספרים "מסעות סביב כדור הארץ", שנכתב לפני כשלושים שנה, בסוף המאה ה-19, יש תיאור של מסורת ומנהגים מארצות המזרח הרחוק, ובספר השני, ששמו "נבואת הלוטוס", עושה המחבר ניסיון להשוות בין בודהיזם לנצרות, כשהוא משתמש בלמוד תורת הנסתר שביהדות. כמו כן, נתנה לי גב' גורדון במתנה אלבום עשוי עור עם צילומים בהם מצאתי את תיאודור הרצל, שצולם בורשה לפני המלחמה.

כל כך נהנית מהשיחה עם בעלת הבית, שכמעט ואיחרתי לרכבת, אשר הייתה צריכה להביאני לקובה. איש הריקשה, אותה לקחתי, רץ עד כלות כוחו, אך הספיק להביא אותי בזמן כשהוא כולו רוטב מזיעה ומעייפות.

תרגם את דברי לרוסית לאלו שלא דברו אנגלית. אם נוסף את הסכום שנאסף בקובה בביקורי הקודם, סך התרומות הגיע ל-200 לירות שטרלינג. אחר כך הקימו ארגון ציוני שתלו בו תקוות רבות. אך מאחר ומספר חברי הקהילה היהודית הקטנה השתנה כל הזמן - אחדים נסעו, אחרים הגיעו - התכנית בסופו של דבר לא יצאה לפועל.

ברכבת לילה נסעתי לסימונסקי. עוד ביוקומה התעניינתי באפשרות לנסוע דרך צורוגו עד ולדיבוסטוק, ומשם לחרבין, אך סיפרו לי ספורים מוזרים על מלחים-בולשביקים, על חוסר נוחיות ועל ביטולים תכופים של רכבות לחרבין. על כן החלטתי לנסוע לחרבין דרך סאול ומוקדן.

לא הספקתי לרדת מהרכבת בסימונסקי, כאשר ניגש אלי איש צעיר ופנה אלי בחיך, כשהוא מדבר רוסית. הנעתי ראשי בשלילה, ועל כן דיבר אלי האיש באנגלית ובקש מסמכים. הראיתי לו את הדרכון האנגלי, אך האיש לא הניח לי עד שהגעתי למלון. בזמן שסעדתי את ארוחת הבוקר, הוא המשיך לחקור כיצד עברו עלי עשרת הימים האחרונים, ולבסוף, בחיך רחב השאיר אותי לנפשי.

האניה היפנית עליה עליתי עשתה דרכה לעיר הנמל הקוריאנית פוסאן.

מששבתי לירושלים, ודייווחתי על נסיעתי ביפן, נודע לי, שגברת גורדון שלחה המחאה על סך 500 לירות שטרלינג. מאוחר יותר סיפר לי מר גרינברג, שבזמנו תרמה 2,000 לירות שטרלינג למען הציונות. הכסף הזה איפשר לארגן ב-1903 משלחת מיוחדת לאזור הקולוניה הבריטית במזרח אפריקה, בשטח בה נידונה האפשרות על הקמת אוטונומיה יהודית.

שוב בקובה

ביום שיש, רק הגעתי לקובה, והנה פגש אותי מר ירוב והודיע, שהתקבל אישור מהמשטרה לקיים את האסיפה בבית הכנסת הערב. לראשונה שמעתי שיש בית כנסת בקובה, אך ירוב הסביר שהוא נמצא בבית פרטי. הוא הביא אותי לביתו, שם על מפה צחורה כבר עמדו פמוטים עם נרות דולקים, ובמהרה הוגשה ארוחת ערב יהודית מסורתית, מרק עוף, דג, וצוף מבושל.

כשעליתי לקומה השנייה, מצאתי את עצמי בחדר גדול ששימש כבית כנסת. כאן פגשתי מספר אנשים מוכרים לי ושני שוטרים במדים. מבטי נדד, עד שראיתי ארון צנוע לשמירת גווילי תורה (ארון קודש) ודוכן עליו מגוללים וקוראים בתורה, מעשה ידיו של נגר מקומי. על הקיר היה תלוי דגל ציוני.

סיפרתי בקצור על מסרת בואי, ומר ירוב

"זיכרון הוא היומן"
שכולנו נושאים עמנו

יוסף וזלד

היו זמנים
סיפורי חיים



יעוץ מקצועי ומקיף ♦ כתיבה ועריכה לשונית
 עיצוב גרפי ♦ הדפסה איכותית

פרופיל
 עיצובים שנונים

אוטוביוגרפיות ♦ ספרי שורשים ♦ ספרי הנצחה
 וזכרון ♦ אלבומים משפחתיים ♦ סיפורת ושירה

www.profil-design.co.il

לכולנו זה קורה!

לרגע נעצרים, נזכרים, מתפעמים. חיך קטן של זיכרון, דימעה של התרגשות ואז הרצון לשתף את הקרובים לנו ביותר, את ילדינו ונכדינו בסיפור חייו המרתק שמוסר השכל בצידו - מעין תמורים וחוכמת חיים בתוך היסטוריה אישית עבור הדורות הבאים.

יותר ויותר אנשים מרגישים את הצורך לספר, לתעד ולשמר את סיפור חייהם עבור הדורות הבאים וחשים גאווה גדולה על חלום שמתגשם.

אם יש לכם סיפור מדהים, אך אינכם מסוגלים לכתוב אותו, אם העלתם את יצירתכם על הכתב, אך עדיין אתם מתלבטים **בואו להוציא לאור את "סיפור החיים" שלכם!**

סיפור חייכם שווה ספר!

פרופיל - עיצוב, הפקה והוצאה לאור בע"מ, תמצאו צוות מקצועי ומיומן העומד כולו לרשותכם.

אנו מתמחים בתחקור, בכתיבה, בעריכה, בעיצוב גרפי, בחידוש תמונות ומסמכים ובהפקת ספרי ביוגרפיה והנצחה בסטנדרטים הגבוהים ביותר.



התקשרו עכשיו לתיאום פגישת יעוץ 03-9045050

א
י
ג
ו
ד
י
ו
א
י
ס
י
ו

קהילות יהודיות בבייג'ין

מתוך "ג'ואיש טיימס אין אסיה" / מרוסית יהודית סנדל

העיר בייג'ין - בירת הרפובליקה הסינית העממית, היא אחת מארבעת ערי הבירה העתיקות בסין. בייג'ין היום היא מרכז פוליטי ותרבותי של המדינה ונמצאת במקום השלישי מבחינת גודל האוכלוסין - 10 מיליון 848 אלף נפש, אחרי שנחאי וטינטצ'ין. בבייג'ין מתרכזת רשת של מסילות ברזל ותעופה אווירית. למרות השינויים החיצוניים המשמעותיים, ממשיכה העיר לשמור על רוחה ולבה של המדינה. בעיר זו, נוגעת העת העתיקה בעת החדשה. בייג'ין נבחרה כעיר שתארח את משחקי האולימפיאדה באוגוסט 2008.

אמנם היהדות אינה נמצאת ברשימת חמשת הדתות המוכרות על ידי הממשלה, אך הקהילה היהודית קיימת וממשיכה להתפתח ומנהלת יחסים ידידותיים עם מוסדות רשמיים של הרפובליקה הסינית העממית.

מה ששייך למעשה ליהדות: יש אסור מטעם השלטונות להליכי גיור. השתתפות של נציגים מבני המקום או ממקומות מרוחקים אחרים אסורה בקבלות פנים הנערכות על ידי הקהילה היהודית. השלטונות דורשים להציג דרכונים זרים במהלך קבלות פנים או בזמן תפילה. היוצאים מן הכלל הם אזרחים סיניים הנשואים ליהודים.

הקהילה היהודית מקפידה לעמוד בכל התנאים ושומר לה מקום של כבוד ברשימת הארגונים הפרטיים הזרים הקיימים בשטחה של המדינה עבור אזרחיה. גם השגרירות הישראלית בסין עושה רבות לפתוח והדוק הקשרים בין שתי המדינות לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים בשנת 1992. כיום מתקיימים חילופין בשטח התרבות, וגם הישגים בכל הקשור לפתוח חקלאי וטכנולוגי.

"קהילת בייג'ינג"

זוהי קהילה יהודית עצמאית המשמשת את צרכי היהודים ללא התייחסות להשתייכותם הדתית. הקהילה בבייג'ין נוסדה ב-1979 והיא הראשונה מאז 1949. סדר פסח ראשון התקיים ב-1980. החג נחוג בדירה פרטית. ל"קהילה בבייג'ין" אין קשר עם תנועות דתיות השייכות ליהדות, אך היא זוכה לתמיכה מהארגון הפרוגרסיבי היהודי העולמי, ומילות תפילה נאמרות מתוך ספר תפילה אמריקני. התפילות נערכות על בסיס שוויוני. בקהילה יש ספר "תורה" שניתן כשי פגישות חברי קהילת בייג'ין מתקיימות בערבי שיש ומסתיימות בארוחות ערב, תפילות - בשבת במועדון ספורט אשר בבירה.

סניף דתי של בית הספר "אהבת יצחק" פועל במקום. הוא מיועד לילדים יהודיים מגיל ארבע עד בר-מצווה כדי להקנות להם ידע ביהדות ולתרום לניסיון חיים. בית הספר מקבל בברכה גם את הורי התלמידים. לומדים עברית, היסטוריה של החגים, וחינוך לאהבת ישראל. בית הספר פעיל בימי ראשון, ופגישות בין צעירים מתוכננות על פי לוח הזמנים של פעילויות כלליות של הקהילה. "קהילת בייג'ינג" היום כוללת למעלה ממאתיים איש. הקהילה גדלה מדי יום עם הגעת אנשי עסקים ומומחים שונים.

חב"ד בבייג'ין

חב"ד החל את עבודתו בבייג'ין החל מראש השנה באוגוסט 2001. נציג חב"ד הוא הרב שמעון פרוינדליך ורעייתו דינה. לזוג שתי בנות - חיה מושקה ודבורה פרוינדליך, העובדות במשרד חב"ד בבייג'ין.

כמו "קהילת בייג'ינג" הולך וגדל מספר המשתתפים ולמשפחתם הצטרפה בתם הצעירה שבה ובנה אהרון.

הבאים לבית חב"ד מציינים את קבלת הפנים החמה מצד הרב פרוינדליך, דבר המחזק ומפתח את הקהילה.

חב"ד לובביץ' בבייג'ין שומר על מנהגים דתיים, השכלה יהודית, פעילות קהילתית עבור מספר ניכר של אנשי עסקים, תיירים וגם ישראלים.

היום מונה הקהילה 800 חברים המתגוררים ועובדים בבירה, יהודים מכל ארצות העולם, בתוכם ארה"ב, ישראל, אזרביג'אן, רוסיה וארצות אירופה. מחוץ לאנשים המתגוררים בקביעות בבייג'ין, מידי שנה מבקרים כאן 3000-2000 אנשי עסקים ותיירים. יש לציין שבחודשי הקיץ מצטרפים גם תרמילאים ישראלים צעירים המטיילים ברחבי אסיה, ואשר חב"ד מעונינת למשוך לחיק היהדות. לימודי הילדים היהודים כוללים שיעורים

מיוחדים לקראת בר או בת-מצווה. הרב מעביר שיעורים אישיים, פרשות השבוע, "ראש חודש" ודיני נשים. בבית חב"ד, חוץ מתפילות עורכים ארוחות צהריים מקיימים ואירועים קהילתיים רחבים. יש לציין, שביית חב"ד הוא חלק נפרד מה"קהילת בייג'ינג". בהתחלה נהגו לערוך ארוחות צהריים וערב על פי המסורת בביתו של הרב פרוינדליך. מחוץ לבית חב"ד קיים גם מרכז משפחתי Rohr על שטח של 3000 מ"ר. המרכז הפך מיידית ללב הקהילה היהודית בבייג'ין. במקום בית ספר לילדים "גנינו" מגיל שנה וחצי עד 12 שנה, משרד חב"ד, משרד כשרות, חנות למאכלים כשרים, מקווה, אולם

שמחות לקבוצות תיירים, וקטרינג. עובדים במקום חוץ מהרב פרוינדליך ורעייתו דינה גם הרב נוסון רודין ורעייתו מרים רודין, הרב מנדי רסקין ורעייתו גב' חני רסקין.

הרב מנדי וחני רסקין הם שליחים של חב"ד באזור יבאולו וכיום הם עברו למקום חדש באזור דונצ'ין.

חב"ד יבאולו ידוע בבתי מלון ומידי שבוע מתקיימת בו קבלת שבת וארוחות צהריים וערב.

בית הספר "גנינו" הוא היום בית ספר יומי יחידי בכל צפון סין עבור כל הקהילה, בלי הבדל לנטייתם הדתית. שיטת הלימוד מתבססת על תכנית מונטסורי בשילוב לימודי מסורת יהודית.

הקהילה גאה במקווה החדש שנבנה מתרומת משפחות לבקוביץ' וגודינגר. זהו מבנה הראוי לחמישה כוכבים ונקרא "מיי טובה" ומשלב מסורת יהודית עם האדריכלות הסינית הלאומית.

הקהילה היהודית בבייג'ין קיבלה לא מכבר בברכה את פתיחתה של "המסעדה הכשרה של דינה". המסעדה ממוקמת ברחוב ידוע ושומרת על כללי הכשרות. השם דינה ניתן מתוך הערכה לדינה פרוינדליך מחב"ד לובביץ'. הרב שמעון פרוינדליך אחראי על מחלקת הבשר של המסעדה.

אגודת הידידות ישראל-סין נוסדה ב-1992, ומעמידה בראש מעייניה את הידוק היחסים בין העם היהודי לעם הסיני. בשנים האחרונות לחיי הקהילה העשירה התווספה מחלקה בינלאומית של תנועת חב"ד-לובביץ'. מצפים לפתיחת תערוכה לזכרה של אנה פרנק עם סיום התצוגה בהונג-קונג.

למרות היעדרותה של מסורת יהודית עתיקה בבייג'ין שלא כמו במקומות אחרים בסין, ניתן לומר שגידול במספר חברי הקהילה היהודית בבייג'ין יעניק משמעות רבה לחיזוק החיים היהודיים והבנת היהדות בסין.

חייילים כותבים

ברצוני להודות לכם על קבלת שיליון העצמאות ה-60 למדינת ישראל.

בברכה

נבו קומבליס

מושב עמיקם

נכד של מניה ובוריה ז"ל טריגובוב.

נין של וולודיה ומינה ז"ל רוזנוצ'קוב.

נין של נוחם וליזה ז"ל טריגובוב.



לנצל 2016!

שמחה בבית משפחת אולשבסקי

ב-29 בפברואר חגגה משפחת אולשבסקי בר-מצווה לאוהד אולשבסקי. אוהד - בן למשה וטלי אולשבסקי, נכד לאילנה אולשבסקי ובעלה ליובה ז"ל - ידידינו מחרבין וטינצ'ין. איגוד יוצאי סין מברך את הסבתא אילנה, הדודה ז'ניה אולשבסקיה, את ההורים ואת בעל השמחה בחגיגתם, ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה.

60 שנות נישואין לאסתר ופולה אגרן

ב-11 באפריל ידידינו מחרבין, אסתר (פירה פוגץ') ופול (פבליק אגרנובסקי) אגרן חגגו 60 שנה לנישואיהם. איגוד יוצאי סין מברך את אסתר ופול, ואת כל משפחת אגרן לרגל שמחתם ומאחל להם בריאות והצלחה עד 120!

חתונת הזהב של מרי וצבי קמיונקה

ידידתנו מטינצ'ין מרי (שוורץ) ובעלה צבי קמיונקה חגגו חתונת זהב - 50 שנה לחיי נישואין משותפים. איגוד יוצאי סין מברך את מרי וצבי ואת כל משפחת קמיונקה עם המאורע המשמח ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 120!

דוד מינדלין - בן 80

בחודש מאי מלאו לידידינו מחרבין דוד (דימה) מינדלין 80 שנה. איגוד יוצאי סין מברך את דוד ואת פניה ואת כל משפחת מינדלין לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה עד 120!

שמחה בבית משפחת מינדלין

לירון, נכדתם של ידידינו מחרבין דוד (דימה) מינדלין ורעייתו פני (אש) מדיירן, בתה של אילנה גאי (מינדלין), נישאה לאייל דסקל ב-3 באפריל 2008 בתל-אביב. איגוד יוצאי סין מברך את דוד ואת פני וכן את כל משפחת מינדלין לרגל המאורע המשמח ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה עד 120!

שמחה בבית משפחת רשינסקי

לרפי רשינסקי ידידינו מחרבין ולרעייתו עדנה נולדה נכדה. בת לניבה (רשינסקי) ולאיתן נווה. איגוד יוצאי סין מברך את עדנה, רפי וכל משפחת רשינסקי לרגל המאורע המשמח ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 120!

ורה ביגון - בת 85

לידידתנו מחרבין ושנחאי ורה ביגון מלאו 85 שנים. במשך שנים ארוכות הייתה ורה פעילה בוועדת הנשים ב"בית פונבה". איגוד יוצאי סין מברך מקרב לב את ורה, חיים וכל המשפחה עם המאורע המשמח ומאחל להם בריאות והצלחה עד 120!

שמחה בבית משפחת רבקין

ב-6 באפריל, בקיסריה התקיים טקס הנישואין של צחי זוק-רמון ואני קפלן. צחי - בנה של יהודית (דיפה רבקינה) ומתי זוק-רמון, נכדה של לרחל וישה רבקין. איגוד יוצאי סין מברך את רחל ואת כל משפחת רבקין לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה עד 120!

בקרו באתר של איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

אנשי שגרירות סין התארחו במושב "עמיקם"



הצמיחה הסינית הפכה את המדינה למעצמה כלכלית שמאמת אפילו על ארה"ב - וכעת המשקיע הישראלי מוזמן להשתתף בחגיגה.

בוועידת ישראל- חרבין של מעריב קונגרסים שהתקיימה ב-21.08 ניסתה חרבין לפתות את המשקיעים הישראלים. ראיון מיוחד עם ד"ר יוקסין, ראש ממשלת חרבין, שהגיע לארץ מיוחד לוועידה.

רק לפני ימים אחדים ננעלה ועידת הנשיא בירושלים, וסוללת המנהיגים שהגיעו לכאן מכל העולם כדי להשתתף בה נעלמה כלא היתה. אולם בעוד ששועי עולם עשו דרכם מישראל חזרה למדינותיהם, הגיע לכאן ראש ממשלת חרבין, ד"ר יוקסין, כדי להשתתף בוועידה הכלכלית ישראל - חרבין שנערכה במלון דן פנורמה בתל אביב. בניגוד לוועידת הנשיא שכללה בעיקר נאומים ארוכים והצהרת כוונות, לוועידה הכלכלית הזו יש מטרה מוגדרת מאוד: העיר הסינית מזמינה את הציבור הישראלי להשקיע בה וליהנות מפירות הצמיחה הסינית, שעליה דובר כה רבות.

טבע כבר מתעניינת

העיר חרבין "מוקמת באזור מנצ'וריה הצפונית שבצפון-מזרח סין, ונחשבת לאזור התעשייה החשוב ביותר במדינה. היקף ההשקעות הפוטנציאליות בחרבין נאמד ב-13 מיליארד דולר, ואחד הפרויקטים שיוצגו בפני המשקיעים הישראלים הוא סלילת כביש-טבעת סביב חרבין חברת חרבין ישראל, היא הנציגות המסחרית של חרבין בישראל ובראשה עומד עו"ד אלון צדוק - יוצגו גם פרויקטים נוספים בתחומי הנדל"ן, הפרמצבטיקה, התיירות, החקלאות והתעשייה.

אורחי הוועידה, כבר גילו עניין בחברות ישראליות כמו טבע, נטפים, פירגו ואלביט מערכות. קבוצות אלעד גרוס ודלק, מפגניות מצידן עניין בסין, ואת המגעים בנושא מוביל אלעד תשובה, סגן יו"ר דלק. יו"ר טבע, אלי הורוביץ, כבר נפגש לפני כמה שבועות עם הנציגים הסינים, והם מצפים לשיתוף הפעולה בתחומי הידע והייצור עם חברת תרופות מקומית גדולה. "שיתוף פעולה כזה יהיה רווחי לשני הצדדים: הישראלים יביאו את הניסיון, את הידע ואת המשאבים, ואנחנו נביא את הפוטנציאל העסקי, את כוח האדם הזול ואת משאבי הטבע", אומר ראש ממשלת חרבין.

רוצים את המוח היהודי

אף על פי שיוקסין מעוניין לראות יותר השקעות זרות בחרבין, נראה כי את השפה האנגלית הוא עדיין לא למד. במהלך מסיבת העיתונאים שהתקיימה שלשום ובמהלך הראיון שקיימו עימו הוא נזקק למתורגמן צמוד כדי להסביר את מטרות ביקורו. לצד יוקסין הגיעו לישראל 35 אנשי עסקים סינים המעוניינים לעשות עסקים בישראל - ולסינים בהחלט יש מה להציע. את הביקור ליווה ויזם יוסי ז'רז'בסקי, שהוא קונסול כבוד של חרבין בישראל.

כדי לקבל מעט פרופורציות, די אם נציין כי חרבין היא בירת מחוז חיי לונג-ג'יאנג, חיים בה 9.9 מיליון תושבים ושטחה מסתכם ב-53 אלף מ"ר. לשם ההשוואה, בגבעתיים, שהיא העיר התאומה של חרבין, מתגוררים פחות ממאת מאוכלוסיית חרבין.

יוקסין נחוש במיוחד לעשות עסקים עם המשקיע הישראלי, והוא מרבה לשבח את המוח ואת היצירתיות היהודיים. "העם היהודי ידוע כעם החכם ביותר בעולם. אישית, אני סבור שקיים דמיון רב בין העם היהודי לסיני: לשניהם חשובים מאוד החינוך ומערכת היחסים בתוך המשפחה. אני יכול רק לתמוה מדוע, עם כל-כך הרבה חוכמה וידע שיש לכם, אתם עדיין לא מגיעים לסין".

כיצד כוונתכם להקל על המשקיע הישראלי?

"אני עד לכך שיש הבדלים בין כללי הרגולציה בשתי המדינות, אבל נעשה את כל המאמצים כדי להתאים את התנאים למשקיעים הישראלים ולמשקיעים הזרים. לפני כמה חודשים החל אחד מיזמי הנדל"ן הישראליים לבצע פרויקט כלשהו בעיר, ובמהלך העבודה הוא ביקש לשנות את מאפייני הפרויקט משיקולים עסקיים. הגמשנו את הכללים עבורו, ותנאי העבודה שונו. אין סיבה שזה לא יהיה כך גם בעתיד". יוקסין לא שוכח לציין כי ב-15 ביוני יתקיים בחרבין יריד מסחר בינלאומי, והוא כמובן מצפה לראות עשרות אישי עסקים ישראלים במקום. "הם לא יתחרטו", הוא מבטיח.

"גשר ליצירת קשרים"

על השאלה אם יש בחרבין משקיעים זרים הוא ענה בחיוב, אבל מדגיש כי מדובר בעיקר ביזמים אסיאתים ממדינות כמו קוריאה, הונג-קונג וטייוואן, שכבר רכשו קרקעות. עם זאת, יוקסין מוסיף כי "בחרבין כבר רשומות 3,000 חברות זרות - החל

ביצרנית בירה וכלה במפעלים אמריקניים ליצור צ'יפס. הישראלים, הידועים כיזמים, בהחלט יכולים להשתתף. הוועידה עשויה בהחלט לשמש כגשר ליצירת קשרים בין שתי המדינות".

האם לתייר המזדמן לחרבין יש מה לראות במקום?

"כדאי לבקר בחרבין בחורף, אז מתקיים בעיר פסטיבל הפיסול בקרח הגדול בעולם. מי שאינו פוחד מקור מוזמן להשתתף.

יוקסין: "רעידת האדמה - מכה לעם הסיני".

יוקסין הגיע לישראל שבוע לאחר רעידת האדמה הקטלנית, שגבתה את חייהם של לא פחות מ-60 אלף קורבנות. ראש ממשלת חרבין אמר כי "רעידת האדמה במחוז סצ'ואן היא מכה לעם הסיני. זה אסון טבע. התחושה הראשונה שלנו היתה הלם ועצב רב".

יוקסין הוסיף כי "העם הסיני והעם היהודי דומים מבחינת היכולת שלהם להתגבר על קטסטרופות קשות שחוו. מדובר במבחן ובניסיון גדול. לדברי יוקסין, "הכיסוי התקשורתי המקיף של האסון מוכיח כי סין פתוחה כיום יותר לעולם המערבי ומשתלבת בקהילייה הבינלאומית. זה מוכיח שסין כיום בוגרת יותר ומוכנה ללמוד גם מהעולם.

(מעריב, מאי 2008)

היסטוריה יהודית עשירה - כולל משפחת אולמרט

חרבין היוותה בעבר מוקד משיכה ליהודים רבים, שעזבו את רוסיה בימי מלחמת העולם הראשונה ואף לפנייה. ב-1903 כבר חיה בעיר קהילה יהודית עצמאית שמנתה 500 איש. ב-1905, אחרי מלחמת רוסיה-יפן, התיישבו בחרבין חיילים יהודיים משוחררים רבים. ב-1908 צמחה האוכלוסיה ל-8,000 יהודים. עם עליית היטלר לשלטון ב-1933 היגרו לעיר יהודים רבים שברחו מגרמניה הנצאית. באותה תקופה הגיעה הקהילה היהודית בעיר לשיא: כ-25 אלף תושבים. בין השאר, סבו וסבתו של ראש הממשלה אהוד אולמרט עקרו לחרבין, ושם הם קבורים.

ראש הממשלה קיבל בלשכתו את ד"ר יוקסין, שהעביר לו דרישת שלום מצולמת משורשי הסינים.

קבוצת מתנדבים ממשיכה לחפש אחר אנשים שהכירו פליטים יהודיים שניצלו על ידי השגריר סוגיהרי לאחר הגעתם ליפן

מוטסואו פוקושימה / מרוסית יהודית סנדל

קבוצת מתנדבים אספה עדויות שסיפרו על קשרים עם פליטים יהודיים לאחר הגעתם לעיר צורוגה, עיר נמל של יפן ב-1941-1940. הפליטים הצליחו להגיע בתקופה מסוימת ליפן הודות לאשרות שחולקו על ידי שגריר יפן מר צ'ון סוגיהרה בעיר קובנה בליטא. קבוצת חובבי-היסטוריה מהעיר צורוגה, נציבות פוקאי, ראינה מספר אנשים קשישים, שהיו תושבי העיר בשנות הארבעים, והיו בקשרים עם הפליטים שהגיעו. על יחסים הדדיים אלו, הודיע ההיסטוריון מר טקהרו פורואה, בן ה-57.

למרות חוסר מוחלט של תיעוד, כיצד נהגו תושבי צורוגה בפליטים, קיים סיפור, שאחד מצעירי העיר העביר לפליטים סלים עם תפוחי עץ.

הסיפור נבדק ואושר, אך הצעיר הנ"ל נפטר לצערנו. החוקרים מצאו את אחותו, בת לאיש סקיים, העוסק במסחר. האיש נהג לרכוש

זכו בקבלת פנים חמה מצד האוכלוסייה המקומית. "אנו מקווים, שעובדות היסטוריות אלו ישמשו דוגמה ויגרמו לעליית ערכם של חיי אדם".

באותו זמן העיר קובנה הייתה בירתה הזמנית של ליטא, שחולקה בין גרמניה ל-0.0.0.0 בתקופת המלחמה. עם כניסת הצבא הגרמני לפולין ב-1939, הגיעו לליטא אלפי פליטים-יהודיים אשר ספרו על אכזריותם של הנאצים.

לאחר שמשרד החוץ של יפן אסר על סוגיהרי לחלק אשרות, למרות בקשות חוזרות ונישנות מצד השגריר בשנת 1940, הוא נקט בעמדה עצמאית, וחילק ששת אלפים אשרות לפליטים-יהודיים.

הפליטים שעברו דרך 0.0.0.0 ליפן התפזרו מאוחר יותר בין ארה"ב וארצות אחרות. התעודות מראות, שהיעד בזמן שהותם ביפן היה לאחר צורוגה קובה ויקוהמה.

תפוחי עץ, שנקטפו באזור אאומורי, בצפון-מזרח המדינה.

בנוסף, נמצאה עדה נוספת, שהיא כיום בת 82, היא ספרה כיצד פליטה אחת הגיעה לחנות השעונים של אביה וביקשה למכור שעון. "היהודיה פתחה את ארנקה, הוא היה ריק. לאחר מכן הצביעה על פיה כאומרת שברצונה לרכוש מצרכי מזון".

עדויות של עדים אחרים הצביעו על קשיי תחבורה שעברו על הפליטים בדרכם מאירופה דרך ממלכת הבובות של מנצ'ו-גו עד הגיעם לצורוגה. אחד העדים סיפר, שראה פליט ומכנסיו קרועות. אחר סיפר על פליט שאחת מנעליו הייתה קשורה בחוט תיל. ואילו עד אחר, העיד, שבעליו של בית המרחץ התיר לפליטים להתרחץ ללא קבלת תשלום, ובעקבות כך טרח קשות לנקות את הלכלוך שנותר מאחור.

פורואה אומר, שהוא מאמין שהפליטים

הצעה ליצירת בסיס נתונים ברשת אינטרנט

על מנת לשמור על קשרים היסטוריים ביחסי ידידות בין סין לישראל, ושמירה על חומרים שונים המתייחסים לתקופה בה התגוררו פליטים-יהודיים באזור הונקיו במהלך מלחמת העולם השנייה, אנו מציעים ליצור בסיס נתונים נפרד באינטרנט.

בסיס זה יכיל חומרים על ההיסטוריה של היהודים שהתגוררו בהונקיו, שמותיהם וכתובתם. בבסיס הנתונים ימצאו מקורות המצויים בישראל ובסין.

הודות למאמציו של השגריר הישראלי בשנחאי והשלטונות המקומיים של העיר באזור הונקיו, יועבר המידע לקבוצת חוקרים בבית הכנסת "אהל משה" לשם בדיקה ואסוף מידע חדש. בסיס הנתונים יהיה בשפות אנגלית וסינית.

המחלקה האוספת את המידע בבית הכנסת תחל לחלק את החומר לדורשים. על ביצוע התכנית אחראי אזור הונקיו, אשר חייב קודם כל להכין הערכת הוצאות כספיות, לאסוף חומר, לקבוע מטרות, לפתור בעיות ולתת השערת זמן לבצוע התכנית. רכישת

במשך חודשיים. בהמשך תעבור לשנחאי ולסינגפור. המארגנים מקווים שהתערוכה תוצג האופן קבוע באחת מארצות אסיה. את הצלחת התערוכה ניתן היה לראות מיד עם פתיחתה. בפתיחה נוכחו דיפלומטים, עסקנים פוליטיים וקהילתיים, פנים ידועות לרבים.

התלמידה סופי סנדרס מבית הספר כרמל הקריאה מספר עמודים מהיומן, את הקריאה ליווה בכינור מידד יהודאי. מילים חמות לזכרה של אנה פרנק נאמרו על ידי שגרירת הולנד גב' יאנה רביס.

מסע התערוכה ברחבי סין התאפשר הודות למאמציה של הגב' שני בראונשטיין, אם כי המארגנים מדגישים ששמה של גיבורת היומן נודע לראשונה לתושבי הונג-קונג, ובכך השיגו את מטרותם.

"אנה פרנק ממשיכה לחיות היום בלבנו. ילדה שניחנה בכשרון כתיבה רב תמשך להשפיע עלינו תמיד".

מחשב וחלק מההוצאות ההכרחיות לקחה על עצמה שגרירת ישראל בשנחאי.

תערוכה המוקדשת לזכרה של אנה פרנק הותירה רושם רב על תושבי הונג-קונג בתערוכה לזכרה של אנה פרנק שהוצגה בהונג-קונג מה-8 בנובמבר עד ל-9 בדצמבר 2007, ביקרו 4500 תלמידים וסטודנטים, ולמעלה מ-1500 תושבים. לרבים מהמבקרים נודע לראשונה על השואה ועל אנה פרנק, בספר המבקרים ששמו "דפי זיכרון" נרשמו מספר תגובות שכמה מהם נביא להלן: "הייתי רוצה להכיר אישית את גבורת הספר", "איננו יכולים להרוג אנשים אחרים אך ורק בגלל צבעם או דתם".

התערוכה הוכיחה מחדש את הכוח הרב הטמון בדפי היומן של אנה פרנק, ויכולתו להשפיע על התנהגות בני אדם, לחנכם, לדכא רגשות שנאה, לחוש באחריות אישית. התערוכה נודדת היום על פני ארצות אסיה. חלום המארגנים הפך למציאות. התערוכה עוברת לבייג'ין ותוצג בספריה הלאומית

סמוראי עם מגן דוד

מחקר לאורך שני דורות ומחצה

אלכסנדר מייסטרובוי / מרוסית יהודית סנדל

ובכן, ניגע ראשית בעובדות. הם ידועים לכולם: ב-722 לפני הספירה, שמלנאסר החמישי, מלך אשור כבש את שומרון והרס אותה, יורשו סרגון השני לקח בשבי את התושבים והיגלה אותם למזרחה של האימפריה. מרגע זה מתחילה אחת האגדות הראשיות של ההיסטוריה - גורלם של עשרת שבטי ישראל האבודים.

שאלות לאין ספור עולות מאוחר יותר. היכן הם, השבטים הישראליים שהוגלו על ידי האשורים. האם נבלעו בזרמי המים של המבול שבלע עשרות עמים עתיקים? או שמא נטשו את הריסות נינוה בחיפוש אחר ביתם ולא צלח בידם? או אולי התבללו בקרב עמים אחרים בקבלם את תרבותם, דתם ואפילו חיצוניותם.

אין ספור גרסאות צצו לאורך אלפיים וחמש מאות שנה, אין ספור מחקרים שניסו לפתור את התעלומה. זו, שמובאת לפניכם היא אחת מהן ואולי אף המופלאה מכולן. עיקרה מעידה, שצאצאי השבטים האבודים הם היפנים של היום.

בהתאם להשערה זו, השבטים האבודים, נדדו ממערב למזרח, עברו בדרך המשי, חצו את קיסרות סין הגיעו לחצי האי קוריאה ומשם ליפן.

להאמין או לא, להטיל ספק או להשתומם מהתוצאה שאליה הגענו? אני מביא הוכחות מהיפנים (אברהם איקורו טסימו, אברהם קוטסודז', ארימסו קובו), וכן מיהודים - הידועים כ"אספני" השבטים האבודים בכל העולם ובהם הרב אליהו אביחייל, אשר אותו ראינתי בביתו בירושלים והרב מרוין טוקירו מוקיו, אשר אותו פגשתי בביקורו הקצר בירושלים.

ועתה אפשר להתחיל לשוטט על פני ההיסטוריה ומרחביה...

יפנים תחת דגל כחול לבן

עיקרה של ההשערה על שייכותם של היפנים לשבטים האבודים נולדה בעקבות המנהיג היפני-נוצרי של תנועת "מקויה" ביפן אברהם איקורו טסימו.

"מקויה" נוצרה ואורגנה בהתאם לעקרונות הנוצרים הפונדמנטליסטים באמריקה ובמערב אירופה. כמו אותן התנועות היא פונה לברית הישנה ושואבת ממנה את כוחה. אך מאחר והברית הישנה זהו סיפור

על ברית בין יהודים לאלוהים, הופנתה אהבתו של יוצר התנועה ל...יהודים. ואם נשוב לנדר שנדר אברהם לאלוהים, קראו אנשי התנועה לעצמם "אוהל מועד" - מקום מפגש בין אלוהים לאדם: מקום, בו שמע אברהם לראשונה את קולו של האלוהים. בתרגום ליפנית של "אוהל מועד" - "מקויה". "לעתים קרובות אנו נשאלים על נאמנותנו לממשלת ישראל - כתב אברהם איקורו טסימו, יוצר תנועת "מקויה". - הם לא מבינים, שאהבתנו לממשלת ישראל מקורה באהבתנו הגדולה לברית הישנה. לעתים קוראים לנו יהודים-נוצרים. אך למעשה יהדות ונצרות - הן לא שתי דתות שונות: אלו שני ענפים שצומחים מאותו גזע - דתה של הברית הישנה".

נטייתו ליהודים, מספר טסימו, באה לא רק מתוך האמונה, אלא גם מתוך קרבת דם. הוא משוכנע שהיפנים הם חלק מעשרת השבטים האבודים. "כבר נמצא, שעל פי בדיקות גנטיות היפנים קרובים ביותר לתושבי ארץ-ישראל. יתכן, שדווקא בגלל קרבת דם אנו רוחשים אהבה כה רבה לאורך שנים רבות לעם ישראל".

כאיש עסקים, פרשן התנ"ך וסופר פורה, חש טסימו כל חייו משיכה עזה ליהדות והבנה עמוקה במסורת ובהיסטוריה היהודית. על פי דברי תלמידיו הוא בעל אנרגיה כבירה וניחן בהילה שמשכה אליו אנשים רבים.

בהתחלה מנתה התנועה כעשרים איש. כיום, לא רק ביפן, אלא גם בארצות המזרח הרחוק וכן בארה"ב וברזיל נמצאים עשרות אלפי נציגים של אברהם טסימו. בשנות החמישים "חלוצים" יפנים ראשונים הגיעו לישראל.

טסימו עצמו, הגיע לישראל עשר שנים לפני מלחמת ששת הימים, התיישב בקבוץ ניר דוד ליד הרי הגלבוע. מקץ מספר שנים הוא ייסד את "קבוצת חפציבה", שהפכה למעין "סוכנות יפנית" ששלחה יפנים צעירים לישראל, וכן קיבוץ בעל שם זהה.

כאשר פרצה מלחמת ששת הימים, ייסד טסימו ועד יפני מיוחד לעזרת ישראל. "נאצר יובס בעזרת כוח אדיר משמיים" - הודיע ראש "מקויה". כעבור מספר ימים הגיע אליו נרגש שגריר ישראל ביפן. "הוא אמר, שאמרתי דברי נבואה" - נזכר טסימו בספרו.

בסתיו 1973 טסימו ואנשי תנועתו ערכו מצעד לאורכה של טוקיו כשהם נושאים דגלי

כחול-לבן וארגנו הפגנה ליד בנין האו"ם, בזמן שירותו של המזכיר הדו-פרצופי והאדיש-או-טאן.

חברי "מקויה" לא הסתפקו בדיפלומטיה, בבקשות ובתעמולה. ב-1967 בעיתון "גר'וזלם פוסט" פורסמה תמונתו של שלמה אונן, חבוש כולו, שהתנדב לחזית בירושלים, שם נפצע כאשר הציל מתחת להריסות בנין שקרס בתלפיות. אונן היה אחד מחברי "מקויה", אשר היה מוכן להקריב את חייו להצלת ישראל.

...מדי שנה באביב, באותו יום, ניתן לראות בירושלים מראה מוזר: אלפי יפנים בתלבושות מסורתיות ורגילות עוברים במרכז העיר עם דגלים ישראלים. על הדגלים סמלים סוריאליסטיים: אותיות יפניות שזורות בתוך סמלי המנורה, האותיות העתיקות המזהבות מוארות באורה של השמש העולה על גבי הבד הלבן.

מרכז "מקויה" בירושלים ממוקם באזור הגבעה הצרפתית ודומה בחיצוניותו לחוויה פרטית, השייכת לאדם ממעמד בינוני. הפנים צנוע בצורה מחמירה. הקפדנות קיצונית כמו בתקופה הראשונה של הקהילות הנוצריות. על הקירות - דיוקנאות של אברהם טסימו. על "מקורו היפני" של הבית מזכירים רק קישוטים מזרחיים על תמונות ומחיצות בצבע החזרן.

הבית יכול לשמש לא רק כמשרד, אלא גם כבית תפילה, אם כי אין כאן אף סמל לנצרות או ליהדות. "מקויה" אדישה למאפיינים דתיים. כדי לפנות לבורא עולם אין צורך בדוכנים, באולמות תפילה, באיקונות, וכמובן לא בהוד והדר. העיקר - ההבנה והקבלה הפנימית.

קשה לתאר, כיצד ניתן להתפלל כאן. ועוד קשה יותר לקרוא לאנשים הנוכחים בשמות יהודיים ולשוחח עמם בעברית.

בראיון, שניתן ב-1990, וקטעים ממנו מצוטטים בהמשך, יו"ר "מקויה" מר חנוך פוגדג', ממעט בדבור, נעים הליכות, שומר מרחק, מחפש בקפדנות אחר המילים המתאימות - מספר על תנועתו. השפה העברית הפכה עבורו לשפה השניה בחשיבותה. הוא מצטט בהתמדה את אברהם טסימו, ומדגיש שנמצא כאן בצלו.

- אתם מאמינים בגרסא, שהיפנים הם צאצאי אחד מעשרת השבטים הישראליים האבודים, שהגיעו עד יפן

ונשאר בה?"

- פרופסור טסימו חקר את השאלה ומצא הרבה עדויות המחזקות את הגרסא עליה אתם מדברים ביסודות מדעיים. אך העיקר, מה שקושר אותנו לאדמה זו - זו ההכרה שכאן נולדה הנצרות. אותה יצרו היהודים, הם כתבו ספרי קודש, העניקו לעולם את ההתגלות האלוהית. במשך אלפיים שנה הכנסיה הנוצרית רחקה משורשיה. פנתה עורף לאלו שהיא חייבת להם את קיומה - היהודים. האם אפשר להיות נוצרי בלי לקבל את התנ"ך, הנביאים, בלי לברך את העם שכרת ברית עם האלוהים? אנו חושבים, שלא, ועל כן אנו באים לכאן, כדי לחוש את האדמה, כדי שכאן, בישראל, נלמד עברית, נלמד תנ"ך, כדי שיחד עם היהודים נתקרב למילוי ההבטחה של האלוהים.

- **כיצד נראית בעיניכם ישראל של היום?**
- עבורנו, ישראל היא המשך של ההיסטוריה היהודית. זהו מילוי מצוות הנדר של הברית עם האלוהים: לאסוף את כל היהודים מהגלות ולהביאם לכאן, לארץ אבותיהם.

- **כמה יפנים חברי "מקויה" מתגוררים כאן?**

- חמישים-שישים. רובם סטודנטים.
- **נכחתי בתהלוכה של חברי "מקויה" בירושלים. שם נכחו אלפי אנשים.**

- כמעט כולם הגיעו מיפן וארה"ב, על מנת לקחת חלק במלאות שלושת אלפים שנה לירושלים. רק מעטים מתגוררים כאן בקביעות. אנשים מחליפים איש את רעהו. מסיימים את לימודיהם ושבים לביתם. אלו שנשארים לתמיד, ממלאים תפקידי הדרכה לבאים לראשונה. יפנים למעשה לא יודעים דבר על ישראל. את כל המידע הם שואבים מהחדשות. נדמה להם, שמתנהלת כאן מלחמה תמידית, ושישראלים מטילים טרור על ערבים. אנו מנסים להעביר להם את האמת, ולא מידע מסולף, תמונה מקורית על ההיסטוריה של הארץ הזו ועל קשריה עם העבר.

מגן דוד על קימונו

וכעת - נשוב לגרסתו של אברהם טסימו. טסימו טוען: היפנים הם צאצאי עשרת שבטי ישראל האבודים, ושייכים לשבט יהודה. על פי המסורת היפנית ההיסטורית, שבט חדה (על פי פרשנותו של טסימו זהו שבט יהודה) הגיע לאי מהיבשת במאה השלישית-רביעית לפני הספירה, בהזמנת הקיסר (על כך, שהשבט הגיע ממעמקי אסיה כשהוא חוצה את דרך המשי, מוכיחים מחקרים רבים) ובמהרה הפכו לכוח מוביל באיי יפן, כשהם מוסיפים ענף חדש בשושלתו של הקיסר. שבט זה כלל 11 אלף חיילים על נשקם והם

העשירו את השבטים היפנים לא רק באמנות הלחימה, אלא גם בתרבות. בעיקר, מצביע טסימו על כך, שאנשי חדה הביאו עמם ליפן את סוד יצור המשי.

טסימו משווה את הפולקלור היהודי העתיק והתרבות עם מעבר לתוכן יפני מיתולוגי "קוויאקי" ו"ניחונגי" (שרובם שייכים לשבט חדה) ומגלה קווים משותפים וזהים ביניהם. בעקרו, הוא רואה דמיון בתמונה האלגורית בין שבט זבולון ושבט חדה - סירה או סירת מפרש. הוא כותב, שחומת הים ליד פקואוקה ביפן נבנתה למעשה בצורה בה בנו יהודים בתקופה העתיקה.

כמו כן הוא מסב את תשומת הלב לצורתו המיוחדת של תל קגומה המתנשא על אחת מכיפות המקדש בשינטו (הקדושה של יפן), בצורת כוכב בעל שש צלעות.

טסימו טוען, ששבט חדה פסק להתקיים כגוף עצמאי בעקבות מלחמות בלתי פוסקות בין השבטים, והתבולל בין תושבי האיים. ובכל זאת, המטען של חדה, על פי דבריו, תרם תרומה רבת עוצמה בכניית אופיו של העם היפני ותרבותו.

לפי דברי טסימו, עד למלחמת העולם השנייה הייתה נהוגה ביפן מסורת, בה נתנו לרך הנולד קימונו: לבן - לבן, אדום - לבת. בצד הפנימי של הקימונו הייתה רקמת כוכב בעל שש צלעות - "מגן דוד" היהודי.

לאחר המלחמה, כאשר המסורת התחלפה בבגדים אירופאיים, המנהג של מתנת הקימונו חדל להתקיים, אך, כותב טסימו, זקני יפן זוכרים היטב את הקימונו הרקום עם כוכב בעל שש צלעות. נוסף לכך, ממשיך ואומר טסימו, על פי המסורת נרקמו על הכוכב 12 תפרים וטסימו משייך אותם לשנים עשר שבטי ישראל.

הוא כותב על דימויים נוספים בין שני העמים, בעיקר מדגיש, שקברי אנשי חדה דומים מאוד בצורתם לקברים יהודיים.

הוא מוצא גם מילים נגזרות דומות בשמות שני העמים. וכך, החלק העתיק של קיוטו - היינן, פירושו ביפנית "שלום". "עיר היינן" ביפנית - "היינן-קיו" (עיר השלום). זה תואם את הפירוש היהודי של ירושלים - "עיר השלום".

מציל היהודים פרופסור אברהם קוטסודז'י

אחד ממובילי המחקר בהקשר זה - הוא פרופסור אברהם (סטוטו) קוטסודז'י. הוא נולד בקיוטו ומוצאו ממשפחת אצילים דתית עתיקה שמקורה בשבט חדה. עם סיום לימודיו בקולג' (Momnouth College in New Jersey USA) החל בלימודי שפות שמיות, בהם כתבי יד עבריים, והפך למומחה בארצו בשטח זה. בסוף 1930 פרסם שורה של מאמרים המוכיחים שחלק מהשבטים היפניים מקורם בשבטים האבודים לאחר שהגיעו לאיים.

ב-1939 הוזמן קוטסודז'י כיועץ לענייני יהודים לעבוד בחברה מובילה בסלילת מסילות ברזל ביפן, אשר סללה באותה עת דרך במנצ'וריה הכבושה (באותה עת התגוררו במקומות אלו יהודים רבים, וביניהם היו לא מעט מהנדסים). ידיעתו את השפה העברית ואת ההיסטוריה העתיקה עוררו בו אהדה עמוקה ועניין רב ביהדות. בשונו לארצו ממנצ'וריה, הוא החל לפעול לעזרת היהודים שנסו מתוך אירופה הכבושה על ידי הנאצים, כשהוא מנצל את השפעתו, על מנת להשיג עבורם אשרות והארכות נסיעה (אשרות ניתנו על ידי שלטונות יפן לכמה חדשים בלבד, ולאחר מכן, הוצאו הפליטים מהמדינה, דבר שהיה בבחינת גזר דין מוות עבורם). כשהוא משתמש בכספו הפרטי, שיחד קוטסודז'י את פקידי הקיסר וזכה בדרך זו להאריך את האשרות לחודשים ואף לשנים מספר, כשהוא מציל בדרך זו את חייהם של מאות אנשים.

בנוסף יצא להגנת היהודים, בניגוד לעמדת השלטונות, שהיו בעלי בריתה של גרמניה הנאצית ושלל את התעמולה האנטישמית. בספר "אופיו האמיתי של העם היהודי" הוא חשף את התעמולה האנטישמית והוכיח שהעם היהודי - הוא העם הנבחר על ידי האלוהים. "כוח עליון הביא לחופינו פליטים שגורשו, מחובתנו להעניק להם מקלט, כדי שימצאו כאן שלום ומפלט. זוהי משימתנו, איננו יכולים לבגוד בה", היה מכריז מבמות אוניברסיטאיות.

על הופעותיו הוכרז כבוגד, שמטרתו - להעביר את המדינה לפקוח אויב, ונשלח למאסר וגם עבר עינויים. קוטסודז'י ניצל על ידי אחד מאנשי הקצונה הגבוהה, אשר הכירו היטב, ובמקרה ביקר בבית הכלא, בו היה כלוא. עבור קוטסודז'י הצלתו הייתה בגדר התערבות אלוהית וחיצוקה את האמונה בצדקת דעותיו.

ב-1959 בגיל 60 הגיע סטוטו קוטסודז'י לירושלים והתגייס כשהוא מאמץ לעצמו את השם אברהם. הוא נפטר ב-1973, כשהוא מותיר אחריו צוואה בה הוא מבקש להיטמן בארץ הקודש.

קוטסודז'י הוכיח במחקריו, ששבט חדה - היהודים העתיקים, שהוגלו על ידי האשורים, חצו את סין בדרך המשי, ומשם - ליפן.

מחקריו של ארימסו קובו

עוד מחקר בעל עניין המוכיח את מוצאם של היפנים מהשבטים האבודים - שייך לארימסו קובו. הוא נולד בתחום שפוט הנציב בחוואנגו, סיים קולג' במחקרי התנ"ך והיה לסופר מוביל בכתב עת דתי בנושא הנצרות, ובו גם מחקרים "ישראלים מגיעים ליפן העתיקה". ספריו, הכתובים ביפנית מתורגמים לאנגלית ולקוריאנית. מאמריו בנושא זה יוצאים לאור ביפן כבר למעלה מעשר שנים.

"כפיני נוצרי, המתגורר ביפן, למדתי את תוכן

ספרי התנ"ך, ומצאתי דמיון בין המסורת היפנית ובין הטקסים שהיו נהוגים בישראל העתיקה, כותב קובו במבוא לספרו. אני מניח, שטקסים רבים הנהוגים בקרב היפנים, הועברו אליהם מהעברים הקדמונים, אשר יכלו להגיע לאיי יפן."

בתשובה למכתיבי, סיפר קובו, שבהתחלה לא זכה הנושא בתשומת לבו, יתר על כן, הוא התייחס בספקנות לגרסא זו. "סן רחוקה מאד מישראל. היפנים בהחלט לא דומים ליהודים. כיצד יכולתי להוכיח שהישראלים יכלו להיות בחלקם אבותיהם של היפנים היום? - שואל הוא. - אך מאוחר יותר קראתי את ספרו של החוקר ג'וזף איידלברג "יפנים ועשרת שבטי ישראל האבודים". הספר מציינן, שהעברים הקדמונים הגיעו ליפן העתיקה. מחקר זה פקח את עיני."

מאוחר יותר קראתי את הספר "הודים ויפנים: תעלומה היסטורית", שנכתב ביפנית על ידי הרב מרוין טוקאיייר בטוקיו, אשר מתגורר כאן שנים רבות. זה חיזק עוד יותר את אמונתי בגרסא זו. הופתעתי, ממספר רב של דברים ביפן שכאילו נלקחו מהעברים הקדמונים. מאוחר יותר נודע לי, שיפן מוזכרת באנציקלופדיה העברית, שיצאה לאור ב-1901, כארץ שיתכן ובה מצאו מקלט השבטים האבודים."

ארימסו קובו מוצא שלל הוכחות לביסוס השערתו. לדוגמא, הוא מצביע על הפסטיבל היפני המסורתי "אונטושי", אשר נערך מזה מאות או אולי אלפי שנים, במקדש שינטו סובה-טאישה באזור נגנו באיי יפן ב-15 לאפריל, ועוסק בהצגת הסיפור על עקדת יצחק על ידי אברהם. ההר, שלידי נערכת החגיגה נקרא...מוריה-סן. כידוע, ההר שעליו התכונן אברהם להביא את יצחק לקרבן, ומאוחר יותר נבנה עליו מקדש, הנקרא גם הוא מוריה.

בזמן הפסטיבל היפני ליד מוריה-סן הניחו על מחצלת עשויה מחזרן ילד, שהיה קשור בחבלים לעמוד מעץ, מאוחר יותר היה ניגש אליו כהן דת עם סכין כשהוא חותך חלק מהעמוד, וברגע בו הניף את הסכין על הילד, התקרב אליו כהן נוסף ששיחרר את הילד. זהו ספור כמעט מדויק על עקדת יצחק, שניצל ברגע האחרון על ידי מלאך משמיים.

בנוסף לכך: בפסטיבל "אונטושי" הובאו לקורבן - 75 צבאים, ביניהם צבי עם קרן מבוקעת. כידוע, לפי התנ"ך, התיש שהובא כקורבן במקומו של יצחק, היה בעל קרן מבוקעת שהסתבכה בענפי העץ.

לא ביפן, ולא בארצות המזרח הרחוק לא היה מעולם טקס הקרבת קורבנות.

"בזמן ביקורי בישראל בחן יידי את חג הקורבן אצל השומרונים בהר הגריזים. הוא שאל את הכומר השומרוני, כמה כבשים יש להביא לקרבן. התשובה הייתה - מספר הקורבנות צריך לעמוד על 75.

אנו מגלים התאמה בין מספר הקורבנות

במקדש שינטו ולמסורת העתיקה. למה מביאים לקורבן צבאים ולא כבשים? זאת, מאחר וביפן אין גידולי כבשים, עונה קובו.

קורבן 75 הצבאים בוטל, כותב קובו, לפני כמאה שנה בקרוב. היום במקום בעלי חיים משתמשים בבובות הדגמה. בוטלה גם ההצגה של הבאת ילד לקורבן. נותר רק הטקס המסורתי של גדיעת החלק העליון של העמוד, אשר כך גם נקרא: "אונני-בסירה" או בתרגום "עמוד ההקרבה", קובו מדגיש, שבאף מדינה לא קיים טקס דתי מסוג זה, אשר כמעט במדויק מצייר את ההיסטוריה של אברהם ויצחק.

תפילין יפניים, שופר מצדף וסוכות ביפנית

יפני נוצרי, שחקר את הקשר בין היפנים לשבטים האבודים, ארימסו קובו, מצביע על כך, שקיים דמיון ודאי בין המנהגים היהודיים העתיקים לבין המנהגים היפנים העתיקים. איש הדת היפני, ימבושי, מנהל את הטקס כשהוא עונד על מצחו בזמן התפילה קופסא שחורה קטנה ("טוקין"), אשר כאילו הועתקה במדויק מהתפילין, אשר אותם מניחים יהודים דתיים בזמן תפילה. מנהג זה קיים עוד מהזמן העתיק עד לחדירת הבודהיזם ליפן במאה השביעית. נוהג זה אינו קיים באף מדינה מהמזרח הרחוק. גודלו של ה"טוקין" זהה לגודל התפילין, אך שונה בצורתו ובצבעו - הוא עגול ונראה כפרח.

בזמן הטקס הדתי, תוקע ימבושי בשופר, המזכיר את השופר היהודי. היהודים עושים את השופר מקרנו של איל, היפנים בגלל מחסור באילים - מצדף.

קובו מצביע על כך, שהמקדש בירושלים, והמקדש בשינטו מחולק לשלושה חלקים: הראשון - לכל הבאים להתפלל, השני - משמש לפולחן כוהני דת, השלישי - "קודש הקודשים", לשם מורשים להיכנס רק נציגים בדרגת דת גבוהה. כך היה נהוג גם בבית המקדש בירושלים.

הוא כותב, שבמקדש שינטו, כמו במקדש היהודי, יש מזבח - "אומיקושי". וכמו בתקופה העברית העתיקה, כן גם "אומיקושי" מצויד בידיות לנשיאה, דומה בצורתו ומקושט בדמויות של מלאכים.

בחזית מקדש שינטו ניתן לראות שני פסלי אריות, אשר היפנים מכנים אותם "קומאינו". פסלים מסוג זה יש למצוא בישראל העתיקה, ועליהם מסופר בספר "מלאכים" אשר מתאר את ארמונו של המלך שלמה.

מקריית? קובו מדגיש, שביפן מעולם לא היו אריות, יתר על כן, אלו פסלים שפוסלו לפני מאות בשנים.

בזמן חגיגות בבית המקדש בירושלים נהגו להביא מתנות - בעיקר, פירות - ואילו בזמן נשיאת המזבח במקדש שינטו נהגו כוהני הדת לרקוד ריקוד מסורתי, הדומה לזה שרקד המלך דוד. מנהגים דומים נהוגים

גם בזמנים של פסטיבלי השינטו: ריקודים בזמן נשיאת המזבח "אומיקושי" במקדש שינטו וחלוקת ממתקים זהו מנהג מסורתי במהלך הפסטיבל. קומו מציינן, שאנשי שינטו, נוהגים בחגים כמו הכוהנים בבית המקדש בירושלים, לבושים בגדי פשתן לבנים תוך הדגשה על פשטות.

בכל הארצות הבודהיסטיות האחרות כהני הדת מתהדרים בלבוש צבעוני מרהיב.

קובו נשען על הרב מרוין טוקייר, שכתב: "בגדי הפשתן אותם לובשים כוהני הדת בשינטו, צורתם זהה לאלו שלבשו הכוהנים בתקופה העתיקה בישראל". מעניין עוד יותר, שלבגדיהם של כהני הדת היפניים יש שרוכים באורך 20-30 סנטימטר, דומים לאלו שלבשו הכוהנים בישראל וקיימים היום על הטליתות היהודיות.

קובו מסב את תשומת הלב למנהגים זהים של שני העמים. לדוגמא, נפנוף בענף של עץ בזמן חגיגות: סוכות - אצל היהודים, ואצל היפנים בטקס של מתן ברכות לדבר מה ולפי המסורת זוהי "חראינוסה". הייתכן שזוהי מקריות בלבד? קשה לומר בוודאות. קובו מביא לדוגמא את התרשמותה של אישה יפנית, שנכחה בחג הסוכות בארה"ב. בתחילה, הייתה משוכנעת ש"חראינוסה" - אינו אלא "שיירים של שפה", אך משראתה יהודים עם ענפי עץ בידיהם, לא יכלה לכבוש את התרגשותה וקראה: "אותו דבר עושה כהן דת יפני!"

קובו מוצא אין ספור קווים זהים במנהגים ובמסורת אצל שני העמים: לדוגמא, שימוש במלח בטכסים שונים, חוקי ניקיון. כדי להוכיח את מסקנותיו הוא נשען על רישומים של חוקרים, סוחרים, מטיילים. לדוגמא, מתוך רישומיו של סוחר סקוטי מק-קלוייד, אשר בספרו "התגלמותה של ההיסטוריה היפנית", כותב האיש שחג הקיץ "גיאון" שנחגג בבירת יפן העתיקה קיוטו מזכיר לו חגים יהודיים.

גובו, כמו טסימו, מצביע על זהות נדירה בהרכב הדם אצל יהודים ויפנים כשהוא נשען על הפרופסור טנמוטו פורוחטה מאוניברסיטת טוקיו שאישר עובדה זו.

קובו מוצא עוד קווי דמיון במנהגים ובמסורת של שני העמים. וכך, אורז ("מוצ'"), שהוכן לקראת השנה היפנית החדשה הוא ללא החמצה, ללא שמרים וחומרים מתסיסים, דומה למצה של היהודים בחג הפסח. כמו אצל היהודים - מצה, "מוצ'ו" נאכלת במשך שבעה ימים עם עשבים מרים. וכמו היהודים בפסח, כך גם היפנים מניקים היטב את ביתם לקראת השנה החדשה.

חג אובון נחוג ביפן לכבוד חג הביכורים בסוף יולי - תחילת אוגוסט. על פי לוח שנת ירח הוא תמיד נופל על היום ה-15 של החודש השמיני. בישראל העתיקה נחוג חג הביכורים גם כן ביום ה-15 של החודש השמיני לפי שנת הירח, ולהוכחה מביא קובו

את דבריו של המלך ירבעם. בחג זה בונים היפנים אוהלים, מתאספים עם משפחותיהם ואוכלים את ביכורי הקציר. כמו כן, הוא מוצא משותף בין הטקס הסמלי לכפרת עוונות בין העברים הקדמונים ליפנים. אצל העברים בזמן העתיק, היה טקס של שילוח "שעיר לעזאזל" - כאשר מדי שנה הכהן העליון של בית המקדש היה משליך על התיש את כל עוונותיו של העם ומשחררו למדבר יהודה. טקס דומה קיים גם ביפן. רק שם את תפקיד התיש ממלאת סירה. לאחר הטקס הדתי המנוהל על ידי הקיסר, אשר מגלם את דמותו של העם, כשבגדי הפשתן שלו מונחים מקופלים לסירה השטה עם הזרם, כשהיא נושאת עמה את חטאי העם. דבר נוסף שמציין קובו מתייחס למנהג המסורתי של רחצת רגליים של היפנים לפני כניסתם לבית - בדיוק כפי שנעשה הדבר אצל העברים הקדמונים. מסורת דומה, הוא מציין, אינה קיימת באף אחד מהעמים של המזרח הרחוק.

"גלי" היהודים שטפו את יפן

מחקריו של ארימסו קובו עוררו בי עניין רב, כתבתי לו מכתב בבקשה לענות על שאלותי, ולהפתעתי קבלתי תשובה מהירה ומנומקת. אני מביא לפניכם את שאלותי ואת תשובותיו של ארימסו.

האם יש ביפן חוקרים בעלי מחשבה דומה?

אני משתתף בעבודה של ארגון נוצרי תנ"כי ובפורום יפני כמרצה. פורום - ארגון נוצרי, החוקר את השפעת התנ"ך על יפן העתיקה.

מהי תגובת החוג האקדמי הכללי ביפן?

בחוגים המדעיים נושא זה אינו נדון. אך בקרב הקהל גדל מספר האנשים המגלים עניין לנושא זה. לפני זמן קצר השתתפתי בתכנית טלוויזיה יפנית תחת השם "תעלומה של יפן: האם יש שורשים יפניים בישראל?" התכנית עוררה עניין רב.

האם יתכן שקשר עם העברים הקדמונים יישמר בזיכרון קולקטיבי של העם היפני? (הרב אביחייל כותב, שמספר פליטים מגרמניה הנאצית וממזרח אירופה בתקופת מלחמת העולם השנייה סיפרו, שמספר יפנים שפגשו בהם ברכו אותם ב-"אנחנו - אחיכם, אנחנו - ישראל!")

עוד לפני מאות בשנים היו ביפן אנשים, שהאמינו, שהיפנים הם צאצאי היהודים העתיקים. האנשים שברכו את הפליטים במילים "אתם - אחינו", - באו מקרבם. אנשים אלו, כמובן נמצאים במיעוט. אנו זקוקים להוכחות חותכות, על מנת לשכנע את היפנים, שהיהודים הגיעו לאיי יפן והותירו אחריהם מורשת תרבותית.

אתה קידמת את הגרסא, שהעברים הקדמונים הגיעו ליפן במספר גלים,

בתקופות שונות של ההיסטוריה. ספר לי על כך בפורטרט בבקשה.

אכן, אני מניח שהגעת השבטים האבודים ליפן התרחשה בשלוש תקופות. הגל הראשון יצר את דת השינטו. הגל השני, של שבט חדה, חיזק ופיתח את דת השינטו. בהתאם לגרסאות שונות, חדה השתייכה לשבטים הישראליים האבודים. הגל השלישי של היהודים כלל את הנסטוריאנים (שהם אחת התנועות העתיקות של הנצרות, המוכיחה שישו היה אדם, שניתן בניצוץ אלוהי, אך איננו אלוהים, כפי שמניחה הנצרות האורתודוקסית - הערת מחבר). שלא כנצרות במערב, הנסטוריאנים שמרו על מסורת ותרבות יהודית. הם התפשטו בין היהודים במאה הראשונה לספירה. נסטוריאנים דברו ביניהם בעברית עתיקה ונתנו לילדיהם שמות יהודיים: אברהם, יהושע, בנימין, דן, יוסף ועוד. הם שמרו על טקסים יהודיים, בהם טקסי מקדש, חגגו חגים יהודיים, קודם כל - פסח, מלו את ילדיהם ביום השמיני, ולא אכלו מזון שאסור על יהודים. כפי שנכתב בתורה, גם להם הייתה עיר מקלט עבור אנשים שעברו עבירה במשגה.

הנסטוריאניות זכתה להתפשטות רחבה במזרח במאה הראשונה לספירה. שושלת טנג בסין (VII-X לספירה) הכירה בנסטוריאניות. אני מניח, שבין השבטים הישראליים האבודים היו רבים אשר לא ראו סתירה בין היהדות לבין הנסטוריאניות וקבלו עליהם את האמונה החדשה. כך מוכיח לדוגמא, המומחה לספרות של האוניברסיטה בטוקיו יושירו סייקי. להוכחה הוא מביא מסכת מוות שהשתמשו בה אנשי חדה, ואשר הובאה ממרכז אסיה ליפן. על המסכה מצויר מלאך, דומה לקישוטים הנמצאים בחפירות ארכיאולוגיות על ממצאים עברים קדמונים. המסכה מדגישה את הדוגמאות השמיות. אברהם טסימו מחזק את הגרסא הנ"ל.

אם הגרסא הזו נכונה, אזי האמונה הנוצרית הנסטוריאנית מתמזגת עם שינטואיזם ולמה אין תזכורת לישו במיתולוגיה היפנית?

המיתולוגיה היפנית מזכירה שלושה אלים אשר הופיעו ראשונים. שמם זוקה סן-שין, אשר בתרגום הם שלושת אלי הבריאיה. הראשון - אמה-נו-מינקה-נושי, אשר ברא את השמיים. זהו האל העליון, בדומה לאל האב. השני - טקמי-מוסוהי, על פי הגיניאולוגיה האלוהית, מתחזק את מקדש שינטו קומו-דז'נד'ה בקיוטו, והוא בנו של אמה-נו-מינקה-נושי. הוא דומה לישו.

השלישי - קמו-מוסוהי-דוח, נמצא בתוך האדם. בדומה לרוח הקודש.

במקדש קאיקו-נו-ישרו, אשר אותו בנה צאצא של חדה, ניתן לראות חפץ הדומה לחצובה בעלת שלוש רגלים בתוך בריכה. זהו סמל לשילוש. מצאתי השפעה על השינטואיזם לא רק מהיהדות אלא גם מהנצרות.

אותיות עבריות, "ישראל" בכתב יפני וחדרו הסודי של המיקדו

חוץ מקובו, טסימו וקוטסודז', קיימים לא מעט חוקרים אחרים ועדויות, אשר בהחלט מאשרים את הגרסא על התייחסותם של היפנים לשבטים האבודים. מציינים, שהאוהלים החגיגיים, אותם מעמידים היפנים דומים לסוכות של היהודים. בצעירי המסורת היפניים ניתן למצוא צורת מזבח ולידו כהן דת בעל זקן שחור, גמלים, רועי צאן ומלך על גב פרד. כל הצורות והחיות כלל לא מתאימים ליפן. גמלים וחמורים, לדוגמא מעולם לא חיו על איי יפן.

על פי דבריו של הרב אליהו אביחייל, באחד ממקדשי השינטו היפנים קיימים שלושה ספרים קדושים עם תוכן המזכיר את פרס העתיקה, אשור ובבל.

היסטוריונים, העוסקים בחקר הציור היפני העתיק, מצביעים על קווים מקבילים מעניינים. על תמונה מהמאה השביעית המלך הראשון של יפן הוא משבט חדה. דזימו-טנה, מצויר על רפסודה עם שייטים האוחזים במשוטים, צבא השומר עליו ועבדים מתקרבים. החוקרים שמו לב לנשק, שבו אוחז המלך - שזהו לחלוטין לנשק בו השתמשו באימפריה האשורית. אותם הכידונים והחרבות לא מופיעים על מיניאטורות יפניות, אך מופיעים לרוב ביצירות אשוריות. מנקודת מבט של ההיסטוריונים, אין ספק שזוהי עדות לכך, שהצבא שהגיע ליפן בא ממרכז אסיה (אם כי נציין, שאין בכך כדי להוכיח שמקורם בשבטים האבודים).

פרופסור ג'וזף איידלברג בספרו "היפנים ושבטי ישראל האבודים" מצביע על דימוי לשוני בין השפה העברית ליפנית. לדעתו, למספר מילים יפניות יש דמיון לעברית העתיקה.

אותו איידלברג כותב, שאחד האולמות במקדשי שינטו היפניים נקראים על ידי כוהני הדת "חונדן", בתרגום - "אולם הספר", אם כי ידוע שכאן מעולם לא נמצא ולו ספר אחד. דבר הגורם לנו להיזכר, כותב איידלברג בתיאור של "קודש הקודשים" של המקדש בו היו מצויים גווילי תורה.

עובדה היסטורית מסקרנת אחרת: בתקופת מלחמת העולם השנייה אחד מנסיכי המשפחה הקיסרית פנה למוהל בחרבין (מנצ'וריה) וביקש ממנו למצוא אישה יהודיה, אשר יכלה ללמד את כלתו את חוקי הניקיון במשפחה.

הרב אביחייל, שחקר את הגרסא שהיפנים

שייכים לשבטים הישראליים האבודים, מדגיש את הדמיון בין העברים הקדמונים ליפנים הקדמונים בטכסים, במסורת, אשר עליהם כותבים טסימו, קובו וקוטסודז'י. מבנה מקדשי השינטו, הרגלים ובגדיהם של כוהני הדת, שימוש בין ומלח, חוקי ניקיון, זהות מופלאה בעבודת קודש, הקבלה לשונית ויוד'. כמו כן הוא מביא זיכרונות של פליטים מליטיא בזמן מלחמת העולם השנייה, אשר יפנים קיבלו את פניהם ב: "אנחנו - אחים, אנחנו - חלק מישראל" וכתורות עיתונים של אותם הזמנים: "עם האלוהים מגיע ליפן". אביחייל, שבדק ביסודיות את הנושא, גילה מאמר בעיתון "הארץ" שנכתב ב-1930. שם מתואר על חדר קדוש בארמון הקיסר - מיקדו. בו נמצאו חפצים בעלי זהות יהודית: ביניהם לוחות תורה מנותצים ומזבח מזערי. במאמרים אחרים מאותה תקופה סופר על מראה, שעל צדה האחורי נכתב שמו של האלוהים היהודי. אביחייל כותב, שבמרחק שעה נסיעה מקיוטו, על אי קטן ואוגי, נמצא מבנה הדומה למזבח עם כיתוב בעברית. בקיוטו עצמה, בירת שבט חדה, באותיות יפניות נכתב "ישראל". אביחייל מביא את נבואתו של ישעיהו (מט) "נהנה-אלה מרחוק יבואו והנה-אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים". (כלומר, מסין).

תעלומה, שנתרה תעלומה

אם הרב אביחייל הקדיש את חייו לחיפוש אחר השבטים האבודים, הרי הרב מריון טוקייר מעולם לא העמיד לפניו שאלה זו. להיפך, אירוני, מלגלג, חושב, בעל הליכות, יוצר הרגשה של ספקנות מרבית. יליד הונגריה, הגיע לאמריקה ושם חבר לחבדניקים. ב-1960 הרבי מלובביץ' פנה אליו בבקשה לנסוע ליפן, מאחר ובאותה ארץ ובכל המזרח הרחוק לא היה בנמצא רב. "למה הוא בחר דווקא בי?" - מחייך טוקייר, כשהוא מספר על עצמו בירושלים במלון "המלך שלמה" - פשוט מאד! מאחר וידעתי חוץ מאנגלית, עוד מספר שפות, כולל עברית, והקהילה היהודית במזרח הרחוק הייתה מורכבת מיוצאי ארצות אירופה". עם תום המלחמה בארץ השמש העולה הייתה קהילה יהודית קטנה, מאתיים-שלוש מאות יהודים. היו אלו פליטים מאירופה בתקופת מלחמת העולם השנייה וכן יוצאי מנצ'וריה. לאחר דיכוי הנאצים ויצירת הרוסים ממנצ'וריה הם עברו מחרבין לשנחאי, ולאחר נצחונם של מאו - לאיי יפן. כיום נותרה מכל הקהילה אישה קשישה בעלת שורשים רוסיים בשם אסיה. טוקייר משמש גם היום הרב היחיד בכל המזרח הרחוק. הוא לא נתן את דעתו על מוצאם של היפנים, עד אשר נמשך למספר דברים מסקרנים. כדוגמה אופיינית הוא מביא את רישומו של הסקוטי מק-קלויד,

שהזכרנו אותו קודם, אשר כתב ספר על יפן. "הוא היה שכור, אך עינו הייתה מנוסה", - צוחק טוקייר. לשם סקרנות גרידא החל טוקייר להתעניין בעצמו ביפנים. "ליפנים של היום בהחלט לא חשוב אם הם שייכים לשורשים אלו או אחרים. כל שמעניין אותם - זה כסף. אך לפני המלחמה שאלות אלו בהחלט עוררו עניין. ידוע, שהיפנים של היום - הם צאצאי מתשיבים שהגיעו לכאן לפני למעלה מאלף שנה. מי היו אותם המתשיבים? השאלה נותרת ללא תשובה. ביפן לא נמצאו רשומות היסטוריות, כמו באירופה, לא הייתה מסורת כתובה. ואז החלו להגיע חומרים, המעידים שהיפנים על פי מנהגיהם, מסורתם, תרבותם קרובים ליהודים יותר מאשר לסנים או לשכניהם הקוריאנים. ובהוכחות אלו יש הגיון רב". לדוגמה, מדגיש טוקייר, אצל יפנים שלא כמו בקרב עמי המזרח הרחוק, אין פסל של אלוהים. מקדשי השינטו שלהם בהחלט דומים למבנה של בית המקדש. המזבח במקדשי שינטו אינו פונה למזרח כמו בדתות מקומיות אלא למערב. בגדי הכהנים, כוללים שרוכים, הדומים לציצית, לבנים מפשתן, כמעט במדויק העתק של הכהנים היהודים, ואין בו דבר משותף לבגדיהם של קוריאנים או סינים. במקדש העתיק של שינטו ליד העיר נגויה מדליקים נרות בפמוטים, העשויים בצורת מגן דוד. בקיוטו, הוא ממשיך, יש מקור מים קדוש שעליו נכתב "אדו איסורי", "אדו" - פרושו "מקור", "איסורי" ביפנית - ישראל. כתובת זו מצויה כאן מתקופה עתיקה. מי ולמה הותיר את הכתוב? לא ידוע... בחזיתות של הבתים בקיוטו יש מסכות עם פנים בעלי קווי דמיון לעם השמי.

כיצד מתייחסים להשערה זו בחוגים האקדמיים ביפן?

- אין התייחסות. יש עדויות ועובדות רבות שונות, אך הם דורשים עבודה מאומצת ומוכחת, לשם כך יש צורך בהיסטוריונים מקצועיים, אך הם אינם מגלים עניין בשאלה הנתונה. כל המחקרים בנושא נעשו על ידי נוצרים - חסידי ישראל, כמו קובו או טסימו. אך הם אינם מקצוענים.

קוטסודז'י היה היסטוריון מקצועי...

- נכון, אך הוא רק קידם השערות... ידעתי היטב, הוא מת בזרועות.

כיצד היך מתייחס לסיפורים על חדרים מסתוריים של מיקדו?

- יש ספור היסטורי על מראה של מיקדו ועליה אותיות עבריות, אך אין לכך הוכחה מוחשית.

ומה לגבי התאור של קובו על עקדת יצחק בהר המוריה?

- על כך שמסורת זו נעלמת, אין ספק. אך מהיכן הגיעה - לא ידוע. חלק מהחוקרים

משערים שהמסורת התקבלה על ידי היפנים מנוצרים. אך היא הופיעה כאן זמן רב לפני הגעת המיסיונרים. מעניין, שהיפנים שומרים בקנאות על שמירת פרטים, דבר האופייני במיוחד ליהודים. לדוגמה, צבאים לקורבן נבחרו אך ורק עם קרן מבוקעת, כפי שנהוג במסורת היהודית.

כיצד אתה מתייחס לגרסא זו? היא נראית בהחלט אמינה...

- מדוע? אנו יכולים להניח שקבוצה יחסית גדולה מארץ-ישראל הגיעה עד המזרח הרחוק ועברה ליפן. מאחר והיו בעלי תרבות מפותחת יותר, היא יצרה השפעה רבה על השבטים הפרימיטיביים שהתגוררו כאן, והשפיעה על התפתחותם. בהיסטוריה דבר מסוג זה קרה רבות.

האם היסטוריונים ישראלים ואמריקנים ניסו לענות על השאלות הנ"ל?

- לא. הבעיה העיקרית - השפה. היפנית קשה מאד לאירופאים. בישראל קיימים אנשים נלהבים כמו ג'וזף איידלברג, אך שוב הוא אינו היסטוריון.

והחפירות הארכיאולוגיות?

- על פי החוקים היפנים חל איסור מוחלט על חפירת קברים ומצבות.

כיצד מתייחסים היפנים של היום ליהודים?

- בכבוד ואפילו במידה של זהירות. היהודי עבור היפני - אדם מוכשר במיוחד, חכם, משכיל. היהודים הידועים במיוחד ביפן הם - פרויד, מרקס, קיסינג'ר. מעניינים אותם דברים הקשורים ליהודים. לא מכבר הוצאתי לאור ספר ביפנית "חכמת התלמוד". בתחילה לא זכה הספר לתשומת לב, וכיום הוא נפוץ במהירות.

הייתה תקופה שביפן הייתה פופולריות לבדיות אנטישמיות...

נכון, ערבים הפיצו ספרים בנוסח "קנוניה של חכמי הציונות". ספרים אלו הופצו במחיר נמוך במיוחד והיו חסרי ערך. בתחילה זכו להצלחה, אך העניין בהם הלך ודעך. חוסר אמון כלפי היהודים קשור לחוסר אמון באנשים לבנים, דבר המצוי אצל היפנים בדם. אך על אנטישמיות אין מה לדבר.

"נבוסטי נדלי" (חדשות השבוע)

בקרו באתר של
איגוד יוצאי סין
www.jewsofchina.org

"אנחנו לא מאמינים בקפיטליזם."

אנחנו מאמינים בכלכלת שוק"

מאת רותם סלע

ואנג ז'אנג, האחראי על קשרי המסחר של שנחאי, הגיע השבוע לישראל לתערוכת סחר ראשונה, ולא שכן להחמיא למארחים: "אתם בראש סולם התחכום התעשייתי. אנחנו נמצאים בתחתית, אבל עם כוח אדם זול". "סין עוד תעבור את ארה"ב ותהיה הכלכלה הגדולה ביותר בעולם". התברר ואנג ז'אנג, האחראי על קשרי המסחר של שנחאי שהגיע השבוע לישראל. "בשנות ה-80, כשעוד הייתי מרצה לאלקטרוניקה באוניברסיטה, האמנתי שסין תצמח אבל לא האמנתי - אף אחד לא האמין - שזה יקרה בקצב כזה. כיום לעומת זאת, אין לאף אחד ספק שזה ימשך. כיום אנו מקום שלישי אחרי גרמניה ביצוא, עוד השנה נגיע למקום הראשון". ז'אנג הגיע לתל אביב לתערוכת סחר

הן שונות", אומר ז'אנג. "אנחנו נהנים מכוח אדם זול ומצויים בתחתית סולם התחכום התעשייתי, ואתם מצויים בראשו. השוני הוא כר נרחב לשיתוף פעולה, בעיקר בתחום ההיי-טק", הוסיף ז'אנג.

"הכנס הזה הכרחי בשביל שנוכל להכיר למרות השונות הזאת, שונות שהיא הבסיס הטוב ביותר לשיתוף פעולה בו כל צד מנצל את יתרונותיו של הצד השני".

עד כמה חשובה שנחאי לסין? "שנחאי היא המרכז הפיננסי המסחרי והימי הבולט ביותר של סין כיום. היתרונות הללו הופכים אותה גם למרכז לחברות רב לאומיות הפועלות באסיה ולאנשי עסקים, מה שהפך אותה גם לעיר רבת לאומים ולשונות, ולמרכז ידע חשוב לכל מי שרוצה לבצע בו עסקים".

מאוד במצבה של הכלכלה הסינית, אחרי הכל יש לנו יתרונות דולריות של 1.5 טריליון דולר, כך שכל ירידה בדולר ובטח ירידה של 20% היא מכה כלכלית קשה", אמר ז'אנג. גם מחירי הסחורות פוגעים בנו, אך הם לא יכולים לפגוע בתחרותיות שלנו כי כפי שאנחנו נפגעים ונאלצים להעלות מחירים, כך גם מדינות אחרות. בסופו של יום אנו עדיין הזולים והתחרותיים ביותר". כשנשאל לגבי אורך המשבר, שמר ז'אנג על הקו האופטימי והערך כי כלכלת סין זקוקה לכשישה חודשים כדי להתאושש.

האם הסינים מאמינים בקפיטליזם? ז'אנג נע בכיסאו בחוסר נוחות, אחרי הכל בשלטון מצויה מפלגה הקרויה עדיין המפלגה הקומוניסטית, וגם אם היחס בין קומוניזם לסין נותר מקרי בהחלט, עדיין יש מס שפתיים שצריכים לשלם. "לא, לא, אנחנו לא מאמינים בקפיטליזם" מניע ז'אנג בהחלטיות את ראשו. "אנחנו מאמינים בכלכלת שוק", אמר בחיך, "כלכלת שוק גורמת לזה שכולם יעבדו קשה וגורמת למשאבים להגיע למקומות שבהם צריכים אותם הכי הרבה".

לסיכום הראיון וישוב הסתירה שבדבריו, מבקש ז'אנג להביע את הערצתו לדנג שיאופינג, המנהיג שירש את עיי החורבות שהשאיר אחריו מנהיג המהפכה הקומוניסטית מאו טסה טונג ושומרשתו הפוליטית האנטי אידיאולוגית בעליל הסתכמה במשפט: "לא אכפת לי אם החתול שחור או לבן, העיקר שהוא תופס עכברים".

"אנחנו הסינים פתוחים אל העולם - קומוניזם, קפיטליזם, פרגמטיזם - מה זה משנה. הפתיחות שלנו בשנים האחרונות איפשרה לנו ללמוד רעיונות טובים שזרמו אלינו מכל מקום". "הארץ"



העיר טיאנצין היום

בשביל להדגיש עד כמה מרכזית העיר, ז'אנג עובר לדבר במספרים: "שנחאי היא העתיד של סין. שטח של כ-6,300 קילומטר מרובע בלבד, המהווה פחות מ-0.1% משטחה של סין, אחראי לכרבע מפעילות הסחר שלה". האם נפילת הדולר ומחירי הסחורות מהווים בעיה לצמיחתה של סין? "היחלשות הדולר היא פקטור מרכזי

ראשונה של שנחאי, בירת העסקים של סין, במרכז הירידים של גני התערוכה. מנקודת המבט הייחודית שלו על הצמיחה הסינית - הנובעת הן מקשריו בסין והן מקשריו עם משקיעים זרים - הוא אופטימי מאוד לגבי עתידה של סין ולגבי שיתופי פעולה בינה לישראל. האם הקשר עם ישראל חשוב לסין? "סין וישראל צריכות זו את זו דווקא כי

שנחאי

מיקום: החוף המזרחי של סין
שנת הקמתה: 751
אוכלוסיה: 18.5 מיליון
שטח: 6,340 קמ"ר
דת: 98% בודהיסטים

ושוב על יוצאי חרבין: רחוב עמרמי בכפר-סבא

גלוריה דויטש / מרוסית יהודית סנדל



כאשר הנך מתגורר ברחוב הנושא את שם משפחתך, נוצר הרושם שמדובר באציל, לורד אנגלי, בעל אדמות השייכות לו. יעל עמרמי מתגוררת בכפר סבא ברחוב עמרמי. היא כלתו של האדם שעל שמו נקרא הרחוב. ברוך עמרמי הגיע לפלשתינה בתקופת העלייה השנייה בשנת 1921. יעל, שהיא כיום בת 85, זוכרת היטב את חמיה.

והוא נאלץ להשליכו. המשפחה השתכנה בפתח-תקווה, אך ברוך לא רצה להיעזר בעבודה ערבית ועל כן עבר לכפר-סבא. לאחר המרד הערבי של 1920, היה האזור שומם. יעל ממשיכה ומספרת שברוך התיידד עם מנחם אוסישקין, שהיה יו"ר הוועד הפועל הציוני. הוצעה לו עבודה משרדית בירושלים

שבפתח-תקווה. ברוך הפך למייסד חברה למקורות מים וייסד את הבנק הראשון של הישוב.

בתעודה משנת 1923 החתומה על ידי הסב, אותה מראה הנכד ברוך ומספר: "כל שמות המשפחה היו אירופאיים, אך הוא היה הראשון שאימץ לעצמו שם משפחה עברי. השם המקורי היה ילינסון, הוא היה לוי ועל כן לקח את שמו של הלוי הראשון - משה בן-עמרם, אשר עם הזמן 'הפוך לעמרמי'. זהו שם משפחה נפוץ בקרב יוצאי תימן, אך לא אצל אשכנזים."

מכתביו לבנו אליעזר נשמרו, בהם הוא מודיע, שהחווה אינה נושאת רווחים, וברוך מבקש מעט כסף לכיסוי חובות. באותו זמן עבד אליעזר בחברת אריזה. הכסף אותו ביקש אביו - לירה אחת. מחוסר אמצעים רק אחד משלושת הילדים יכול היה לרכוש השכלה. והוא היחיד שנשלח ללמוד.

פניה, על פי סיפורי האנשים, הייתה אישה מקסימה. לאחר מות בעלה ב-1938, בגיל 52, היא שימרה את הספרייה המקומית, נהגה לנסוע לעתים קרובות לתל-אביב לרכישת ספרים בחמש שפות עבור קוראים. יעל נישאה לאליעזר בגיל 17, ולעתים קרובות התלווה לפניה בנסיעותיה, היא זוכרת היטב כיצד נסעה באוטובוס דחוס עם חבילות ספרים. פניה חבשה תמיד על ראשה כובע קש רחב שוליים. יעל אף זוכרת את קהל הקוראים שעמד בתור לקבל ספר.

ב-1948, זמן קצר לאחר הכרזת המדינה, הרחוב שעדיין היה שומם בחלקו קיבל את השם עמרמי. היום הרחוב מלא בעצים ובריק. אין ברחוב בניינים גבוהי קומה, רק מספר מועט של חנויות. יעל ואליעזר עזבו את הבניין בו התגוררו ובנו בית חדש הקיים עד היום. אליעזר הלך בעקבות אביו, הפך לחוואי, עבד כמתנדב בפעילויות שונות שבעיר, אם כי לא עסק במחויבויות רשמיות. ב-1991 קבל את התואר "קיר כפר-סבא". שני בניו הפכו לעורכי דין ידועים ומתגוררים בעיר בת 85 אלף נפש.



רחוב ע"ש ברוך עמרמי היו"ר של וועד הישוב בכפר סבא כמו כן מייסד של חברת הספקת המים במקום וממקימי הבנק הראשון במקום

אך הוא סירב בטענה שהגיע לישראל לא על מנת לשבת בכורסא, אלא לבנות את הארץ. הוא נכח בפתיחת האוניברסיטה העברית בירושלים ב-1925, אך שוב חזר ואמר שרצונו לעבד את האדמה.

משעבר לגור בכפר-סבא החל לעבוד בגידול תפוזים באזור בו מתגוררת היום יעל. בתקופה הראשונה התגוררה המשפחה באוהל, מאוחר יותר עברה לבניין ששימש בזמנו כאורווה. סביב המשפחה התגודדו תרנגולות ופרות. העבודה החקלאית לא נשאה פרי והוא מצא עצמו חייב כספים.

נכדו של ברוך מציג את תמונתו המצהיבה משנות העשרים ואומר: "הביטו בברוך. הוא לובש מכנסיים קצרים, מנסה להיראות כעובד אדמה, אך במציאות היה אדם שעסק יותר בעניינים קהילתיים, בהתחלה כיו"ר ועד הכפר. באותם הזמנים התגוררו במקום לא יותר מחמישים משפחות על כן לא ניתן לומר שהיה ראש עיר, מאחר והעיר עוד לא הייתה קיימת". אחת ההצלחות שניתן לרשום לזכותו היתה הקמת מערך מינהלי מסודר בדומה לזה

דברים שנשמטו מזיכרונה ממלא אותם בנה ברוך עמרמי - עורך דין ידוע.

ברוך עמרמי, הסב, נולד ב-1888 בעיר נובוזבוקוב. הוריו היו דתיים וברוך למד בישיבה המקומית עד גיל 17. הפוגרומים של 1905 קרבו אותו לציונות. הוא עזב את הישיבה והצטרף ל"פועלי ציון", מאוחר יותר ייסע לארה"ב ויירתם לעבודה בתנועה הציונית. הוא סבר, שהציונות היא החלטה שנגרמה מסבלם של יהודי רוסיה. על פי סיפוריו של הנכד, למד ברוך רפואת שיניים, ולאחר המהפכה עזב את רוסיה והגיע לעיר חרבין במנצ'וריה שם חיו יהודים רוסים רבים.

ברוך ייסד את בית הספר היהודי הראשון במזרח הרחוק. הוא ברש, ששלושת ילדיו ידברו בבית רק בעברית. בהיותו בסין, עסק בפעילויות קהילתיות חשובות, היה חבר במערכת עיתון בשפה הרוסית, ולקח חלק בכנסים ציוניים מקומיים. ב-1921 יחד עם רעייתו פניה ושלושת ילדיהם, בהם בעלה לעתיד של יעל, אליעזר, הגיע לפלשתינה. יעל מספרת, שהכסף הרוסי שהביא עמו היה חסר ערך לאחר המהפכה

חלוקת מלגות לסטודנטים סינים הלומדים בישראל

מקרנות אגודת ידידות ישראל - סין



תדי קאופמן מחלק מלגות



שגריר סין בישראל בחלוקת המלגות



Mrs. Han Tianyan מאקדמיה של הלודזיאן ומורדכי סגל מגישים לסטודנטים את הספר של ת. קאופמן שתורגם לסינית



סטודנטים סינים מודים על המלגות שקיבלו

סטודנטים מסין בין מקבלי המלגות 2007/2008

במפגש המסורתי של יוצאי סין בחג החנוכה, אשר התקיים בתל-אביב ב-11 בדצמבר 2007, קיבלו 21 סטודנטים סיניים הלומדים בבתי הספר להשכלה גבוהה בישראל, מלגות מקרן לאגודת הידידות ישראל-סין, משגרירות הרפובליקה הסינית העממית, מדני ברקוביץ' ומקרן לזכר אהרן ואיזה ירחו.

הסטודנטים הסינים הגיעו לישראל מבייג'ין, שנדון, ננקין ושנחאי. באוניברסיטה העברית בירושלים לומדים 9 סטודנטים, באוניברסיטת תל-אביב - 4, באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע - 6, ובאוניברסיטת בר-אילן - 2. 14 מבין הסטודנטים בעלי תואר דוקטור (PhD), שלושה בעלי MA.

לימודיהם של הסטודנטים מתרכזים במקצועות הבאים: 5 - אגרונומיה, 1 - מוסיקה, 3 - רפואה, 6 - היסטוריה יהודית, פילוסופיה ודת, 2-שפות זרות, 1-פיסיקה, 3-יחסים בינלאומיים.



משמאל לימין: ת. קאופמן, שגריר סין בישראל, גב' אורה נמיר, הזמרת אופירה גלוסקא ורוני וינרמן

ג'ין ג'ין ונינה וואג מקהילת קאיפנג

בסין עושות עלייה

מאת: אנשיל פפר

ל-1,000 צאצאי יהודים שמזדהים ככאלה. הקשר המחודש עם קהילת קאיפנג נוצר בעקבות ביקורים של תיירים יהודים בעיר. אלו הביאו ליהודי הקהילה חומרי לימוד ותשמישי קדושה.

לפני שמונה שנים, דודה של ג'ין ג'ין הגיע לשגרירות ישראל בבייג'ין וביקש לעלות לישראל. אנשי השגרירות לא רצו לשמוע ממנו, ובסופו של דבר הגיע עם משפחתו לישראל דרך מדינה אירופאית. הקהילה התקבלה ללימודי גיור בסיוע ארגון "שבי ישראל", המסייע לקבוצות בעולם לחזור ליהדותן.

את שנת הלימודים באולפנת הגיור מתארות הבנות כמלחיצה, "הרגשנו שאנחנו חייבות ללמוד, כי זה היה חסר לנו", אומרת נינה. בניגוד למתגיירים אחרים, הן לא חשו עלבון מכך שנדרש מהן להקפיד על מצוות באופן מלא. מיכאל פרוינד, העומד בראש ארגון "שבי ישראל" מעריך שפוטנציאל העלייה מקאיפנג אינו יותר מכמה מאות, אבל, ש"מדובר באנשים עם מוטיבציה מאוד גבוהה וצריך לעזור להם". אין היום פעילות מצד הממשלה או הסוכנות היהודית לעודד את עלייתם או גירום של יהודי קאיפנג אבל ג'ין ג'ין ונינה מאמינות שתוך דור, כבר תהיה בישראל, קהילה מסודרת של יוצאי סין.

עם זאת, בניגוד לקבוצות אחרות כמו האתיופים, שהתרעמו על כך שהממסד הרבני דרש מהם לעבור תהליך גיור "מחמיר", הן מקבלות את זה לגמרי בגלל שלדבריהם, המשפחות שלהם גם התערבבו עם סינים מקומיים ובמשך דורות, לא קיימו יהודי קאיפנג דבר ממסורת ישראל, מלבד נקודה אחת שהבדילה אותם מהסביבה - הם נמנעו מאכילת בשר חזיר.

כיום יש הסכמה בין מרבית החוקרים, שהיו בעבר ספקנים לגבי יהדותם של בני קאיפנג, כי אלו הם צאצאיהם של סוחרים יהודים שהגיעו לקאיפנג, בירת סין הקיסרית בשנים 1127-960 וכנראה שגם לערים אחרות בסין. לגבי תאריך הגעתם, יש עדויות מגוונות הנעות בין סוף תקופת בית המקדש הראשון ועד למאה השביעית לספירה, אבל מה שנראה ודאי הוא שהיהודים הגיעו לשם במסגרת מסחר הבדים של "דרך המשי". בשלב כלשהו, מספרת המסורת הקהילתית, הם התקבלו בפני הקיסר, שהעניק להם שמות משפחה סיניים אותם הם נושאים בגאווה עד היום.

שילוב של מלחמות אזרחיות ואסונות טבע פגעו קשות בקהילה באמצע המאה ה-19 וכנראה שבאותה תקופה, נחרב בית הכנסת שלהם. ב-70 השנים האחרונות כמעט לא היו לה חיי קהילה.

ההערכה כיום היא שבקאיפנג, חיים בין 600

ראשי הקהילה היהודית הגיעו לסין בדרך המשי לפני מאות שנים והשתקעו בה, וכיום צאצאיהם עולים לישראל.

גרים בתוכנו

ג'ין ג'ין ונינה וואנג הן עדין סטודנטיות במכינה של האוניברסיטה העברית. בקרוב הן יתחילו את לימודי התואר הראשון שלהן, אבל יש להן כבר תוכניות ארוכות טווח. ג'ין ג'ין מתכננת עם סיום לימודיה באוניברסיטה, לנסות ולהתקבל למשרד החוץ ולשמש כדיפלומטית של ישראל. נינה וואנג מקווה לנצל את השפות שהיא יודעת ולייצג חברות ישראליות בסין, השתיים שייכות לאחת הקהילות הקטנות ביותר בישראל - קהילת יוצאי קאיפנג שבסין, המונה בסך הכל עשר נפשות. ג'ין ג'ין (22) ונינה (21) הגיעו לישראל בתחילת 2006, יחד עם עוד שתי חברות מקאיפנג, בתחילה על אשרות תייר ולאחר מכן, כשהחלו בלימודי גיור, קיבלו מעמד של תושב ארצי, את אזרחותם הישראלית הם קיבלו לאחר שעברו טקס גיור בבית הדין הרבני. "מאז שאנחנו ילדים, אנחנו יודעים את זה מההורים והסבים שלנו", מסבירה נינה, הם אמרו לנו שאנחנו יהודים ושיום אחד נחזור לארץ שלנו. "יש לנו בית קברות משפחתי שהולך אחורה עשרות דורות", אומרת ג'ין ג'ין בגאווה, "יש לנו ספרי יוחסין שמראים את הקשר שלנו לדורות קדומים של יהודים".

משלחת מחרבין בפגישה עם חברי אגוד יוצאי סין

יושבים מימין לשמאל: גב' אורה נמיר, ראש ממשלת חרבין מר Du Yuxin, מר תדי קאופמן, מר Xie Jianping מנהל אגף ליחסי חוץ בעיריית חרבין, ומר Zhang Tianbo מנהל כללי של אגף בעיריית חרבין.



פגישת יוצאי סין בחיפה - 16 ביוני 2008



חברי שגרירות סין בישראל בעת ביקורם במושב עמיקם



ערן רוזן מספר לאורחים את תולדות הישוב עמיקם



באולם הספרייה



ביקור באמת המים בקיסריה



ליד האנדרטה לזכר הנופלים במלחמות ישראל



ליד לוח הזיכרון לרון טנדט יוצא סין שנפל במלחמה

זיאמה אגרנובסקי

ב-27 בפברואר, בניו-יורק הלך לעולמו ידידינו מחרבין זיאמה אגרנובסקי (זלמן אגרון). איגוד יוצאי סין אבל על מותו של זיאמה ושולח את תנחומיו למשפחת המנוח.

זיאמה

ת. קאופמן / מרוסית יהודית סנדל
ב-27 בפברואר, בניו-יורק, הלך לעולמו ידידינו מחרבין זלמן אגרון (זיאמה אגרנובסקי). שמו של זיאמה קשור לא רק לחיינו בחרבין, במסגרת בית הספר הראשון למסחר בחרבין, או בתנועת הנוער "מכבי" בעיר. שמו קשור גם לימים האחרונים של "חדו" - הקהילה היהודית בחרבין, כאשר היהודים שנתרו בעיר המשיכו לשמר את העבר. תרומתו ל"חדו" באותן שנים הייתה אדירה. זיאמה היה המזכיר האחרון של הקהילה היהודית בחרבין. הוא לקח חלק פעיל בהעברת בית הקברות היהודי של העיר, ודאג לשמר את הארכיון של הקהילה היהודית.

תביעות. קודם כל הוא דרש מעצמו. הוא היה ידיד לכל אדם שנקרה בדרכו. אהוב ומכובד על כולם. זיאמה היה אדם טוב, ידיד, איש משפחה, יהודי חם. זיכרונו בלבנו יהיה קשור לכל הטוב המצוי בנפשו של אדם. יהי זכרו ברוך!

ונג פנלינג

בשנחאי, בגיל 89 הלך לעולמו ונג פנלינג, שהיה במשך שנים ארוכות מנהל המוזיאון "אוהל משה", הנמצא באזור הונקיו. שנים רבות מחייו הקדיש ונג לשחזור העבר היהודי בשנחאי, ובמיוחד לתקופה בה התגוררו בעיר פליטים מאירופה, בעיקר מאוסטריה וגרמניה, בזמן מלחמת העולם השנייה. הוא קיבל את פני התיירים הבאים לעיר וסיפר להם על ההיסטוריה של היהודים שהתגוררו באותה עת בהונקיו. ונג פנלינג זכה לכבוד רב מצד מבקרי המוזיאון "אוהל משה". כמו כן, שמר על קשר עם אגודת הידידות ישראל-סין ואיגוד יוצאי סין. יהי זכרו ברוך!

אין ערוך לעבודתו - זוהי ההיסטוריה של הקהילה היהודית משנת 1950, עם תחילת ההגירה הגדולה של יהודי חרבין, ועד לסגירתו המוחלטת של "חדו" בשנת 1963. באותה שנה עזבו אחרוני היהודים את העיר, חוץ מחנה אגרה ז"ל. תרומתו - זיכרונותיו, יומנו, רישומיו על מותה של הקהילה היהודית בחרבין - שייכים לעטו של אדם, אשר עד הסוף, בנאמנות אין קץ המשיך לשמר כל קמטוץ של העבר היהודי בחרבין. רישומיו, שנעשו על ידו, פורסמו במלואם ב"בולטין" של איגוד יוצאי סין. זהו מסמך ברור ויחיד במינו, העוקב אחר דעיכת הקהילה היהודית. מעשיו של זיאמה נעשו בשקט רב, ללא פרסום, בצניעות שאפיינה אותו ומתוך רגש של חובה לאנשים. זיאמה היה אדם בלתי רגיל. על אף הבדלי הגילים (באותם הימים הייתה לכך משמעות רבה), נקשרו בינינו קשרי ידידות הדוקים, והעיקר, ראיתי בו אדם אשר יכול וחיב לשמש דוגמא לאחרים. הוא היה אדם משכיל, מרבה לקרוא, ידען וצנוע כאחד, שנתר על פי רוב בצל. כל מעשיו, נעשו בצנעה, ללא

משלחת מחרבין ביקרה בבית העלמין היהודי במקום לפני יציאתה לישראל



מימין (למעלה):
ראש המשלחת - מזכיר המפלגה הקומוניסטית הסינית בחרבין וראש ממשלת חרבין מר Du Yuxin מניחים זר על קברו של יוסף אולמרט, סבו של ראש ממשלת ישראל מר אהוד אולמרט.
משמאל (למעלה):
אנדרטא בכניסה לבית העלמין.
מימין:
חברי משלחת מחרבין לפני יציאתם לישראל ובראשם מר Du Yuxin מניחים פרחים על קבריהם של בני משפחת קאופמן (אם המשפחה, אחותו, סבים וסבתות של תדי קאופמן).

בית הקברות היהודי בחרבין



הבניין שהוקם דוגמת בית הכנסת הגדול בחרבין



מצבות בבית הקברות



טקס לכבוד 60 שנה למדינת ישראל בשנחאי



לכבוד 60 שנה למדינת ישראל התקיים טקס חגיגי בבית הכנסת "אוהל משה" בשנחאי. במקום נפתחה תערוכה המוקדשת לקשרים בין ישראל לסין. כמו כן הוקם במקום אתר המוקדש ליהודים ששהו בשנחאי בעת מלחמת העולם השנייה.